

tv-15naš TOVARIS

Št. 8
25. februarja 1988
Leto XXVI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

★

Samo milijon nas je,
milijon umirajočih med
mrličji,
milijon, ki pijejo mu kri
biriči,
en sam milijon,
ki ga trpljenje krotoviči
in vendar ga nikoli ne
uniči!

Nikoli in nikdar!

Zato, ker nismo trhle bilke,
ki po toči ovne,
ker mi nismo le številke,
smo ljudje!

Edino hlapci cvitijo
ponižno kakor psi
in lajajo, da nas je malo,
da bi v upor vse
pobralo...

O, če ljudi bi ne bilo pri
nas,
ljudi, ki ne ubogajo na vsak
ukaz,
tedaj bi nas že kdaj odnesel
plaz.

Tako pa še živimo,
čeprav nas je milijon samo,
zdahnili bi, da ne trpimo
z uporno, dvignjeno glavo!

Karel Destovnik-Kajuh

Nismo mlaka, smo sproščanje energije in idej

Ob letošnji podelitvi Kajuhovih nagrad je zbranim
spregovoril dr. Matjaž Kmecl

Že od nekdaj sem prepričan, da ob takšnih slovesnih priložnostih ni treba veliko besed; dogodek se sam z dejanji, ki se jim posveča, označuje jasno in pregledno. Pa vendar, s spominom na Kajuha: Ko je le malo pred drugo svetovno vojno Karli Destovnik pisal materi iz internacije, kjer mu gotovo ni bilo lahko, jo je prosil: »Prosim te, da mi drugič pišeš bolj veselo, čeprav si žalostna, kajti če mi pišeš o težavah, postajam še žalostnejši, kot sem.«

Poskušajmo biti tudi mi, ki smo se zbrali v njegov spomin in v čast letošnjim nagrajencem, veselejši – vsaj siceršnji modi navkljub in celo zoper tehten del resničnosti, ki nas obdaja. – Mar ni poteklo šele dva tedna od vsakoletnega množičnega in zmeraj bolj spontanega plebiscita Slovencev za svojo kulturo? Brez aktivizma in priganjastva je vse, kar je lezlo in šlo, tisti dan dopovedovalo voljo po takšnem kulturnem obstajanju, kakršno so kot pot in dejanje pokazali rodovi prezgodaj padlih pesnikov in borcev; tudi Kajuhov rod. Mar ni slovenska ustvarjalnost in samozavest prav zdaj v vznemirljivem razcvetu? Ali se ne oglašajo s prav vseh strani pristni in strastni glasovi skrbi za skupno usodo – ne samo nacionalno in slovensko, kot nam skušajo naprtiti, marveč vsakršno, mogoče še najprej jugoslovansko? Sicer pa, kdo pravi, da je za lastno usodo skrbeti prepovedano?

Življenje, ki ga živimo, je vse prej kot idealno in brez vprašanj, res je tudi, da je polno velikih in resnih težav, toda vsaj nekaj zagotovo ni: ni vdano, letargično, potuhnjeno. V silovitih in pogosto kar strašnih razsežnostih se podijo skozenj volja in kritičnost, strast in treznost, nervozna resignacija in zanos, dialog in pretepaštvo, ljubeznivo, čeprav neskončno nečimrni in obenem ničkoliko duhoviti mladi kakaovci, ob njih ne mnogo drugačni pansociologisti, hudi novorevijalci in enako strogi in nepopustljivi kulturniški seniorji, začudenje ob nenadno izpričanih Plečnikovih kozmopolitskih razsežnostih in stopanje na podeželsko evropske prste, nacionalizmi najžlahtnejše in najbolj banalne vrste ter popolni narodni defetizem, opremljen kar s samozaničevanjem, moralizem in mazo-hizem, samoobjokovanje in borbenost, zagrizena nestrpnost in skrajna tolerantnost, obešenjaški humor in pogrebništvo, mračno profetiranje in veselo vsakdanje podarimdobimovstvo. Tu je tisočnica samostojnih kulturnih delavcev, 240 kritičnih pisateljev in vsaj toliko enako kritično vnetih novinarjev, 1800 pevskih zborov in 830 knjižnic: tu je naša revščina in obenem velikansko kulturno bogastvo.

Zagotovo je veliko stvari narobe – v dokazovanje tega vlagamo toliko truda, da nam vsaj zdajle tega ni treba početi. Toda skoraj zagotovo ni težav nič bistveno več kakor kdajkoli prej, samo da so se takrat stvari tiščale v skritost in prepovedanost ali pa so imele drugačen obraz – zdaj so nam vsem odprto izročene v presojo in ukrepanje. Vsakdo, ki ve kaj pametnega o njih, je danes povabljen, naj se oglasi. Nismo mlaka, smo sproščanje energije in idej; nočemo biti po enem kopitu, temveč iskanje. Naj smo torej še tako glasno zaskrbljeni, slovenska skupnost že dolgo ni živela tako silovito in mnogostransko.

Zdaj je treba samo zdržati, ne se prepuščati atavističnim refleksom, ki nam od nekdaj narekujejo skrivaštvo, bežanje pred odgovornostjo, vsakršno mimikrijo. Treba je obstati na planem – kar nam vsem nalaga velikansko odgovornost, še posebej seveda politikom: v ustavni razpravi, v gopodarski politiki, v izganjanju konzervativizma, okorelosti, dogmatizma vseh vrst, samozadostnosti, kritizerske narcisoidnosti in predvsem vsakršnega sprenevedanja in hinavščine, v krotitvi nove kvazisocialistične in vse druge buržoazije, njene nadutosti, familijarne koruptnosti in nesramnosti, represivnosti pa tudi omejenosti. Ob tem ne bi smeli, nihče, pozabiti na nujno pravičnost: ni vse, kar je politika, pokvarjeno – kot smo si izoblikovali preprost javni obrazec. Tudi ni vse v učinkovitosti podiranja – družbo podirati (ne pa seveda podreti) ne zahteva posebne intelektualne ali kake druge prodornosti, v današnji slovenski družbi tudi ne kakšne posebne civilne korajžje. Mnogo težje in pogosto mukotrpno, tržaški kulturnik bi rekel mazohistično, jo je graditi – vsaj takšno, v kakršni bi se nas čim več počutilo dovolj srečno, varno in zadovoljno.

Spomnimo se torej tale hip na to, svetlejšo podobo našega današnjega obstajanja, povejmo si kdaj tudi kaj veselejšega, da ne bomo samo po slovensko žalostni. Saj tudi priznanja obeh »partizanskih«
založb, Borca in Partizanske knjige, nosijo v tem smislu pesnikovo ime: bil je prvi slovenski pesnik, ki še ves mlad ni padel pod tuberkulozo, temveč v odprtem boju za našo legalnost, svobodo in enakopravnost, za pravico do preživetja, za vse tisto, o čemer so pisali verze in misli njegovi številni pesniški predniki in kar je po misli in srcu tudi današnjih besednih in vseh drugih umetnikov, vseh naših ljudi.

Naše aktualne teme

Razpenjeni valovi ogorčenja

Prekipelo je, ko je v Mladini (12. februarja) izšel uvodnik z naslovom »V imenu ljudstva! Mamula go home!«

Z vseh strani: iz armade, iz družbenopolitičnih forumov, iz borčevskih organizacij, iz cele vrste javnih izjav in časnikarskih komentarjev, tudi s seje predsedstva države so prišli protestni ugovori zoper grobo, žaljivo, omalovažujoče in glede na vse to nedopustno pisanje o statusu in ravnanju vodstva naše armade oziroma oboroženih sil tako v Mladini kot še v nekaterih drugih slovenskih revijah. Te protestne izjave opozarjajo na sovražni in rušilni ton oziroma vsebino tovrstnega pisanja in zahtevajo takojšnje preverjenje ozadij.

Tudi mi smo prebrali spis, ki ga je ob nedavnem potovanju admirala Mamule, jugoslovanskega zveznega sekretarja za ljudsko obrambo v Etiopijo in Ugando, sestavilo in podpisalo uredništvo Mladine. Iz njega smo razbrali ogorčenje zoper jugoslovansko prodajanje orožja tem revnim in lačnim afriškimi državam, katerih vodstva trošijo pičle denarne potenciale za tanke in bojna letala, stotisoči prebivalcev pa umirajo v lakoti in nedopovedljivi bedi.

Članek z vso ihto in brez izbire besed zavrača tovrstna dejanja naše države, posebej – kot smo prebrali – v »admiralu Mamuli, vojaškem poveljniku«.

In kaj si ob tem navajamo, ob teh formulacijah – pa tudi ob nasprotnih izjavah mislimo mi sami?

Če naj bi šlo ali če gre v resnici za to, kar zatrjuje uvodnik v Mladini, da namreč Jugoslavija po svojih predstavnikih brez vsakršnih skrupulov in ne oziraje se na svoja temeljna načela prodaja orožje vsem in vsakomur, samo da plača, se ogorčenju takšne vrste vsekakor pridružujemo.

Seveda pa nismo in ne moremo biti kar a priori prepričani, da je temu res tako. Več kot jasno je, da nam ni vseeno, kaj se dogaja. Vsekakor želimo, da nas pristojni s svojimi dejanji seznani, nam omogočijo analitičen razmislek in sodelovanje v dogovarjanju o tem, kako nam je v teh zadevah ravnati. Glede tega smo bili doslej bolj ali manj prikrajšani, kar je zagotovo predmet naše nezadoščenosti in nejevolje. Sodimo, da so nam odgovorni ljudje iz državnega pa tudi iz armadnega vodstva dolžni sporočiti o svojih namerah in ravnanjih več, kot je velevala dosedanja praksa, ki je javnost iz nekaterih državnih dejavnosti izključevala, namesto da bi jo bila angažirala k tvornemu sodelovanju.

Toda ta naša odmaknje-

nost od »visoke politike« najbrž še ne more biti razlog za apriorno sumničenje in celo popolno moralno zavračanje njenih nosilcev. Prav v želji, da bi zvedeli, kako je bil zasnovan, kako je potekal in kako se je iztekel uradni obisk zveznega sekretarja za ljudsko obrambo v dveh afriških državah, oporekamo ihtavam in grobim formulacijam v komentarju, ki si daje duška nad »sliko admirala Mamule v smeli drži dinastičnega militarista«, ki je – ves grotesken – sklepal »donosno kupčijo«, prodajal »puške z rožami neuvrščenoosti v ceveh in z zlaganimi nasmehi o nevmešavanju v notranje zadeve«, čeprav mu je »bilo prekleto jasno, zakaj oz. proti komu bo uporabljen jugoslovansko orožje v Etiopiji in Ugandi: v državljanski vojni oz. proti domačim gverilcem«. (In tako ta »prosluli« uvodnik proglasi to »umazano kupčijo... vojaškega poveljnika... trgovca s smrtjo... za bedno in mizerno dejanje«, ne da bi trenil.)

Takšni napadi na posameznika v visoki vojaški in državniški funkciji ter na institucijo armade pa tudi na institucijo države so, če ni trdnih in analitično pretehtanih argumentov, na podlagi katerih bi »stali« zares neizpodbitno, dejansko samo izrazi grobe in nedopustne sovražnosti, s katero se zlepa ne želimo identificirati.

Pač pa se želimo o vseh zastavljenih vprašanjih pogovarjati, ugotavljati dejansko stanje stvari in se opredeljevati v skladu z načeli, ki naj usmerjajo naša ravnanja.

Skušajmo iz ogorčenja zoper pisanje v Mladini in še kje potegniti takšne miselne konsekvence, namesto opredeljevanja za zloglasni »zob za zob«, kar bi utegnilo imeti za posledico še globlji molk, celo zaukazani molki o nekaterih zadevah, ki morajo tudi pri nas in med nami postati predmet demokratične »glasnosti«.

bodi analitičen, vsestransko pretehtan, kar najbolj objektivno in seveda demokratičen. Izjemnega pomena je, da si ga ne bodo prilaščali samo v ozkem krogu pooblaščenih, pač pa bomo v njegovem izčiščenju sodelovali vsi, zavzeto in kar se da intenzivno. Vsak glas za in vsak glas zoper tega ali onega izmed kandidatov mora biti argumentiran, zabeležen in sporočen v republiško kandidacijsko komisijo kot »zbirno bazo« dejavnega preverjanja javnega mnenja.

Želimo si, da bi bila ta, zdajšnja razprava o kandidatih »šola«, namenjena oblikovanju novega, pravega načina neposrednih volitev, kvalitativno drugačnih od postopkov, ki smo jih prakti-

cirali doslej, pa seveda tudi drugačnih od tipa »predsedniških volitev« v zahodnih demokracijah.

Želimo si, da bi naši evidentirani kandidati objavili svoje programe, nam s tem omogočili razpravo o programih in o našem zaupanju v izvajalca tega ali onega programa, nas spodbudili k sporočanju naših glasov za tega ali onega kandidata in nas pritegnili k sodelovanju pri izpeljavi ožjega in najožjega, najbolj optimalnega izbora.

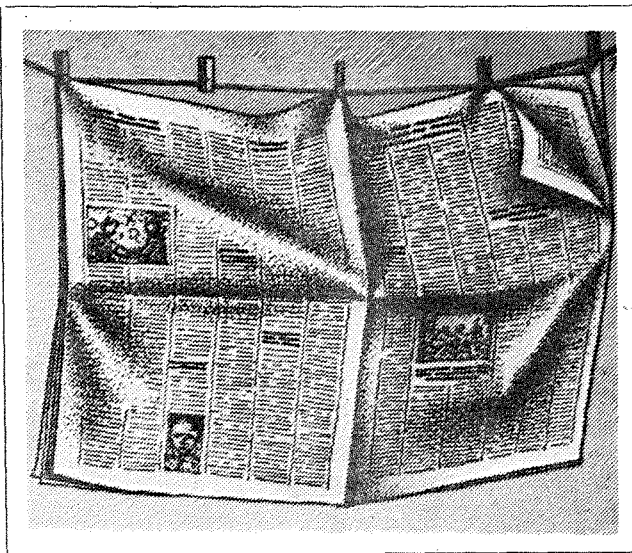
S skupnimi močmi in skupno voljo bomo lahko izbrali najbolj obetavne, najbolj prave ljudi, kar v teh za nas odločilnih časih vsekakor ni brez pomena.

»Poslednji juriš...«

V mariborskem tedniku 7D smo prebrali in se zamislili nad srdom, ki ga – v imenu svojih borčevskih somišljenikov – skozi dve revijalni strani obsegajoč povzetek pogovora izraža Vili Dolžan zoper »izjemne pokojnine, ki jih uživajo nekateri revolucionarji« in zoper »moralno vprašljive privilegije«, sicer »požegnane z vsemi potrebnimi žegni«. Iz objavljenega besedila, ki ga je podpisala novinarka Nada Ravter, razberemo, da gredo

vice bolj – in če je ta razdalja med borci, ki tolčejo bedo, na eni, in onimi drugimi borci s posebnimi priznanimi in bogatimi privilegiji na drugi strani res tolikšna, kot nanjo opozarja Vili Dolžan, se nam zagotovo ne more biti težko opredeliti: tudi mi smo zoper vnebovpijoče razlike med ljudmi iste provenience in iste pripadnosti, tudi mi ugovarjamo delitvi privilegijev.

Vendar pa s to načelno in deklarativno trditvijo samo

»mariborski kričači« republiki (predvsem izvršnemu svetu in republiškem komiteju za borce) s svojimi protesti krepko na živce, ker jim pač opozarjanje na »privilegije« ni ljubo, menijo pa tudi, da »ta skupina« Mariborčanov pretirava in stvari po nepotrebnem zastruje, Vili Dolžan pa na vse to odgovarja s kategoričnim zagotavljanjem, da »ne bodo nikogar zamolčali in se nikogar ustrašili«, kajti: »Napačamo nepravilnosti, pa naj jih počne ali pa samo o njih molči kdorkoli...«

Vili Dolžan je v tem svojem boju zoper »privilegije« in »privilegirance« čustveno prizadet in zavzet. »Človek ne ve,« pravi, »ali bi jokati, ko vidi bedo borcev, ki so popolnoma brezimni, na eni strani, in razmetavanje denarja na drugi. To me strahovito boli... Povejte mi odkrito, ali naj molčim? Tega mi ne dopušča morala, ne dopuščajo mi stiske borcev, ki so prav tako s puško izbojevali to svobodo, pa danes komajda životarijo.«

Misel je povsem jasna: kri-

po sebi nismo še ničesar postorili. S posploševanjem tožb na eni in srditih obtožb na drugi strani se ni mogoče prebiti k nikakršnemu izčiščenju. Če že bojujemo boj zoper nezaslužene privilegije (zoper privilegije, kjer dejansko so), moramo biti konkretni in stvarni in nikakor ne pavšalni. Predvsem se moramo odrediti vsakršni demagoški pozi, kar naj velja tako za bojovnike zoper privilegije kot za »varuhe« sistema, ki je nekaterim omogočil, da so se polakomnili »izjemnih možnosti«.

Res je, nekaterim je do tega, da bi o zadevah, kot jih sprožajo »kričači«, raje molčali.

Nam molk ni pri srcu, toda tudi za kričanje in poslednje juriše se nismo pripravljali ogrevati.

Želimo si jasnega navaja-

Odprta vprašanja

Država – narod

V zadnjem času se je pri nas, pod vtisom ustavne razprave, razvnelo spraševanje o tem, kaj pomeni in česa ne pomeni v uvodnem členu jugoslovanske ustavne knjige zapisana »pravica narodov do samoodločbe, vključno z odcepitvijo.« O tem je celo vrsto plemičnih konfrontacij v slovenskem in jugoslovanskem tisku sprožil beograjski profesor dr. Lukić, ki šteje »pravico do odcepitve« za nekaj, kar so narodi, združeni v jugoslovanski federaciji, že »izrabili« v trenutku, ko so se zavzeli za združitev v skupni državi in se torej niso izrekli za kakršnokoli odcepitev od te skupnosti narodov. Kaže, da so Lukićeve trditve zane-tile veliko plemično grmado.

K razčiščenju teh miselnih razhajanj smo sklenili »pritegniti« nekaj odstavkov iz širšega eseja dr. Ernesta Petriča z naslovom »Država – narod«, objavljenega v 7. lanskeletni številki štirinajst dnevnika Naši razgledi.

V evropskih političnih hotenjih in tudi v politični misli je bila dolgo prevladujoča težnja po (eno)narodni državi. To je razumljivo tudi zato, ker so se v mnogih primerih večnarodne države dejansko izrodile v »ječe narodov«, t. j. v instrumentalni narodne-ga zatiranja in izkoriščanja. Vendar, sprejeti stališče o »prednosti« enonarodne države bi pomenilo zanikanje preprosto dejstvo, da v sodobnem mobilnem svetu čiste, enonarodne države pravzaprav sploh niso mogoče.

Enonarodna država pa je tudi nekaj poseben anahronizem sodobnega sveta, ki ga označujejo, ob silovitem procesu emancipacije novih in novih narodov, tudi siloviti in večplastni procesi integracij. Integracijski procesi, značilni za sodobni svet, vsestranska univerzalizacija življenja ne le rahlja meje držav, temveč tudi razgalja fetiš o idealu enonarodne države. V našem času je zato pomembno ne vprašanje ali enonarodna ali večnarodna država, temveč vprašanje, ali država omogoča sproščanje ustvarjalnih energij v njej živečih ljudi in narodov, ali omogoča njihovo vključevanje v tokove sodobnega sveta.

Če naj se zagotovi demokratično usklajevanje različnih interesov narodov, mora to biti v bistvu samoupravno usklajevanje. Noben narod ne more »osrečiti« drugega s tem, da mu v kateremkoli imenu že vsili svoje interese, bodisi kot »skupne« bodisi kot »splošne« ali kakršne koli že. Tako kot se »samoupravnost« v odnosih med ljudmi izraža v tem, da posameznik odloča in soddloča o svojih težnjah, življenju, interesih, naravnem bogastvu, rezultatih dela. Pri enonarodnih državah je narodova samoupravnost v formalnem pogledu zagotovljena s suverenostjo njegove države. V primeru večnarodnih držav je njihova »samoupravnost« navzven, v odnosih z narodi zunaj te državne skupnosti, prav tako utemeljena v suverenosti večnarodne države. Znotraj večnarodne države pa je samoupravnost narodov

utemeljena v pravici narodov do samoodločbe. Prav pravica narodov do samoodločbe, t. j. pravica, katere bistvo je v tem, da vsak narod sam odloča o svoji usodi, sam svobodno stopa v razmerja z drugimi narodi, je temeljni pogoj svobodne asociacije narodov in zagotovilo njihove enakopravnosti. Tako, kot je osebna svoboda neizogibna pogoj svobodnega združevanja ljudi in svobodne asociacije proizvajalcev ter njihove samoupravnosti.

Samoodločba narodov je v svojem bistvu v odnosih med narodi enako kot osebna svoboda v odnosih med ljudmi pogoj »samoupravnosti«.

Ta je, nič več in nič manj, izraz večne težnje ljudi in narodov zoper »tujco« oblast, zoper vsakršno podrejanje in nasilje v odnosih med ljudmi. Kakorkoli že je bila v določenih zgodovinskih obdobjih usmerjena svobodoljubna ost samoodločbe, zmeraj je njeno »večno« bistvo težnja po svobodi in enakopravnosti narodov.

Pravice do samoodločbe narodov nikakor ne gre enačiti le s pravico do odcepitve. Pravica do odcepitve in vzpostavitev lastne države je le eden od mnogih načinov uresničitve samoodločbe. Mogoče je, če upoštevamo dominantne procese v svetu, napovedati, da po končanem procesu dekolonizacije zanesljivo to ne bo najbolj pogost način uresničitve samoodločbe. Razne oblike bodnih združevanj narodov, vstopanje v federativne državne tvorbe, zlasti pa razne oblike interne samoodločbe, tj. razne oblike avtonomnih statusov znotraj večnarodne države bodo po vsem sodeč prevladujoči načini uresničitve samoodločbe v prihodnjem in so delno tudi že v sedanjem svetu. Ne le zaradi anahronizma koncepta enonarodne države v sodobnem svetu, marveč tudi zato, ker vsaka težnja po odcepitvi pomeni pretnjo miru in varnosti. Nekaj več posebej poudariti: za kakršno koli uresničitve konkretne zahteve po samoodločbi že gre, ni bistveno, za kaj se narod odloči (za lastno državo, za združitev v federacijo, za priključitev, za avtonomijo ali kako drugo obliko interne samoodločbe): bistveno je, da je to njegova odločitev, njegova lastna, svobodna odločitev!

Evidentirani. Kaj zdaj?

Objava evidentiranih kandidatov za vodstvene funkcije v naši republiki nas je, če nič drugega, vsaj presenetila. V oči so še najbolj »padla« imena možnih kandidatov za predsednika predsedstva Slovenije, ker jih je pač bilo prav za to funkcijo evidentiranih največ, medtem ko se predlagatelji pri naštevanju možnih kandidatov za vrsto drugih funkcij niso »razvneli«.

Seveda nas je pri priči za-jela volilna strast. Vsak izmed nas se je med evidentiranimi kandidati opredelil za tega ali onega izmed sedem-vice predlaganih, ki bi mu želel iz tega ali onega razloga pripisati več možnosti za

uspešno opravljanje funkcije predsednika slovenskega predsedstva.

S samo objavo seznama evidentiranih se je v nas na novo zganila želja po uveljavitvi neposrednih volitev – v zameno za sistem delegatske verige, po kateri baza sicer ima možnost sporočati svoja mnenja navzgor, v smeri osrednjega kandidacijsko-volilnega telesa, vendar pa se na dolgi »poti« posameznikovo hotenje tudi povsem razgubi.

Zanesljivo nam je do tega, da bi prišli na ključna mesta v družbenih institucijah najbolj optimalni ljudje trenutka. Kdo tak je in kdo ni, moramo premisliti. Premislek

V. K.

Kajuhove nagrade 88

Založbi Borec in Partizanska knjiga sta v ponedeljek, 22. februarja slovesno podelili Kajuhove nagrade za najboljše literarne in znanstvene stvaritve, nastale oziroma objavljene v času od lanskoletne podelitve pri teh dveh založniških hišah. Letošnji Kajuhovi nagradenci so: Miroslav Košuta, Anton Rupnik, Marjan Tomšič in dr. Sergej Vrišer.

Miroslav Košuta

Nagrado je prejel za mladinsko pesniško zbirko z naslovom **Zidamo dan**. Žirija je menila, da je ta zbirka pesmi za mlade avtorjeva najbolj dovršena predstavitev v tem žanru in dragocen prispevek k bogati beri slovenskega pisanja za otroke. Pesmi se poglobljajo v otrokov doživljalski svet, v čutenje narave in okolja.

Anton Rupnik

Že ob samem izidu knjige o Švicarski »čarobni formuli« je požel vrsto priznanj, saj gre za pisanje, ki nam odkriva delovanje švicarske konfederacije s poglobljeno, o katerih smo v zvezi s to državo le malokrat razmišljali. Gre pač za visoko razvito in nevtrarno evropsko državo, ki združuje v sebi neverjetno množico jezikovne, narodnostne in kulturne pestrosti. Rupnik ima sicer reportažni pristop, njegov prikaz te drža-

ve pa je dovolj poglobljen, da prispeva k bralčevemu bujnemu širjenju evropskega obzorja.

Marjan Tomšič

Dozorevanje in spoznavanje ljudi ter njihovih medsebojnih odnosov so prvine, ki jih žirija v romanu Marjana Tomšiča **Ti pa kar greš** še posebej poudarja. Zgodba je pisana v prvi osebi, v dnevniški obliki, z izrazito izrisanim osrednjim likom.

Dr. Sergej Vrišer

Znani umetnostni zgodovinar, sicer strokovnjak za slovenski barok, se nam je v knjigi **Uniforme v zgodovini** predstavil kot poznavalec še enega, stroki in raziskovanju na Slovenskem doslej še neraziskanega področja kostumologije, natančneje – sprehoda skozi čas s pomočjo spremljanja spreminjanja vojaških uniform.

Ob tej priložnosti naš pogovor z dr. Sergejem Vrišerjem

Uniforme obarvajo zgodovinske dobe

V rani mladosti je sicer sklenil, da bo vojak in je, čeprav sta ga ljubezen do umetnosti in opravljanje povsem drugega poklica kasneje popeljala v drugačne svetove, vendarle ohranil svojo ljubezen do vojaške simbolike v uniformah skozi čas.

Že oče, ki je bil sicer pravnik, je imel svojstven odnos do teh stvari, s čimer je spodbujal domišljijo sinove radovednosti. Končalo se je tako, da je postal Sergej Vrišer pravi pravcati vojak – in šele precej kasneje umetnostni zgodovinar.

Njegov tretji dar je bilo dobro risanje, ki ga je s pridom uporabljal tudi v tistem kratkem obdobju po vojni, ko je bil zaposlen kot kostumograf pri Triglav filmu. Takrat je nastala garderoba (izdelal jo je skupaj z Nado Souvranovo) za film o Visoški kroniki, ki pa, žal, ni bil nikoli posnet.

Kostumologija je obsežna veda, zelo razvejana, znotraj te pa je posebno področje uniformologije, ki je bila do te, prve Vrišerjeve knjige, na Slovenskem docela neobdelana ledina. In kot nam je o razvoju in nastajanju lastnega dela povedal avtor, je šlo za dolga leta načrtnega in natančnega dela, ki je bilo sprva usmerjeno bolj k strokovnemu izpopolnjevanju mariborske muzejske zbirke uniform (najpopolnejše in največje v Jugoslaviji); šele

nato je začela nastajati knjiga.

Zgodovina Slovencev je polna – vojaščine. Različni zavojalci in gospodari nad slovenskim ozemljem so oblačili tudi slovenske fante v svoje uniforme, pa tudi ljudska pesem hrani celo vrsto bridkih na temo vojske, vojn in »služenja cesarjem«. To ni le sprehod skozi pisano paleto vojaško-uniformske mode kot odseva civilnih navad posameznih dob, ampak tudi sprehod v navade in pravila, se pravi v distinkcijo družbenih slojev.

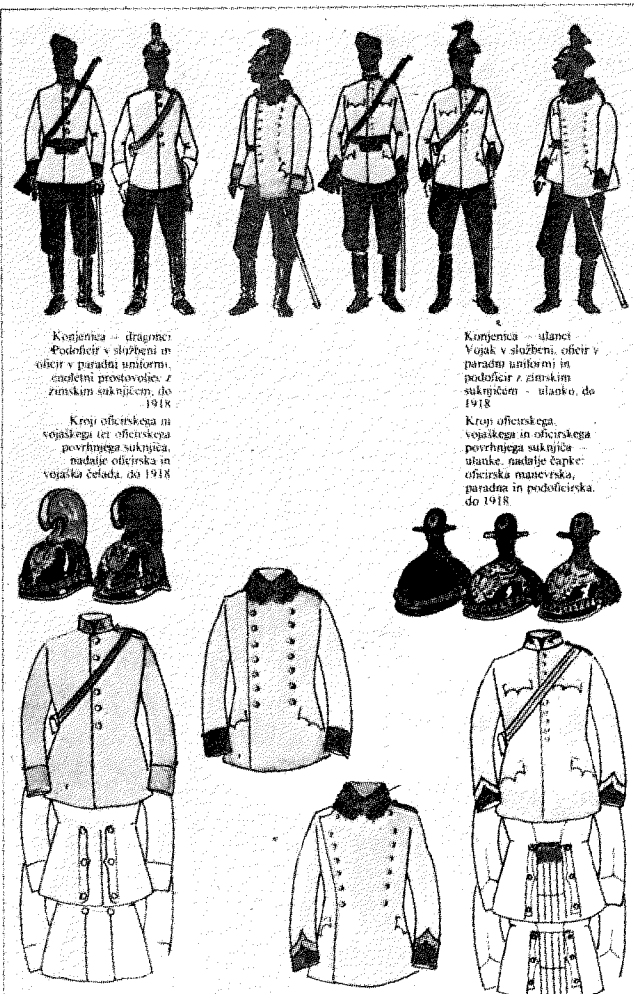
Sergej Vrišer pravi, da je njegova prva knjiga nastala v takšni obliki in s takšno vsebino, kot je predstavljena bralcu, z namenom, da bi na poljuden način približal manj znano tematiko, o kateri pa je v svetovni literaturi že zelo veliko napisanega.

Z lastno risbo in koloracijo je dosegel, da so na uniformah in posameznih obdobjih narisani zares vsi detajli, ki so sodili k celotni podobi vojaka ali oficirja. Improvizacij si ni privoščil, ker bi sicer delo izgubilo svoj pravi pomen.

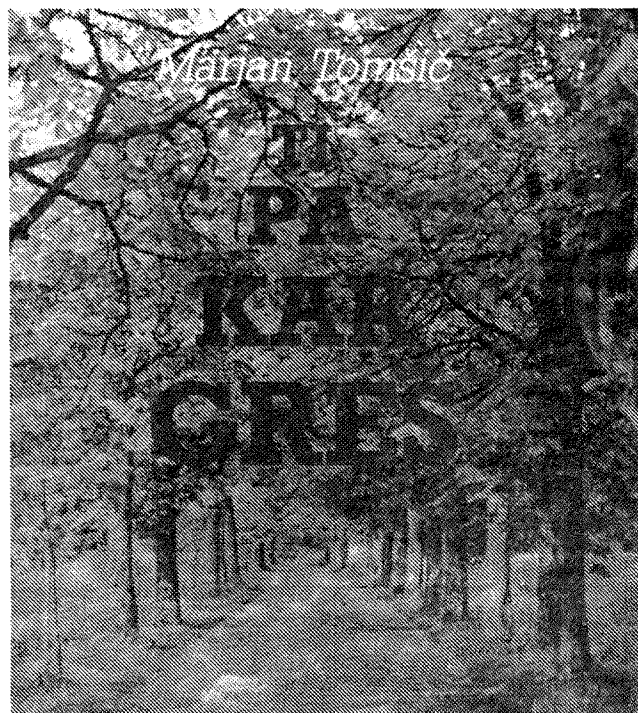
Vse do prve svetovne vojne pomeni prikaz uniform posamičnih vojsk tudi kulturno-zgodovinski, organizacijski in nenazadnje likovni vidik. Šele za začetkom vojn z množičnimi ubijalskimi orožji so postale pisane uniforme nevarnost za življenja

vojakov, zato so jih zamenjali z monotonimi, varovalnimi barvami sivo-zelenih, sivo-

modrih in rjavkastih oblačil, ki so se od armade do armade razlikovale (in se tudi danes) predvsem po nadrobnostih, našitkih in dodatkih. Zlati čas in največjo slikovitost so evropske uniforme

Med najbolj imenitnimi (slovečimi in čislanimi) rodovi vojske so bili konjeniki – dragonci, v katerih vrste navadni smrtniki nizkega rodu niso zahajali.

Gre za nadvse zanimivo pripoved o povsem vsakdanjih stvareh, ki smo jih doživljali ali jih doživljamo vsi, torej za nič posebnega. In vendar je to napeta pripoved, ki se ne izživlja zgolj v svoji posebni jezikovno literarni legi. Čar te posebne jezikovne lege, sloga, prav filigransko natančnega opazovanja notranjih in zunanjih dogodkov, ki živijo v absolutni simbiozi v celi vrsti oseb, je prav ta napetost, ko se nekdanja akcija spreminja v verižno reakcijo spletenih notranjih in zunanjih dogodkov. Tomšičevi kratki, odrezani stavki so kratki, odrezani dogodki, ki bralca nadvse sugestivno potegnejo v svoj vrtinec in ga ne izpustijo do zadnje strani.

dosegle z Napoleonom, veliko cenzuro pa so, kot smo že rekli, doživele ob prelomu devetnajstega stoletja. Tako so Francozi, ki so šli v prvo svetovno vojno še v pisanih uniformah, le-te hitro zamenjali z manj privlačnimi zavoljo velikih človeških izgub. Prevladala je funkcionalnost, ki je zamenjala blišč – sicer pa so se, tako kot uniforme, spremenili tudi načini bojevanja.

Najstarejše organizirane vojske, ki segajo v čas tridesetletne vojne, so pobirale vojake z domov za mnogo let. Mnogi so se pred vojaško službo skrivali v gozdovih ali se celo pohabljali. Da bi ta strašljivi zven vojske in vojskovodje poskrbeli za dober zunanji videz vojakov, za prednost, ki so jih bili deležni, torej tudi za družbeni ugled in priznanje vojaškega stanu.

Seveda pa s tem Vrišerjev delom o uniformah v zgodovini, kakršne bi bili lahko srečevali po Sloveniji in sosednjih državah, pregled še ni končan. Še cela

vrsta uniform je, ki so jih nosili gasilci, žandarji, poštarji, člani najrazličnejših društev... Sergej Vrišer že pripravlja svojo drugo knjigo.

Končno pa kaže ob tej priložnosti povedati tudi to, da je na katedri za umetnostno zgodovino pri Filozofski fakulteti v Ljubljani nastalo že nekaj seminarjskih in tudi diplomskih nalog s področja kostumologije, za kar gre za sluga nedvomno tudi profesorju dr. Vrišerju in njegovega navduševanju študentov za raziskovanje na tem področju.

V krog novic o uniformah moramo zapisati tudi nekaj besed o pripravi razstave spominov in spominkov iz prve svetovne vojne, ki jih pripravljajo v mariborskem muzeju (tam namreč dr. Sergej Vrišer prebije ves tisti čas, ki mu preostane po opravljenih predavanjih in seminarjih na fakulteti), in bodo na ogled letos poleti. Tam bo zbranih tudi precej spominov na Soško fronto ter druge kraje, kjer so se v prvi vojni bojevali slovenski fantje. B. Ž. J.

Če si višji

Če si višji, je vse nižje,
če si širši, je vse bližje,

•

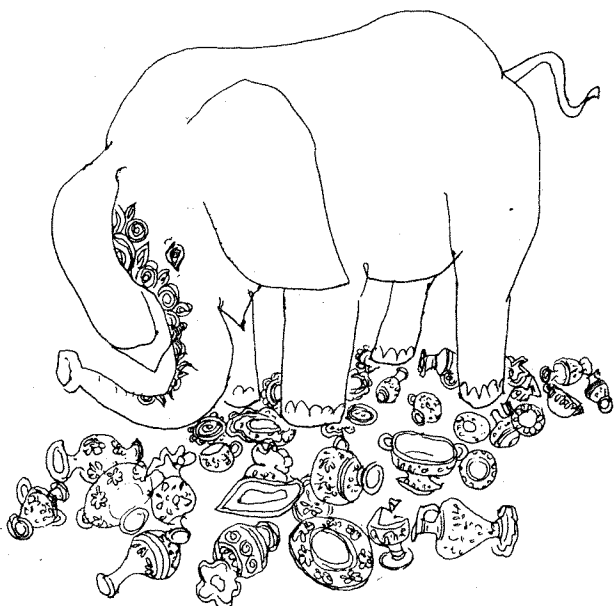
če si lepši, je vse grše,
če mehkejši, je vse trše,

•

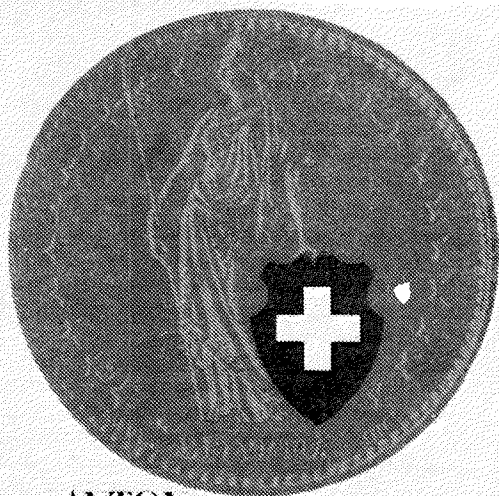
če si težji, je vse lažje,
če cenejši, je vse dražje,

•

če si slon, je dan na dan
vse okrog tebe porcelan.

Pričujoča mladinska pesniška knjiga Miroslava Košute je od vseh njegovih doslej izdanih najbolj samosvoja. To pa ob dejstvu, da te nove Košutove pesmi zajemajo tako družinsko intimo kot predmetni in pojavni svet sodobnega (slovenskega) otroka, pomeni, da je premagal (presnoval, posebej) obstoječo pesniško produkcijo in v najbolj posrečenih primerih našel za enaka časovna znamenja svoje glasovne in metaforične oznake.

ANTON
RUPNIK SVICARSKA
CAROBNA
FORMULA
CH

Švicarji bodo leta 1991 slavili sedemstoletnico konfederacije. Gre torej za najstarejšo državno tvorbo te vrste v Evropi in na svetu. Iz prvotne čisto alemanske (nemške) se je razrasla v skupnost štirih jezikov, dveh religij, zlasti pa 26 kantonov. Kako se je mogla ohraniti tako raznotera tvorba? Kaj povezuje prebivalce različnih jezikov in kultur med Baslom in Luganom, med St. Gallnom in Ženevo?

O Švici pri nas sicer kar pogosto kaj beremo in slišimo. Zdaj gre za škandale z bančno-tajnostjo, zdaj za ure pa za diskriminacijo žensk. Na švicarskih tleh potekajo kar naprej odločilna mednarodna srečanja. Kaj pa res vemo o tej tako bližnji deželi in njenih prebivalcih? Le malo. Avtor nam prvič v slovensčini daje celovito podobo, nekakšen politični profil Švicarske konfederacije.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Obisk je uspel

Delegacija Skupščine SFRJ, ki jo je vodil predsednik dr. Marjan Rožič, je obiskala daljino Avstralijo in Novo Zelandijo. Obisk je bil, kot doslej še vsi, sila uspešen. O tem prav nič ne dvomim, saj sta mu »pripravili« teren že dve naši delegaciji.

Lanskega decembra je Avstralijo in Novo Zelandijo že »uspešno« obiskala delegacija zvezne konference SZDL Jugoslavije, ki jo je vodil sekretar predsedstva Stojan Dimovski. Nadvse zanimivo potovanje je trajalo le 14 dni...

Pred slabim letom pa je Avstralijo prav tako »uspešno« obiskala močna delegacija izvršnega sveta Sboranja SR Makedonije.

Prve dni julija lani je dr. Janko Obočki, predsednik zveznega komiteja za delo, zdravstvo in socialno politiko, izjavil: »Kako pojasniti, da ni deviz za uvoz zdravil, ko so v istem času podvojili uvoz predmetov za široko porabo. Tudi ni problemov, ko gre za devize za potovanja v inozemstvo. Povsem konkretno: Stopanska (Gospodarska) banka iz Skopja v času od 1. do 19. junija ni poravnala dolga za zdravila v znesku 53.000 dolarjev, istočasno pa je izdala soglasje za enak znesek za kritje stroškov potovanj v inozemstvo. In to kljub temu, da je ZIS na svoji seji 21. maja sklenil, da ima plačevanje zdravil prednost pred plačevanjem potovanj v tujino!«

Mimogrede: Stopanska banka ni bila kaznovana za nespoštovanje sklepa ZIS-a!

Ravnanje skopske banke je najbrž zgolj naključno...

Ker so nekateri z dnevnici za potovanja na tuje že doslej kar dobro (in neobdavčeno) zaslužili, ne razumem, zakaj je pristojni zvezni organ nedavno tega **spet** povišal dnevnice za tujino. Gospodarstvo je spričlo tega javno izrazilo svoje nasprotovanje (sarajevski Energo-invest in drugi), toda...

In kako z dnevnici ravna bogati in varčni Švicarji? Odgovor sem našel v zanimivi knjigi Antona Rupnika »Švicarska čarobna formula CH« na strani 47: »Švicar je na moč skop, ko gre za njegove politike. Leta 1963 so zaman poskusili vsaj malce ublažiti grobo nesorazmerje med izgubljenim časom (okoli 200 dni na leto) in nadomestili, ki jih dobi poslane. Večina volivcev je brez pomisleka zavrnila predlog, naj bi dnevno povišali s 70 na 100 frankov.«

V spremni besedi k tej knjigi je švicarski veleposlanik Alfred Hohl zapisal med drugim: »Ker je življenje v Jugoslaviji v celoti vzeto bolj veselo in zaneseno, v Švici pa se trenutno živi bolj donosno, iščejo naši turisti v tej deželi počitek in rekreacijo, medtem ko vaši gostujoči delavci opravljajo v Švici zelo cenjena dela, zlasti v gradbeništvu, industriji in gostinstvu.«

Menim, da je s tem vljudni Švicar povedal vse...

Mladi funkcionarji razmetavajo ljudski denar

(Prvo nadaljevanje)

Bralci bodo zagotovo vprašali, čemu »prvo nadaljevanje«? Zato, ker sem že 25. decembra 1986 v komentarju z enakim naslovom ostro obsodil početje vodstva jugoslovanske mladine. Omenjeni komentar sem zaključil: »Tako mladi funkcionarji neusmiljeno razmetavajo ljudski denar v času, ko povprečen delavec za strojem »zasluži« komaj za preživetje svoje družine in sebe. Ob tem pa še vedno velja slovenski pregovor: Česar se Janezek nauči...«

Proti opisanemu neusmiljenemu razmetavanju ljudskega denarja je takrat protestirala vsa jugoslovanska javnost, vendar to ni prav nič zaleгло, kar jasno dokazuje najnovejši primer.

Na eni izmed zadnjih sej predsedstva zvezne konference ZSM so povedali, da letos vodstvo jugoslovanske mladinske organizacije načrtuje potovanja v **Indijo, Madžarsko, Grčijo, Avstrijo, Španijo, Izrael, Zimbabve, Urugvaj, Argentino, Čile, Bolivijo, Alžir, Sovjetsko zvezo, Nemško demokratsko republiko, Bolgarijo, Veliko Britanijo, Irsko, Belgijo, Kitajsko, Korejo** (ni jasno, ali severno ali Južno – pripomba Sime), **Poljsko, Nizozemsko, Kanado, Turčijo, Mali, Gvinejo Bisao, Brazilijo, Peru, Kolumbijo, Češkoslovaško in Italijo.**

Kot je iz letošnjega »potovalnega načrta« vodstva jugoslovanske mladine jasno razvidno, nameravajo člani predsedstva razen petega kontinenta – Avstralije – obiskati vse preostale kontinente naše zemeljske oble. Po preizkušeni metodi bodo seveda v delegaciji poleg vodje še »strokovni« sodelavci in prevajalci.

Vendar sem v letošnjem spisku predvidenih potovanj opazil novost – Čile! Videti je, da je vrh jugoslovanske mladine prek noči rehabilitiral krvnika Čilencev generala Pinocheta in ga našemu javnemu mnenju navkljub »prekvalificiral« v demokrata... Ob tem me zanima, kaj bo s Pinochetovo žrtvijo, zakonitim predsednikom Allendejem, po katerem so poimenovane ulice v številnih jugoslovanskih mestih! Ali bodo morali v teh mestih sneti s hiš tablice z Allendejevim imenom?

Na dlani je, da se vodstvo jugoslovanske mladine v naši težki krizi odkrito poživlja na jugoslovansko javno mnenje, ki od Triglava do Ohrida soglasno protestira proti preštevili in zelo dragim potovanjem vodilnih tovarišev...

Vodstvu jugoslovanske mladine priporočam, da energično preneha z načrtovanimi »turističnimi« (zame najbolj točna oznaka) potovanji po širnem svetu za

ljudski denar. Svoje sposobnosti naj usmeri v to, da bi številni nezaposleni mladi dobili prepotrebni kruh in streho nad glavo. Spričo Mikuličeve gospodarske politike pa se bojim, da jim to ne bo prav kmalu uspelo...

Ob tem pa se mi vse bolj vsiljuje spoznanje, da se vodilni mladinski funkcionarji učit pri starejših: ne bi radi povsem »nepripravljeni« v kratkem presedali med poklicne funkcionarje.

S tem zaključujem »prvo nadaljevanje« komentarja.

Invalidom podaljšana prepoved uvoza vozil

Invalidi prve do šeste kategorije so bili med redkimi državljani (razen povratnikov z začasnega dela v tujini), ki so lahko v tujini kupovali nove ali rabljene avtomobile in jih po plačilu pristojbin uvozili.

Vendar so kar številni invalidi izkoriščali uvidevnost in pomoč družbe – za dober zaslužek. Ker so rabljena vozila v tujini znatno cenejša kot pri nas, so s preprodajo doma zaslužili tudi nekaj sto starih milijonov dinarjev. Nekateri pa so celo preprodajali dovoljenja za uvoz avtomobilov po ceni od dva do tri tisoč zahodnonemških mark!

Leta 1986 so invalidi uvozili 4.163 avtomobilov, vrednih skoraj 20 milijonov dolarjev. Pri tem je zanimivo, da so jih prek carinarnice v Prištini uvozili 626, prek Banja Luke 593 in prek Kraljeva 340, medtem ko so jih prek beograjske carinarnice le – 236. Spričo navedenih števil bi se dalo sklepati, da živi v Prištini, Banja Luki in Kraljevu veliko več invalidov kot v Beogradu, kar pa seveda še zdaleč ni res!

Zaradi očitnega izigravanja in izkoriščanja družbene skrbi za invalide pozdravljam sklep zveznega izvršnega sveta o podaljšanju prepovedi uvoza vozil za invalide do 30. junija letos.

Vaš Sime

Koga bremeni odplačevanje obresti

Čeprav domači in tuji tisk v zadnjem času zelo veliko pišeta o jugoslovanskih dolgovih do tujine, pa povprečen Jugoslovane le površno pozna to problematiko. Vendar ne zato, ker časopisja ne bi bral, ali ker ga ta del naše družbenogospodarske stvarnosti ne bi zanimal, ampak zato, ker so informacije za javnost pogosto napisane dvoumno. Jugoslovani smo na primer šele v intervjuju predsednika naše vlade Branka Mikulića za Der Spiegel zvedeli, da smo v zadnjih petih letih plačali tujim upnikom 28,3 milijarde dolarjev letnih anuitet, hkrati pa se naš skupni dolg ni bistveno zmanjšal. To pa z drugimi besedami pomeni, da čakajo naše gospodarstvo in vso družbo v naslednjih letih nova težka bremena, saj bomo morali za servisiranje dolgov nameniti šest do osem odstotkov ustvarjenega družbenega proizvoda. Republiški družbeni svet za gospodarski razvoj in ekonomsko politiko je za primer izdelal posebno analizo, v kateri napoveduje, da bomo morali v obdobju 1986–2000 plačati tujim upnikom okoli 90 milijard dolarjev anuitet, pri čemer se bomo na novo zadolževali v tujini, tako da se bo naš skupni dolg zmanjšal le za 1,3 milijarde dolarjev.

Novica o refinanciranju našega dolga in sporazumu, ki smo ga sklenili s tujimi vladami in komercialnimi bankami, nas potem takem ne bi smela preveč razveseliti. Naše letne obveznosti so namreč tako hude, da jih brez reprogramiranja in refinanciranja dolgov ne moremo izpolnjevati. Jugoslovansko gospodarstvo že šesto leto zapored zasluži z izvozom blaga le 10 milijard dolarjev, to pa je premalo, da bi lahko poleg obresti za sposojeni denar v tujini odplačevali še glavnico. Če bi torej hoteli zmanjšati dolg do tujine in ustvariti možnosti za večjo notranjo porabo in dvig življenjske ravni, bi morali povečati konkurenčno sposobnost naših podjetij. Tega pa v sedanjih razmerah vse pogostejšega vmešavanja države v delo gospodarskih subjektov ni mogoče doseči.

Prezadolženost in velike letne obveznosti do tujih upnikov pa sta le dve dimenziji v naših kreditnih odnosih s tujino, ki sta vredni naše pozornosti. Še bolj nas lahko skrbi dejstvo, da celo rentabilna podjetja in devizno likvidne jugoslovanske banke v tujini ne morejo najemati ugodnih posojil za perspektivno in izvozno usmerjeno proizvodnjo, temveč se v tujini lahko zadolžuje le Narodna banka Jugoslavije. Tako se kar pogosto dogaja, da dobijo sposojeni denar tišči, ki posojil niso sposobni vračati. Uveljavili so se torej odnosi vsesplošne socializacije izgub anonimnih dolžnikov in neodgovornega zadolževanja v tujini, ki nas ne bo daleč pripeljalo. Po drugi strani pa so tuji upniki v izjemno ugodnem položaju, saj za vračanje dolgov jamči Narodna banka Jugoslavije, pa tudi zvezna vlada, torej celotna država, kar pomeni, da upniki pri posojanju denarja skoraj nič ne tvegajo. Njih namreč prav nič ne zanima, ali bo denar vrnila poslovno uspešna ali nerentabilna organizacija združenega dela in ali imamo v Jugoslaviji kreditne odnose s tujino urejene. Poglavitno zanje je le, da jim sposojeni kapital vrnemo, in to z obrestmi, pri čemer glavnice za zdaj ne potrebujejo, ker je dobro naložena in dobijo zanjo povprečno deset odstotne obresti.

Jugoslovanski dolgovi do tujine so torej resno finančno in razrednopolitično vprašanje. Finančno zato, ker so bremena odplačevanja obresti resnično težka za vse gospodarstvo, razrednopolitično pa zato, ker nosijo levji delež bremena delavci, mladi ljudje, upokojeanci in vsi tisti, ki živijo od danes do jutri, ki zase in za svoje otroke ne vidijo nobene prave perspektive. Pred to resnico pa nekateri najodgovornejši tovariši še naprej bežijo, ker poziva k njihovi moralnopolitični odgovornosti.

Emil Lah

Premišljanje o premissljanju

Z nesrečami, boleznimi, zablodami, aferami, zavoženimi naložbami, planiranimi in neplaniranimi izgubami je svet bogat. Kar se tiče zadnjih treh naštetih, smo v Jugoslaviji še posebej obdarjeni. Škoda, da se jih ne da izvažati.

Precej let je že, ko smo v Sloveniji imeli tisto zavoženo investicijo z Velenjem. Miloš Mikeln si je takrat v zbirki »SATIRE« (»Intervju« str. 78) privoščil tiste, ki so botrovali omenjeni polomiji. Mene satira ni nič prizadela, razen da je bila tudi meni žal za »mojih šestdesettisoč«. Če bi takrat Ante Jukić-Mato o tem škandalu napisal še bolj jedko satiro, bi jo tudi z veseljem prebral, pa čeprav po imenu in priimku sodeč ni Slovenec. Ne bi ga pošiljal na noben vrh v Jugoslaviji s priporočilom, naj Jugoslovane v njihovem podnožju informira, kako je pri njih.

Čudno se mi zdi, da se Ante Jukić-Mato nervira ob branju komentarjev »komesarja Sime«, saj upam, da za razne komentirane negativne podvige po Jugoslaviji ni on osebno nič kriv. Da pa je teh opisanih podvigov iz krajev izven Slovenije več kakor iz Slovenije, je razumljivo, saj nas je Slovencev manjši odstotek med Jugoslovani. Tako majhen, da sami sploh ne bi mogli porabiti, kar zaslužimo, pa morajo milijarde iz Slovenije frčati kot »Alibegova slama« po nekaterih delih Jugoslavije, kjer potem iz njih naredijo malo ali pa nič. Kar ne odfrči po neki zakonsko urejeni poti, se pa ukrade. Naprimer »AGROKOMERC« in nekaj bank, ki so oškodovale Ljubljansko banko. Da se poslužim Jukićevih besed: Milijarde frčijo »kakor iz rokava«.

Ko sem prebral priporočilo, naj se »tovariš politkomesar Sime z vrha Triglava ozre po dogodkih in problemih pod njim« (torej: Slovenci, pogledajte sebe), sem se spomnil naslednje anekdote:

– V času srbsko-turške vojne so po Beogradu hodili glasniki (mislim, da so jim rekli »telali«) in oznanjali, koliko je mrtvih Turkov. Pa se je našel nekdo, ki je vprašal, koliko je mrtvih Srbov. Glasnik je odgovoril: To će kazati onaj drugi telal u Carigradu«.

O dogodkih in problemih izpod Triglava pa »telali« iz raznih delov države zunaj Slovenije tudi redno poročajo. Predlagajo celo, da bi Slovence »ukinili«. O »ukinitvi« milijard iz Slovenije pa nič.

Sem zato, da »komesar Sime« piše še naprej. Naj piše o nepravilnostih iz Slovenije in iz ostalih krajev Jugoslavije, saj nepravilnosti konec koncev škodijo vsaj državi, ne glede na to, kje se dogajajo. Če bo vse, kar napiše, res, mu je treba samo čestitati.

Miha Kozole

Odmev

Tovariš Ante-Lukić Mato, problematika, ki jo opisuje politkomisar Sime, je tudi problematika Slovenije, čeprav najde njene nosilce v bratskih republikah. Izgube, ki jih delajo družbi, sebi v korist, mora kriti tudi Slovenija, medtem ko zavoljo slovenskih izgub naše bratske republike ne trpijo škode. Nasprotno, mi jim pomagamo. Zelo veliko delavcev iz bratskih republik dela pri nas, s čimer rešujemo del njihovega problema nezaposlenosti. Pomislite, tovariš Mato, kaj bi se zgodilo, če bi morali vsi delavci iz bratskih republik zapustiti Slovenijo in se vrniti v svoje republike. Prepričan sem, da te republike ne zmorejo preživeti delavcev, ki zdaj delajo v Sloveniji. Politiki iz teh republik pa pravijo, da jih izkoriščamo. Naj spomnim še enkrat, da smo

Slovenci dali leta 1987 za splošne, skupne in druge potrebe kar 196 milijard dinarjev več kot BiH, Črna gora, Makedonija in Kosovo skupaj. Delavec v Sloveniji pri enakem delu ustvari večji dohodek, kot ga delavci v bratskih republikah. Vodilni politiki teh republik pa so zaskrbljeni, ker ima delavec v Sloveniji večji OD kot delavci na jugu Jugoslavije.

Komisar Sime in drugi Slovenci dobro vemo, da so izgube in nepravilnosti tudi v Sloveniji, toda te so samo naše breme. Dogodki v nekaterih bratskih republikah pa so tudi za nas tako boleči, da ne moremo biti tihi.

Seveda vse to ne sme izzveneti, kot da bi hoteli zanetiti prepri in sovraštvo med republikami. Odstraniti je potrebno samo virus, ki povzroča nezdrave pojave in bolečino.

Janez Krošel

Balkanska konferenca – preizkus politične modrosti

Konferenca vseh balkanskih držav oziroma srečanje njihovih šestih zunanjih ministrov v Beogradu je prvi sestanek te vrste v nemirni zgodovini tega dela sveta, potrditel navzočnosti vseh pozvanih strani pa med drugimi izpričuje pripravljenost vlad balkanskih držav, da se vendarle povsod, kjer je to objektivno mogoče, usmerijo k tvornim odgovorom na izzive 21. stoletja. Zdi se, da je kljub številnim še nerešenim in zapletenim vprašanjem prevladalo spoznanje o nujnem lovljenju koraka za gospodarskim in tehnološkim razvojem Evrope ob poudarjanju skupnih interesov in možnosti za krepitev sodelovanja.

Prvič se torej za skupnim omizjem srečujejo zunanji ministri dveh predstavnic zahodne vojaške zveze NATO: Turčije in Grčije, dveh pripadnic držav članic Varšavskega sporazuma Bolgarije in Romunije, nadalje države, ki doslej ni udeleževala mednarodnih konferenc: Albanije, in ne nazadnje države z nevrščjenim statusom gostiteljice Jugoslavije, ki ima za sklic sestanka tudi največ zaslug, kar pa še zdaleč ne pomeni poročila, da bo srečanje prineslo spektakularne dosežke.

Resnici na ljubo je spektakel že v tem, da se predstavniki omenjenih držav sploh sestajajo.

Po letu dni aktivnih priprav in prijateljskega prepričevanja se torej dogaja nekaj, na kar največji optimisti

pred časom niso upali niti pomisliti. Ne nazadnje tudi zato, ker se je skladno z razvojem dogodkov na Balkanu v mednarodni politiki že tudi uveljavil izraz »balkanizacija«, ki še danes pomeni sinonim za splošno politično nestabilnost in negotovost, skratka nekakšen sod smodnika z nepredvidljivimi posledicami. Novejša zgodovina pa je med drugim dokazala, da na tem prostoru, zaradi dediščine zapletenih zgodovinskih dejstev s primesmi osvobodilno-revolucionarnih-ideoloških nabojev tok dogodkov že prestopil geografsko-nacionalne meje in usodno vplival na tok zgodovine v širšem smislu. Podedovanih razlik danes nihče ne bi smel zanikati, zdi pa se, da je Jugoslavija s solomonsko rešitvijo, da je namreč sklicala konferenco brez trdnoločenega dnevnega reda, vnaprej izključila zgočene teme z željo, da bi se zunanji ministri pogovarjali zlasti o tistih vprašanjih, ki združujejo, ne pa o tistih, ki utegnejo udeležence zaplesti v kočljive razprave.

Povodov za tovrstne debate ne bi bilo težko najti, kajti balkanski problemi so danes v veliki meri geopolitičnega in geostrateškega značaja, ki seveda za seboj potegnejo vprašanja ozemeljskih in vojaško-političnih navezav na nasprotujoča si interesna področja. Po drugi strani ne gre prezreti, da v tem delu sveta živi okrog 110 milijonov prebivalcev različnih narodno-

sti, veroizpovedi in etničnih pripadnosti, ob upoštevanju verskega momenta pa velja omeniti, da se na Balkanu prepletajo nazor priпадnikov štirih različnih monoteističnih religij.

Dosedanje prepreke seveda niso zgolj politične narave. V ospredje namreč stopajo problemi manjšin in druga vprašanja, ki za prihodnost terjajo jasne odgovore. Prav tako iluzorno bi bilo pričakovati, da bi se dalo ta vprašanja čez noč odpraviti. Med spornimi vprašanji ne gre prezreti, denimo, žgočih nasprotij med Grčijo in Turčijo glede pristojnosti v Egejskem morju in kar zadeva ciprsko vprašanje.

Nič manj boleče ni vprašanje »bolgarizacije« Turkov, nadalje spori med Romunijo in Bolgarijo zastran kemične tovarne Džurdžu (spricho reaktivacij romunskih državljanov in njihovega strahu pred zastupitvijo s klorom). Nerešeno je nadalje makedonsko vprašanje, se pravi zanikanje makedonskega naroda s strani Bolgarov. Ni dogovora glede izkoriščanja skupnih vodnih virov med našo državo in Romunijo. Še zlasti spolitizirano je vprašanje albanske narodnosti v avtonomni pokrajini Kosovo.

To je le nekaj drobcev iz množice spotakljivih kamnov bilateralnega sodelovanja. Kot kaže, so se udeleženci konference že pred srečanjem sporazumeli, da spornih vprašanj ne bodo nače-

njali, kar pa seveda še ne pomeni, da bo res tako. V isti sapi pa je že tudi jasno, da uspešnega multilateralnega sodelovanja najverjetneje ne more biti, če ne obstaja razvit sistem dvostranskega dogovarjanja in sodelovanja.

In katera naj bodo tista skupna področja dogovarjanja, ki bi udeležence konference najbolj angažirala.

Kultura, gospodarstvo, turizem, energetika in transport sodijo v klasičen repertoar, obenem pa je res, da lahko balkanske države v tem trenutku edinole v teh zadevah dosežejo konkretne oblike sodelovanja. Pa še to je vprašljivo.

Jugoslaviji (in Dizdareviću kot njenemu donedavnemu zunanjemu ministru, ki je bil pobudnik srečanja) gre seveda vsa moralna podpora za takšno obliko diplomatskih poskusov preseganja napetosti na Balkanu in okrog njega kar zadeva našo dolgoročno razvojno usmeritev, povezano s čimprejšnjim izhodom iz družbene in gospodarske krize, pa nam Balkan najverjetneje ne more služiti kot ideal, h kakšnemu naj bi po naravni ali kakšni drugi logiki težili. Glede tega namreč ne bi smelo biti alternativne. Enako, kot je bilo za čas pred dvajsetimi ali tridesetimi leti pomembno ustvariti nacionalno neodvisnost, velja danes tak status ohraniti. To pa lahko Jugoslavija doseže le ob povezovanju s tehnološko razvitim svetom, kar po drugi strani pomeni, da se mora spogledovati (in ne samo to) s tistimi območji, kjer sta tehnološki razvoj in nov način življenja najbolj prodorna, se pravi z Evropo.

Miha Lamprecht

Grozi zemlji smrt?

Povzemamo iz Primorskega dnevnika

Washington – Našemu planetu so dnevi šteti. Prvič v dolgi zgodovini človeštva morajo sedanje generacije čimprej odločiti, ali bodo ohranile življenje na Zemlji, ali pa jo bodo spremenile v mrtvaško puščavo. To je apokaliptični sklep dolge študije washingtonske znanstvene ustanove Worldwatch Institute, ki je včeraj objavila prvo patološko sliko »zdravstvenega stanja Zemlje«.

Letošnja diagnoza je za razliko od prejšnjih dobesedno srhljiva. Človek je v zadnjih 40 letih spremenil kemično sestavo atmosfere, z nesmotno sečnjo je grozljivo skrčil tropske gozdove, povečala se je erozija rodovitne prsti, širijo se puščave, z njimi pa se širi pas lakote. Zaradi onesnaženja je stanje prav tako dramatično tudi na razvitem Severu. Posledice pa so povsem sodeč butnile na dan prav v zadnjem obdobju. Nedvomno je temu botrovala predvsem večja naravovarstvena osveščenost znanstvenikov in navadnih ljudi kot dejansko stanje.

Znanstvenike pa najbolj skrbi naše ozračje. Kot izhaja iz znanstvene študije, pošiljajo termične elektrarne, industrija in avtomobili letno v ozračje pet milijard ton ogljikovega dioksida. Zaradi požigov pri krčenju gozdov se ta številka letno zviša na sedem milijard ton. Dodati je treba še kakih sto milijonov žvepla in nekaj deset milijonov ton dušikovega oksida. Vsi ti plini preprečujejo izžarevanje toplote, da se temperatura na našem planetu zaradi učinka tako imenovane tople grede postopoma viša. Povprečna temperatura se je v zadnjem desetletju zvišala za pol stopinje Celzija. Do konca stoletja se bo dvignila vsaj za eno stopinjo. Posledice te otoplitve bodo katastrofalne. Led na tečajih se bo postopoma topil, morska gladina se bo dvignila... Morje bo tako zalilo najrodovitnejše obmorske nižine. V začetku prihodnjega stoletja bo gladina le za meter ali dva višja od sedanjega, ob izteku stoletja pa bo morska gladina narasla za dvanajst metrov. Zaradi taljenja večnega ledu na Severnem tečaju pa bo tudi Zalivski tok spremenil svojo smer, tako da bodo temperature v severni Evropi nižje od sedanjih, v Sredozemlju pa bo neznosna vročina. Morski tokovi bodo spremenili svojo smer tudi drugod, da se bo podnebje na Zemlji popolnoma spremenilo.

Tesno povezani z ozračjem so seveda tudi gozdovi. Pred 10.000 leti je bilo na Zemlji 6,2 milijarde hektarjev gozdov, danes jih je ostalo le 4 milijarde, saj letno posekajo enajst milijonov hektarjev gozdov. Ta neurejena sečnja najbolj peši tropske gozdove, ki so najtežje obnovljivi. Tropski gozdovi imajo namreč izredno zapletene ekosisteme, ki jih je skoraj nemogoče umetno obnoviti. Manjše poseke se same obnovijo v nekaj desetletjih, kjer pa so tropske gozdove krčili z buldožerji in bagri, bo treba tisoč let, da se obnovi prejšnje stanje.

Glavni krivec za uničevanje gozdov je po mnenju številnih strokovnjakov demografska eksplozija. Številno ljudi se je lani povečalo za 86 milijonov, tako da ima naš planet sedaj kakih 5 milijard ljudi. Ta usta seveda rabijo nove obdelovalno zemljo, nove pašnike... tisočletni pragozdovi morajo torej izginiti pod človeško sekuro.

Nič manj dramatično pa ni poglavje kemičnega onesnaženja na razvitem Severu. Kemija je po vsem sodeč zbežala človeškemu nadzorstvu. Živosrebreve in svinčeve spojine so le vidni del orjaške plavajoče ledene gore, še bolj nevarni so pesticidi. V lažnem upanju, da bodo z njimi zvišali hektarski donos, so predvsem v Tretjem svetu prekomerno zvišali njihovo porabo.

Letno poročilo ustanove Worldwatch Instituta pa se ne omejuje samo na diagnozo, saj človeštvu daje tudi terapijo, s katero lahko prepreči neizbežni konec. Poročilo navaja, da bi z izboljšavami tako v industrijski proizvodnji kot z novimi avtomobilskimi motorji lahko že do leta 2.000 privarčevali kakih 25 odstotkov celokupne energije. Kot drugo bi moralo človeštvo zaustaviti demografsko eksplozijo, ker je osem milijard ljudi skrajna meja, ki jo lahko prenese naš planet. Nenazadnje bo moralo človeštvo revidirati vse svoje razvojne načrte, denar, ki ga danes nalaga v oboroževalno tekmo, pa preusmeriti v dobro človeštva.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

Washington-Moskva: Združene države Amerike in Sovjetska zveza so potrdile pripravljenost, da bi do prihodnjega vrhunškega srečanja med Reaganom in Gorbačovom pripravile sporazum o zmanjšanju zalog strateškega jedrskega orožja. Ob koncu Schultzovih najnovejših razgovorov s sovjetskimi gostitelji v Moskvi so sporočili, da so pozornost namenili problemom v zvezi s konvencionalnim, kemičnim in vesoljskim orožjem.

New York: Na sedežu Združenih narodov napovedujejo nove pobude za ustavitev iraško-iranske

vojne. Pobude naj bi izoblikovali med neformalnimi posvetovanji petih stalnih članic Varnostnega sveta in drugimi nestalnimi članicami tega foruma Združenih narodov.

Buenos Aires: Argentina je uradno zahtevala sklic izrednega zasedanja Organizacije ameriških držav. Na njem naj bi preučili napovedane britanske vojaške pomorske vaje v neposredni bližini spornega Falklandskega oziroma Malvinskega otočja. V Argentini ocenjujejo, da bodo britanske vojaške vaje zvišale temperaturo na jugozahodu Atlantika.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

Tujci se vmešavajo povsod

V še vedno skrivnostnih okoliščinah so v zgodnjih jutranjih urah 4. januarja letos v Parizu ustrelili 31-letnega zahodnonemškega konzularnega uslužbenca Siegfrieda Wilesputza. V njegovem žepu je francoska policija našla letak, na katerem je bila podpisana Narodna fronta za osvoboditev Kurdistan (ERNK).

Francoska policija izjavlja, da je iskanje atentatorjev med Kurdi, ki živijo v Franciji, samo ena izmed možnih poti do uspeha, to je do ugotovitve krivca. Predstavniki francoskega kurdistanskega komiteja Hassan Akif je odločno zavrnil možnost, da bi ERNK zagrešila ta zločin. Po njegovem mnenju gre za provokacijo turške tajne službe MIT, ki želi ob vsaki priložnosti očrtni njegove rojake – Kurde!

Uboj ob Seini je spet opozoril zahodni svet na temo, o kateri le redki kaj vedo. Malokdo se spominja, da res obstoja dežela, ki jo je Karl May opisoval kot »Divji Kurdistan«. Na zemljevidih jo je zelo težko najti kajti ni neodvisna, samostojna država. To je predvsem del Bližnjega vzhoda, kjer živi okoli 20 milijonov Kurdov! Njihova domovina državno-politično obsega dele Turčije, Irana, Iraka in Sirije. Številni Kurdi so se v preteklosti izselili iz domačih krajev. V ZR Nemčiji jih trenutno živi okoli 400 tisoč.

Smrt zahodnonemškega diplomata je dala povod, da so v Bonnu in drugih zahodnonemških krajih veliko pisali o Kurdi in njihovih usodi. Neki kurdski zdravnik je v bonnskem mesečniku »De Schnüss« takole ponazarjal problem svojega naroda:

»Zamišljajte si, da sta dve tretjini Bundeswehra stacionirani na Bavarskem. Vsako mesto je pod kontrolo najbližje garnizije, vsaka vas pa ima močno oboroženo vojaško postojanko. Hochdeutsch je edini dovoljeni jezik v vseh uradih in pri oblasteh. Bavarski dialekt je prepovedan, krajevna ime na se pišejo po prusko, komur je bilo prej ime Xaver ali Sepp, bo poslej Fritz oziroma Wilhelm in podobno«.

Zdravnik ni pisal samo o težavah z jezikom: »Uporniške, neubogljive prebivalce vasi bi preselili na Spodnjo Saško, opozicijske skupine in njihove voditelje bi preganjala posebna vojaška enota GSG-9. Za srednjo Evropo je kaj takšnega nesmisel, v Turčiji pa je stvarnost«, je poudaril avtor članka. Okoli deset milijonov Kurdov je v Turčiji, kjer se preživljajo z največjo težavo. Domujejo v najrevnejših krajih države. Nad njimi »bdi« 300 tisoč vojakov, ena tretjina turške armade, ki vedri in oblači čisto po svoje. Uradna Ankara pravi, da gre – pri vojaških in policijskih akcijah med Kurdi – za »pomirjevanje« nemirnega področja.

Kurdske nomadske in kmečke družine so nenehno plen raznih političnih skupin. Na eni strani so »separatisti«, na primer oboroženo krilo marksistično-leninistične delavske partije Kurdistan (PKK), ki se z orožjem v roki bojuje za neodvisni Kurdistan. Na drugi strani pa divjajo, mučijo, plenijo in pobijajo vojaki, ki jih nad Kurde pošilja ankarska vlada.

Tudi turško letalstvo pogosto pošilja nad »tolovaje«. Pred slabim letom so turške eskadrilje napadle kurdske vasi v go-

rah vzhodne Anatolije. Naredile so pokol med moškimi, ženskami in otroki. Bombe so pobile več kakor 300 civilistov.

Območje Turčije, kjer živijo Kurdi, že dolgo časa sistematično izseljujejo. V okrožju Tuncelli je že veliko vasi, ki sodijo med »prikazni«. Oblasti so prebivalce preselile na čisto drugi konec države. Ukaz, ki ga je izdala vlada v Ankari, pravi: 238 vasi je treba v najkrajšem času izseliti, prostovoljno ali pa nasilno!

Neka kurdska ženska, ki je zrasla že v ZR Nemčiji, je pred nedavnim obiskala svojo domačo vas. Ko se je vrnila, je pripovedovala, da se številni Kurdi res »prostovoljno« izseljujejo. »Siti so že vojakov, tudi strahu ne morejo več prenašati. Moj stric je iz ogorčenja požgal ves pridelek in se izselil«.

Poslanec evropskega parlamenta, socialni demokrat Heinz-Oskar Vetter, je takole opisal vsakodnevno diskriminiranje Kurdov: »Že leta 1924 so kurdsčino prepovedali kot uradni jezik. Krajevna imena v Kurdistanu so spremenili v turška. Prebivalci trpijo zaradi nezaslišane zdravstvene zapostavljenosti, oblasti pa so jih prekrstile v »Gorjanske Turke«. Večina vasi nima zdravnika. Polovica kurdskih vasi nima šol, nepismenih je od 72 do 90 odstotkov. Vetter pravi, da Ankara načrtno siromaši kurdsko zemljo in ima njene prebivalce za državljane drugega razreda.

Česar ni povedal Vetter, so dopolnili drugi, ki se v ZR Nemčiji ukvarjajo tudi s kurdskim vprašanjem. Opozarjajo na članke v informativnih glasilih »tretjega« sveta: »Medtem ko zahodnonemška vlada še trdi,

da ne sodeluje pri urjenju in oboroževanju posebnih turških enot za boj proti kurdskim gverilcem, je legalni turški dnevnik »Tercüman« zmagoslavno zapisal: »Naše komandose so izsolali v zahodnonemških vojašnicah.«

Članek je bil ponazorjen s sliko oficirja zahodnonemške GSG-9 (enot za posebne naloge) Anselma Weygolda. »Na temelju našega sodelovanja smo dosegli kar dobre rezultate,« je zapisano pod sliko zahodnonemškega oficirja. Te elitne enote, ki so jih izurili oficirji Wehrmachta (v Turčiji jim pravijo Črni čmrlji), imajo menda izredno udarno moč.

Neki reakcionarni turški časopis jih je takole opisoval: »Njihovo čudežno avtomatsko orožje vedno zadene. Tudi če naši junaki porabijo vse strelivo, jih to ne ustavi vse dotlej, dokler še zadnjemu teroristu ne dajo smrtne lekcije.«

Kot članica pakta NATO Turčija čuti, da je kurdski problem postal njen travma, ki ni prizanesla še nobeni vladi v Ankari. Državni teror je sprožil nasilen odgovor Kurdov. Tudi pri napadih odločnih enot kurdistanske delavske partije PKK padajo žrtve med civilisti.

Pravijo, da večina Kurdov ne odobrava vojaških akcij PKK. Več se jih zavzema za širšo avtonomijo. Zahtevajo priznanje pravice provincam z večinskim kurdskim prebivalstvom, da bodo lahko ohranjale svojo kulturno identiteto. »Kolikor dlje bodo morali Kurdi čakati na izpolnitev tega programa, toliko več uspeha bodo imeli komandosi PKK,« je priznal predstavnik »zmer-nih« v vrstah zatiranega kurdskega prebivalstva.

V občinski konferenci ZRVS Ribnica pravijo:

»Ljudje vse gledajo skozi dinar!«

»Večji del težav, s katerimi ima opraviti naša organizacija, izhaja iz neustrezne kadrovske in organizacijske sestave,« sta v pogovoru ob našem obisku v Ribnici v en glas ugotavljala predsednik in sekretar tamkajšnje občinske konference ZRVS Andrej Klemenc in Rade Borovac.

Svojo trditev sta podkrepila s podatki. V ribniški občini so štiri krajevne organizacije ZRVS: v Sodražici, Loškem potoku, Dolenji vasi in Ribnici. Prve tri imajo v svojih vrstah le približno trideset članov, ki so mlajši od petinpetdesetih let. Seveda imajo zato opravka z vprašanjem, kako sestaviti predsedstvo in vse komisije. V Dolenji vasi celo predlagajo, da bi razmislili o ukinitvi krajevne organizacije. Andrej Klemenc pravi, da se vodstvo občinske organizacije s to pobudo načelno strinja, vendar se morajo za tak korak odločiti sami v krajevni skupnosti, in to v dogovoru s krajevnim konferenco SZDL. Krajevna organizacija ZRVS naj živi in deluje, če je potrebno, če ne, je bolje, da je ni.

»Po drugi strani,« je nadaljeval Klemenc, »pa ima vsak naš rezervni starešina vsaj tri različne funkcije.

Prav gotovo je tudi v tem razlog, da imamo težave.« Tudi v Ribnici ugotavljajo, da se članstvo stara. Vzroka sta predvsem dva: v šole za rezervne starešine odhaja čedalje manj fantov, precej članov pa se zaradi odhoda na drugo delovno mesto izseli iz občine.

»Povedati pa je treba, da bi bili brez starejših članov in brez predanih aktivistov rezultati dela naše organizacije veliko slabši, kot so,« je pristavil Rade Borovac.

Tudi v Ribnici ugotavljajo, da gledajo mlajši rezervni starešine na vse, kar naredijo, skozi dinar. Da pa bi del mladih vendarle pritegnili k aktivističnemu delu, so poklicali na pogovor vse, ki so v zadnjih petih letih končali šolo za rezervne oficirje. Predstavili so jim organizacijo, njeno mesto v naši družbi in njeno vlogo v sistemu SLO in DS. Dveh tovrstnih pogovorov se je udeležila le

kakšna tretjina vabljenih. Mladi rezervni starešine so razgnili svoje razloge za nedelavnost: gre za povsem življenjske zadeve, kot so dvoizmensko delo, zaposlitev v drugem kraju, gradnja, mlade družine in podobno.

Predsednik OK ZRVS Ribnica Andrej Klemenc

Seveda pa se v Ribnici s svojimi člani niso samo pogovarjali, pač pa so tudi ukrepali. Častno razsodišče je obravnavalo primere štirih članov in dva izključilo iz organizacije, dvema pa je izreklo tovariški opomin.

Dejavnost, ki bi lahko spodbudila večjo dejavnost članov, je napredovanje. Toda organizacija je imela doslej na to malo vpliva. Dogajalo se je celo, da so rezervni oficirji, ki so se izogibali delu v ZRVS v svojih enotah napredovali v višji čin, ker so se pač izkazali na vajah. To gotovo ni pozitivno vplivalo na člane, ki so dejavni v or-

Sekretar OK ZRVS Ribnica Rade Borovac

ganizaciji. Postopek bi moral, po mnenju naših sodelavcev, potekati sinhrono, tako da bi nihče ne smel napredovati brez soglasja organizacije.

Seveda namenjajo ribniški rezervni oficirji največ časa usposabljanju na vojaško-strokovnem in idejno-političnem področju. O tem nam je nekaj več povedal Andrej Klemenc:

»Programi usposabljanja izvajamo v treh krajih: v Sodražici, Loškem potoku in Ribnici, kamor prihajajo tudi člani iz Dolenje vasi. Nobenega smisla nima, da bi hodil predavatelj v Loški potok ali Sodražico, v mrzli dvorani pa bi ga poslušalo sedem ali osem ljudi, zato so vsa predavanja v Ribnici. Predavatelji so predvsem »domaćini«, aktivni starešine iz ribniške vojašnice, kdaj pa kdaj povabimo še koga od drugih: tako sta nam v zadnjem času predavala denimo Drago Košmrli in Janez Piber.«

Udeležba na predavanjih je bila 60-odstotna, kar ni prav veliko. Na preizkuse znanja je prihajalo v zadnjih letih le sedemdeset odstotkov starešin. Vodstvo občinske organizacije s tem ni zadovoljno, zato so začeli pred dvema letoma članom naloge pošiljati domov. V štiri-

V občinski konferenci ZRVS Ribnica je večletnih 476 članov. Več kot polovica jih je mlajših od 55 let. Organizacija je razdeljena na štiri krajevne konference. Te so v Sodražici, Loškem potoku, Dolenji vasi in Ribnici. Aktivne ZRVS imajo v Inlesu, Riku in v ribniški osnovni šoli.

najstih dneh morajo teste rešiti in jih vrniti, komisija pa jih oceni. Tak način dela je dober, saj teste vrne prek 93 odstotkov članov. Testi zahtevajo od vsakega člana nekaj napa, ki pa jim ga precej olajšajo s priloženim seznamom tiskanih besedil, kjer je mogoče najti odgovore. Komisija, ki ocenjuje teste, je z izdelki zelo zadovoljna; na zadnjem preverjanju je negativno ocenila le devet vrtnjenih testov.

Ribniški rezervni vojaški starešine govorijo pohvalno o sodelovanju z JLA, konkretno z ribniško garnizijo. Aktivni oficirji niso samo predavatelji, temveč pripravljajo tehnične zbornice ter razstave orožja in opreme, pomagajo pa jim tudi na druge načine. Tovrstno pohvalo izrekajo Ribničani pokrajinskemu in občinskemu štabu TO.

B. K.

Pogovarjali smo se z Ivom Gradiškom, rezervnim polkovnikom in predsednikom ZRVS mesta Maribor

Vselej sredi življenja

Rezervni vojaški starešine Maribora so v krajevnih, občinskih in v mestni organizaciji opravili v zadnjih dveh letih nekatere pomembne naloge na področju strokovnega (vojaškega in idejnopolitičnega) usposabljanja. Predsedniku mestne konference ZRVS Ivo Gradišku smo zastavili nekaj vprašanj, ki zadevajo probleme, s katerimi so se srečevali člani te organizacije.

Kako se rezervni vojaški starešine v Mariboru vključujejo v družbenopolitično življenje?

Več kot 60 odstotkov vseh rezervnih vojaških starešin v Mariboru je vključenih v družbenopolitično življenje. Naša aktivnost izhaja iz programskih usmeritev mestne pa seveda tudi iz programskih usmeritev republiške konference ZRVS.

Kako družba vrednoti delo ZRVS?

Mislim, da še vedno pre slab. Ponekod mu ne pripisujejo enakovredne družbenopolitične veljave.

Kolikšna je bila udeležba na tekmovanjih?

V krajevnih skupnostih oziroma občinah so se močno razmahnila pohodna tekmovanja z vsebino splošnega ljudskega odpora in družbene samozastite. Udeležujejo se jih mladina, borci in pohodniki civilne in narodne zaščite ter delovni ljudje in občani. Ekipa naših občinskih konferenc ZRVS in sploh ZSMS so se nadalje polnoštevilno udeležile regijskega in republiškega tekmovanja v Dražgošah. Člani ZRVS v Mariboru so sodelovali na odprtem strelskem tekmovanju Ljubljanskega armadnega območja, na patrolnem teku ob dnevu JLA ter na tekmovanjih in pohodih, ki so jih organizirali taborniki, strelci, razna društva in specializirane organizacije.

Kaj pa udeležba na predavanjih?

Tudi v tem mandatnem obdobju smo skrbeli za kakovostno izbiro tem in predavateljev. Vsa predavanja smo popestrili s slikovnim gradivom, ki smo ga pripravili na skupni ravni mesta za vse občine. Kljub skrbnim pripravam in dobro izpolnjenemu programu nismo zado-

voljni z udeležbo. Dogaja se, da v nekaterih krajevnih konferencah akcije odlašajo tako dolgo, da jih morajo nato izvajati na hitro, kar kakovost seveda ni. V nekaterih organizacijah potekajo predavanja in seminarji še vedno za prevelike skupine rezervnih starešin, kar onemogoča dejavno sodelovanje slušateljev.

Kaj lahko označite kot doseg delovanja ZRVS?

Člani ZRVS so sodelovali v obrambnem in samozastitnem usposabljanju prebivalstva ter pri organizaciji različnih akcij, kot so spominjski in drugi pohodi, tekmovanje Mladi v SLO, srečanja, obiski v vojašnicah in karavlah, pa tudi pri pridobivanju mladim za vojaške in obrambne poklice. Posebno skrb posvečajo tudi ohranjanju izročil in izkušnji iz revolucije. Ustanavljamo tudi nove aktivne ZRVS v združenem delu, čeprav še prepočasno. V svoje vrste vključujemo tudi upokojene starešine JLA, ki lahko s svojimi bogatimi izkušnjami in znanjem pomembno prispevajo k večji kakovosti v organizacijah.

V Mariboru je močno razvito sodelovanje z rezervnimi vojaškimi starešinami od drugod. Kaj lahko poveš o tem?

Med aktivnostmi zveze rezervnih vojaških starešin Maribora imajo pomembno mesto vsakoletna srečanja s starešinami iz vse Jugoslavije, ki potekajo pod imenom Bratstvo in enotnost, pa regijska srečanja starešin podpraviških občin iz Slovenije in Hrvaške, medobčinska tekmovanja in druge oblike sodelovanja. To so množična srečanja rezervnih vojaških starešin z mladino in drugimi občani. Srečanja prispevajo medsebojnemu spoznavanju in izmenjavi delovnih izkušenj.

M. Kos

Urejanje prostora – življenjska potreba

Minili so časi improvizacij

Na republiški ravni potekajo v nekaterih slovenskih inštitucijah že nekaj let številne raziskave o urejanju našega življenjskega prostora. Nekateri teh raziskav so že končane in so nam jih strokovnjaki pred dnevi predstavili v skupni publikaciji, ki naj bi širši javnosti približala delo in pristope raziskovalcev.

V tem sestavku bi radi opozorili le na nekatera področja in vidike urejanja prostora, na nekatera vprašanja, ki se zastavljajo strokovnjakom. Na začetku pa je treba povedati, da se je tudi to področje raziskovalnega dela zavestno podalo po poti interdisciplinarnega dela in se tako med tistimi, ki raziskujejo probleme prostora in ljudi v njem, ukvarjajo z njim tudi arhitekti in ekonomisti, geografi, sociologi, etnologi, matematiki, krajinarji in umetnostni zgodovinarji ter številni drugi. Vsakdo raziskuje seveda s stališča svoje stroke, sintetično delo pa skuša osvetliti kar najširši spekter vprašanj, ki vplivajo na razvoj prostora in – na razvoj v prostoru. Enako pozornost se ukvarjajo s problematiko urejanja urbanih pa tudi izrazito ruralnih območij.

Lojze Gosar z Urbanističnega inštituta SR Slovenije razmišlja v enem od sestavkov v omenjeni brošuri o splošni utemeljitvi delovnega pristopa k urejanju prostora takole: »Urbanistična veda postaja neodvisna šele sedaj, ko je nagel razvoj družbe in gospodarstva v svetu omajal strogo postavljene meje delovnih področij posameznih družbenih in tehničnih ved. Ker se mora urbanistično planiranje soočiti s številnimi problemi, ki vodijo v takšne ali drugačne vrste krize, mora prisvojiti nove pristope, ki ne zahtevajo le pretežno fizičnega načrtovanja, ampak mnogo več. Vključuje se v splošno družbeno in prostorsko planiranje in začenja dobivati novo vsebino. To je tudi razlog, da ga ne moremo ločiti od urejanja prostora, ki zadeva vsa, tako urbana kot tudi ruralna območja.«

Gosar opozarja, da nas že

sam izraz »urbanizacija« vodi k pripisovanju vodilne vloge mestom, kot žariščem razvoja, pa tudi mestom kot središčem negativnih trendov večanja števila prebivalstva (in delovnih mest) na škodo ostalih območij. Zato je nadvse pomembno, da se je urejanje prostora v zadnjem času začelo ukvarjati s celovitimi pogledi in načrtovanjem razvoja regij.

Sem sodijo življenjsko pomembna vprašanja poseljevanja ter dolgoročnega vsestranskega razvoja in zaščite našega bivalnega okolja. Interdisciplinarno delo strokovnjakov namreč vse bolj jasno oblikuje prepričanje, da bi primerna gospodarska in socialna politika ter varstvo naravnega okolja lahko prispevali k dolgoročnemu zmanjševanju razlik med regijami.

Ni naključje, da so v omenjenem kontekstu nadvse pomembne ugotovitve o zaposlitvenih bilancah v povezavi s poselitvenim razvojem, razvoj in urejanje podeželja, ugotovitve o funkcijah (in funkcioniranju) naselij, ugotovitve o omrežju območnih središč s pogledi na dosedanje industrializacije ter na umeščenost prometne povezanosti v kontekst prometno-geografskega položaja Slovenije.

Za nadaljnje načrtovanje so nepogrešljivi podatki in analize o degradaciji okolja v posameznih pokrajinskih enotah, povezani s pregledom novejših urbanizacijskih težej.

Lastna produkcija hrane zahteva vse bolj natančno preglednico problematike kmetijskih površin, analizo funkcije kmetijske zemlje in z njo v zvezi iskanje optimalnih možnosti za uporabo zemljišč za potrebe kmetijstva, za potrebe poseljeva-

nja, infrastrukturnega omrežja, zaposlitvenih središč in ne nazadnje – za izrabo prostega časa. Pri vsem tem je razkorak med uspehi, željami in potrebami posameznih struktur še vedno velik.

Starejši ljudje se radi nostalgичno spominjajo in ugotavljajo, da prenehanje predelave Slovenije izgublja svojo nekdanjo regionalno tipiko (ne le arhitekturno in socio-etnološko gledano), saj se je z večjimi industrijskimi razvojnimi posegi spremenil tudi najširši videz krajine, s temeljnimi življenjskimi navadami vred. Res je, da

majhnih naselij v njem. Vse bolj pomembno postaja tudi to, kakšni so naši likovni pristopi do te krajine; prav zato, ker vemo, da se nam vse to godi na tako zelo majhnem prostoru, ki je hkrati zelo razgiban in raznolik in ga lahko zato kar najhitreje pokvarimo in zapravimo. Vsi pa se zavedamo, kako dolgo raste eno samo smrekovo drevo in kako hitro začne drseti v dolino hrib, ki smo mu iztrebili vso floro...

Pregled novejših opravljenih raziskav s področja urejanja prostora (izdajateljji najnovejšega svežnja, zbrana v brošuri so Urbanistič-

UREJANJE PROSTORA 1
Pregled novejših raziskav

napredku ne moremo uiti, vprašanje pa je, kako ujeti ravnotežje, ki bo človeku v prid in ne v pogubo, v veselje in ne v breme.

Vsega hkrati ne moremo imeti in tudi ne ohraniti, zato je pri krajinskem načrtovanju eno osrednjih vprašanj – vrednotenje. Zavedati se moramo namreč da krajine ne moremo zgraditi, ampak jo lahko le urejamo, preurejamo in prenavljamo.

Za majhno deželo, kakršna je Slovenija, je še tembolj pomembno, kako snuje življenje svojega podeželja in

ni inštitut SRS, Biotehniška fakulteta, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja ter Znanstveni inštitut pri Filozofski fakulteti v Ljubljani) nam predstavlja vrsto novih dognanj in upati je, da bodo upoštevana ne le v razpravah o prestrukturiranju gospodarstva ampak tudi pri načrtovanju in usmerjanju našega načina življenja (od ozko potrošniške družbe k družbi, ki živi z naravo v simbiozi).

B. J.

Trinajsta seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije: ustavne spremembe in drugo

Želja po temeljiti obravnavi

Slovensko borčevsko predsedstvo je osrednjo pozornost namenilo vključevanju zveze borcev v javno razpravo o spremembah in dopolnitvah ustave. Člani predsedstva o posameznih sklopih te tematike so govorili v duhu usmeritev, sporočenih z nedavne seje posebne skupine, ki je pri predsedstvu republiškega odbora ZZB zadolžena za spremljanje ustavne razprave (o čemer smo poročali v prejšnji številki), hkrati pa so poslušali poročilo o poteku zvezne

borčevske seje na to temo in spoznali, da zahtevajo nekateri poudarki s te seje od slovenske borčevske organizacije poglobljeno in ne zgolj načelno razpravo. Nekateri borčevski predstavniki iz regij so poročali o začetnih razpravah; tako so v Mariboru in na Ravnah borci omenjali ključna vprašanja v zvezi z družbeno lastnino in še posebej amandmaje, ki zadevajo področje gospodarjenja. Na seji predsedstva so razpravljali vnovič opozorili, da bo javna razprava kaj

malo zalegla, če sleherna zavrtnitev predlaganih sprememb ne bo podala tudi argumentiranega odgovora o razlogu zavrtnite hkratnem drugačnem, boljšem predlogu.

V posebni točki dnevnega reda je predsedstvo obravnavalo predloge kadrovske komisije za delegate borčevske organizacije v organe republiške konference SZDL.

Pod točko razno se je nabralo več tem, med njimi še posebej zastopa problem iz-

jemnih pokojnin, ki je bil pred časom kot delegatsko vprašanje sprožen v Skupščini SRS, a delegati z odgovorom niso bili zadovoljni, zato je moral republiški izvršni svet odgovor dopolniti. Ker je s tem delegatskim vprašanjem sovpadel članek v mariborskem 7 D, je predsedstvo menilo, da bodi pot razprave na to temo mirna: najbolje je, da počakamo odgovor na delegatsko vprašanje.

B. Ž. J.

Predlogi kadrovske komisije

Delegati ZZB v telesih republiške konference SZDL

Svet za družbenopolitični sistem: **Tilka Blaha, Jože Pavličič**; svet za družbeno-ekonomske odnose in ekonomsko politiko: **Tone Bole**; svet za družbenoekonomske odnose v kmetijstvu, gozdarstvu in na vasi: **Franc Simončič**; svet za vprašanja družbenoekonomskega in političnega položaja žensk: **Ivanka Milovanović**; svet za ohranjanje in razvoj SZDL ter kadrovske politiko: **Tone Klemen**; svet za SLO i DS: **Edo Kranjčević**; svet za vzgojo in izobraževanje: **Zdravko Troha**; svet za kulturo: **Sergej Vošnjak**; svet za socialno in zdravstveno politiko: **Janko Heberle**; svet za znanost: **Miloš Poljanšek**; svet za telesno kulturo: **Miloš Rutar**; svet za mednarod-

ne odnose: **Jože Gačnik**; svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB in spomeniško varstvo: **Zdravko Klanjšček, Lado Pohar in Mira Svetina**; svet za varstvo okolja: **Tone Poljšak**; tiskovni svet: **Drago Košmrlj**; svet za tehnično kulturo: **Janež Žnidaršič**; svet za odnose z verskimi skupnostmi: **Niko Lukež**; koordinacijski odbor za kadrovska vprašanja: **Stane Markič**; koordinacijski odbor za družbene organizacije in društva: **Mirko Tušek**; koordinacijski odbor za uvanjanje celodneve šole: **Fani Črnogelj**; koordinacijski odbor za družbeno izobraževanje: **Apollonio Abram**; koordinacijski odbor za razvijanje in uveljavljanje socialistične solidar-

nosti: **Franc Skok**; koordinacijski odbor za boj proti alkoholizmu in narkomaniji: **Slavko Grčar**; koordinacijski odbor za pomoč narodnoosvobodilnim gibanjam: **Iztok Žagar**; koordinacijski odbor za proslave: **Jože Božič**; koordinacijski odbor za družbeni položaj in aktivnost invalidov: **Stane Repar**; koordinacijski odbor za plan in stabilizacijo: **Sveto Kobal**; koordinacijski odbor za družbeno varčevanje: **Franc Braniselj**; koordinacijski odbor za obeleževanje in ohranjanje imena in del tovariša Tita: **Milan Lah**; koordinacijski odbor za uresničevanje stanovanjske politike: **Bogdan Javor**; republiški odbor za nagrado AVNOJ: **Ciril Cvetko**; komisija za

manjšinska in izseljenska vprašanja: **Rado Pišot** (Obala), **Štefan Sreš** (Pomurje); volilna komisija: **Zvone Žagar**; koordinacijski odbor za samoupravno organiziranost potrošnikov: **Majda Markič**; koordinacijski odbor aktivistov bivših okrožij OF: **Zdravko Klanjšček, Stane Koman, Lado Pohar**; svet za slovenščino v javnosti: **Franček Bohanec**.

Predlaga se, da predsedstvo RO ponovno imenuje Jožeta Gačnika za delegata ZZB v izvršnem odboru Slovenske izseljenske matice, kjer se mu je iztekel mandat, in prav tako Vitji Mazovcu, sekretarju sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB, koordinacijskega odbora odborov, enot in služb NOV in POS ter komisije za zgodovino.

Predsedstvo se je s predlogi kadrovske komisije strinjalo.

Po stopinjah partizanskih kurirjev

Kurirčkova pošta 1988

Petindvajset let mineva letos od tistega 16. maja 1963, ko je odšla na pot prva kurirčkova pošta. Leto za letom prenašajo pionirji kurirčkovo torbico po stopinjah partizanskih kurirjev, od javke do javke, od enega do drugega pionirskega odreda – po petih kurirskih smereh, ki zajemajo vso Slovenijo. S pošto prenašajo spomin na našo revolucionarno polpreteklost, na naš NOB, v katerem so imeli kurirji (med njimi je bilo tudi veliko pionirjev) zelo pomembno vlogo. Prenašajo – kakor temu navadno pravimo – revolucionarne tradicije NOB, in to iz leta v leto, iz generacije v generacijo. Dolga leta je bila glavna vsebina kurirčkove torbe iskreno voščilo pionirjev svojemu najboljšemu prijatelju tovarišu Titu za rojstni dan. Danes pa naj bi bilo prenašanje torbice priložnost za tkanje prijateljskih vezi med pionirskimi odredi. Delovna naloga naj bi bila tisto, kar pionirji sami želijo – naj bi bila igra. V mesecu kurirčkove pošte pionirji z najrazličnejšimi aktivnostmi bogatijo in oživljajo tradicijo NOB skozi očala današnjega časa in prostora, v katerem živijo in ustvarjajo.

Na podlagi analize vsega tistega, kar se je v prejšnjih letih dogajalo ob prenašanju kurirčkove pošte, so na Zvezi prijateljev mladine Slovenije sklenili, da posredujejo pionirskim odredom smernice za letošnjo izvedbo te akcije, ki pa seveda dopušča

veliko prostora za njihove ustvarjalne ideje. V vsakem pionirskem odredu bodo pač organizirali mesec kurirčkove pošte v skladu z možnostmi, ki jim jih okolje ponuja. Glavni nosilci aktivnosti bodo seveda pionirji sami; od najmlajših do sedmošolcev. Prav je, če se aktivno vključijo vsi krožki šole. In prav je, da pionirji poiščejo v kraju nekdanje partizanske kurirje, ki jim bodo povedali marsikaj, kar mora vedeti pionir-kurir. Pionirjem bodo na njihovih kurirskih poteh v pomoč poleg predstavnikov borcev še predstavniki tabornikov, ZRVS, ZSM, SZDL ter DPM in drugih društev v posamezni krajevni skupnosti.

Tudi nekaj novosti prinaša letošnja kurirčkova pošta. Torbice letos 21. marca ne bodo odšle na pot iz petih krajev kot ponavadi, pač pa vse iz Ljubljane, seveda v peto smeri. Pred spomenikom Milanu Mravljetu v Podutiku si jih bodo prvi oprtali na ramena ljubljanski osrednji in po dolgih kilometrih se bodo poti slovesno končale: gorenjska G v Novi Gorici, primorska P v Piranu, dolenska TV v Brezicah, koroška K v Ravnah na Koroškem in Štajerska Š v Lendavi. Iz vseh petih krajev pa jih bodo pionirji-delegati prinesli v Žalec, in sicer 20. maja, dan pred zborom pionirjev Jugoslavije (ta bo 21. maja.)

Še na eno novost moramo opozoriti. Nič več ne bodo pionirji-kurirji prenašali v torbici pisma, ki je v času

Titovega življenja vsebovalo voščilo pionirjev za njegov rojstni dan. Pač pa bo vsak pionirski odred ob predaji skupaj s torbico sprejel konkretno zadolžitev. Vsak pionirski odred mora zadolžiti naslednjega. Naloge naj pionirji sestavljajo sami, izbirajo pa lahko med petimi področji: revolucionarne tradicije, SLO in DS, delo pionirskih odredov danes in v pri-

nim gradivom obveščali slovenski tisk. Ob koncu poti kurirčkove torbice pa bo lahko izšla zajetna in zanimiva brošura.

Prepričana sem, da se bodo pionirji-kurirji kakor v letih doslej – tudi letos izkazali vredne zaupanja pri opravljanju svoje naloge. Zato ne bodo prezrli v torbici navodila, ki bo pojasnjevalo tako vsebino torbice kot tudi upo-

hodnje, interesne dejavnosti ter 15. Jugoslovanske pionirske igre. Pomembno je, da so naloge jasno oblikovane, napisane in v zaprti kuverti v torbici. Določen mora biti tudi rok uresničitve, ki ne sme biti daljši od desetih dni. Ko pionirski odred opravi zadolžitev, mora to s primernim opisom sporočiti tistemu odredu, ki mu je nalogo naložil, obenem pa naj en izvod poročila pošlje Zvezi prijateljev mladine Slovenije, kjer bodo z zbra-

rabo vsega, kar bodo našli v njej – od zemljevida do dnevnika. Posebnost bo dodatni zvezek, v katerega bodo pionirji zapisovali odgovore na vprašanja, ki jim jih bo zastavil svet Zveze pionirjev Slovenije.

In na geslo ne bodo smeli pozabiti, saj brez tega partizanski kurirji nikoli niso predajali pošte. Le tako so se lahko zanesli, da je pošta prišla v prave roke.

Živa Drole

Zborovanje delegatov skupnosti borcev Istrskega odreda

Skupnost borcev Istrskega odreda, ki jim je šest južnoprimorskih občinskih skupščin dalo domicilno pravico, ima 8 temeljnih skupnosti, od katerih je ena v Trstu in ena v Ljubljani. Delegati temeljnih skupnosti sestavljajo zbor, ki se redno sestaja vsaka štiri leta. Na teh zborih ocenjujejo uresničevanje sprejetega programa in volijo nove organe skupnosti.

Tak zbor delegatov je bil nedavno, 20. februarja, v Izoli. Udeležilo se ga je razveseljivo veliko število delegatov, 68 od 82. Razprava je takoj po uvodnih besedah predsednika skupnosti, Janka Jelinčiča prešla k današnjim perečim družbenim vprašanjem. Ostre besede in različna stališča so izrabila skorajda ves prostor svobodnega razmišljanja.

Mnenja razpravljalcev, pritrjevanja in oporekanja niso bila prav nič v oporo očitkom, češ, da v borčevskih organizacijah ni novega duha. Odzivnost in pogledi na vsa odprta vprašanja naše družbe bi lahko bili v ponos tudi naši sedanji mladi generaciji. Nič manj odločno kot mnogi drugi, želijo tudi borci sodelovati pri spreminjanju sedanjih družbenih razmer, težijo k boljši, pravičnejši in bogatejši jugoslovanski družbi, urejeni po avnojskih načelih odnosov med narodi in narodnostmi.

Jedro avnojskih načel federativne ureditve Jugoslavije in jedro delavskega socialističnega samoupravljanja je globoko zasidrano v borčevskih srcih. Vse drugo in tudi praktičistično reševanje povernice obeh omenjenih jeder, pa mora v korenito prenovi. Kdor ima tak program razvoja in napredka naše družbe, ima čvrsto oporo pri velikanski večini nekdanjih patizanov in aktivistov OF, sedanjih članov borčevskih organizacij. Takšno je sporo-

čilo zbora delegatov skupnosti borcev Istrskega odreda.

Delegati Istrskega odreda so na svojem zboru dopolnili osnovni program aktivnosti temeljnih skupnosti ter ponovno – za nadaljna štiri leta – izvolili dosednji osrednji odbor, nadzorni odbor in izvršilni sekretariat skupnosti,

Iz dopolnilnega programa skupnosti borcev Istrskega odreda: Z brkinskimi krajevnimi skupnostmi proslaviti Dan borca in 45-letnico ustanovitve Istrskega odreda. Pomagati pri dograditvi novega vaškega družbenega doma v vasi Brezovica, ki bo nosil ime Dom Istrskega odreda. Na kraju kjer je bila v času NOV partizanska bolnica ZALESJE postaviti spominsko obeležje. Izdelati projekt »solinarske poti« od obalnih solin do Dolenjske oziroma osvobojenega slovenskega ozemlja v času NOB. Doseči poimenovanje ulic po padlim borcema Istrskega odreda, Brunu Bizjaku in Stojanu Sanciinu. Evidentirati vsa spominska obeležja, ki so vezana na delovanje Istrskega odreda in zbrati več podatkov za že evidentirane borce Istrskega odreda. Sodelovati pri organizaciji proslave južnoprimorskega okrožja OF, na Suhorju.

za nadaljna 4 leta. Sprejeli so tudi sklep, da bodo ob letošnji 45-letnici ustanovitve odreda podelili bronaste plakete in priznanja najbolj zaslužnim za dolgoletno sodelovanje. Na samem zboru so, kot prvima dvema, podelili bronasto plaketo skupščini domicilne občine Izola in podpredsedniku skupnosti borcev Istrskega odreda, 80-letnemu, Srečku Vičiču.

S. K.

Bračičevci so razpravljali o svojem delu in opravljenih nalogah

Odbor skupnosti borcev XIII. SNOUB Mirka Bračiča je 6. 2. 1988 na razširjeni seji razpravljal o svojem delu v preteklem letu in načrtu dela za tekoče leto. Pregledali so delovne naloge, ki so bile opravljene v letu 1987 in ugotovili, da so program dela uspešno in v celoti izpolnili. Prizadevno so se lotili tudi vseh ostalih nalog, ki so se pojavile med letom. Bračičevci so tudi aktivno sodelovali v svojih krajevnih skupnostih, posebno pa so ponosni na delo z mladimi. Žive ure zgodovine na šolah in pogovori z mladimi so pokazali, da je bila usmeritev pravilna in da kaže tak način nadaljevanja.

Največ pozornosti so posvetili programu dela za leto 1988, ki je zelo obširen in zahteven, pa tudi delu ob zbiranju gradiva za drugi del monografije brigade so namenili precej besed. Žal se seje zaradi bolezni ni mogel udeležiti pisec monografije, vendar je moč videti iz njegovega poročila, ki ga je pred časom poslal, koliko raznega dokumentarnega gradiva mu je uspelo zbrati in kaj vse je postoril. V programu dela je tudi obveza, da bodo poskrbeli za obnovo vseh spominskih obeležij, vse fotografirali in s primernim opisom izdali v posebni knjižici.

Sprejeli so poročilo o finančnem poslovanju v letu 1987 in tudi načrt za leto 1988. Ugotovili so, da sta kot vedno delo odbora finančno podprli občini Cerknica in slovenske Konjice, z večjim prispevkom pa je sodelovala tudi Jugobanka, Temeljna banka Ljubljana, ki poleg tega redno podpira tudi kulturno delo na Osnovni šoli Bračičeva brigada v Kozjem. Na tej šoli bo v jeseni kviz znanja »Kaj veš o Bračičevi brigadi«, sodelovali pa bosta tudi Osnovni šoli Bračičeva brigada iz Frami in Heroja Bračiča iz Tržiča.

Sodelovanje odbora in pododborov z domicilnimi občinami je zelo dobro, še posebej to velja za Slovenske Konjice, kjer vidno izstopa sodelovanje z družbenopolitičnimi dejavniki v občini. Prav tako sodelovanje je tudi s krajevno skupnostjo Stara vas iz Titovega Velenja.

V letošnjem letu bo srečanje borcev Bračičeve brigade ob njeni 45-letnici ustanovitve. Kraj srečanja še ni dokončno določen, vsi pa so mnenja, da naj bo v kraju, kjer so dobre prometne zveze.

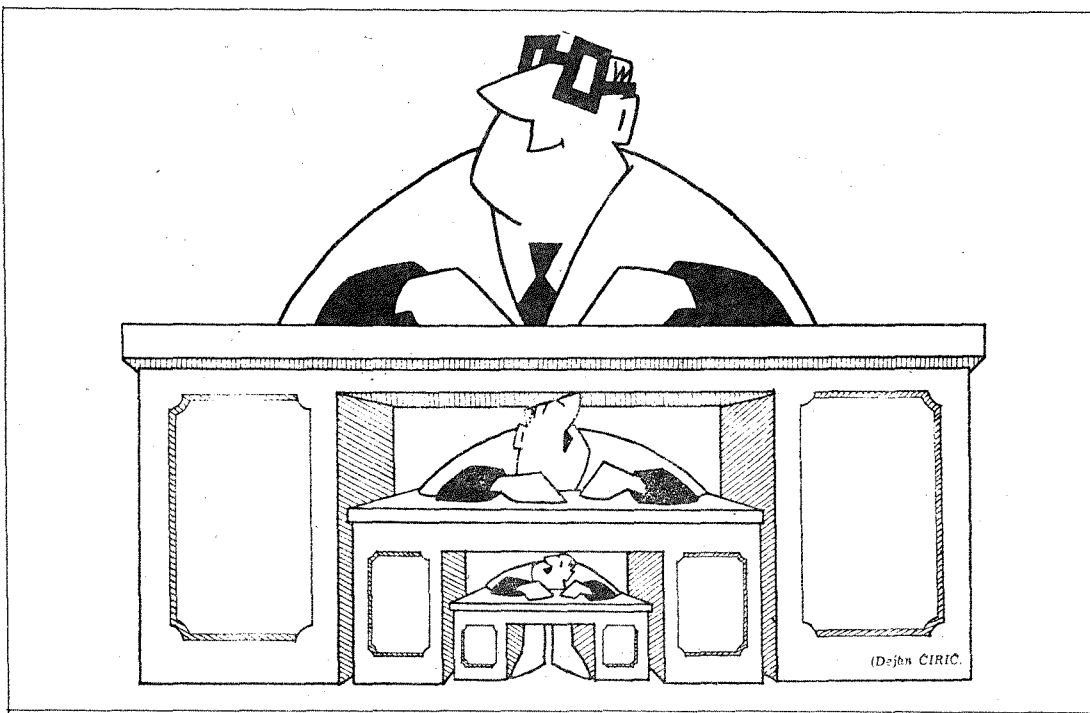
Marjan Prestor

Slovenski kulturni praznik smo slavili, kot nam velja dolžnost: s podelitvijo osrednjih in z vročitvijo cele vrste lokalnih Prešernovih nagrad, s koncerti in recitali pa še z mnogimi priložnostnimi nastopi in trenutku primernimi počastitvenimi nagovori. Med simpatične posebnosti tega letošnjega Prešernovega proslavljanja sodita predvsem spontani pevski in recitatorski maraton pred pesnikovim spomenikom v Ljubljani ter predlog o Zdravljici kot slovenski himni, ki ga je prav tam, vpričo pesnikovega obličja v bronu izrekel predsednik slovenske socialistične zveze Jože Smole. Ob vsem tem pa je bil ta naš osmi februar vendarle nekoliko premalo prazničen in zares do vrha zapolnjen z bogastvom kulturnih dogajanj in dogodkov. Razmerna mlačno praznično vzdušje večine zlepa ne navda z mislijo, da je ta dan v verigi vseh drugih nekaj posebnega, prav to pa bi bilo vredno in potrebno doseči.

Ne gre pa za en sam dan in tudi ne za kakršnokoli mimobežno manifestiranje kulturnosti. Slovenski kulturni praznik in februarski dnevi v njegovi koledarski bližini bi morali – tak je bil in ostaja temeljni namen – postati vsakoletna priložnost za naše zgoščeno, vselej na novo oživljeno posvečanje umetnosti, lepoti in duhovnim vrednostim: z obiljem premier, nastopov, predstavitev ustvarjalnih dosežkov in ne nazadnje z odločitvijo vsakogar med nami, da bo vsaj nekaj več časa in notranje pozornosti posvečal tvornemu doživljanju kulturnega bogastva.

Ta letošnji februar

Delavci v organizacijah, ki jim spričo pomanjkanja dela in pičlega dohodka, da ne govorimo o izgubah, ki jih je več in več, ni mogoče izplačati željenih in potrebnih osebnih dohodkov, so se navadili korakati v povorki, opremljeni s protestnimi transparenti in zastavami, pred poslopje republiške skupščine, kjer glasno opozarjajo, da z denarjem, ki ga prejmejo ob mesečnem izplačilu, ne morejo živeti, zato zahtevajo vsaj petdesetodstotno zvišanje plač. Ta ali oni kolektiv doseže, kar se je bil namenil, čeprav denarja v osušenih blagajnah ni in ga, po vsem sodeč, tudi zlepa ne bo v zadostnih količinah, drugod morajo ljudje iz vodstvenih sestavov protestnikom naliti čistega vina in jim povedati, da denarja ni od nikoder vzeti, kar velja še prav posebej za gradbena podjetja, ki so se v naložbeno konjunkturalnih letih čez mero razrasla, zdaj, ko je vseokrog nas domala popolno investicijsko mrtvilo in ni ne

dela ne zaslužka, pa bi bila edina alternativa skrčenje števila zaposlenih na realni minimum, kar pa spet razpira celo vrsto novih in nerešljivih problemov.

Kdo bo presekala ta gordijski voz?!

Stvari so seveda vse prej kot preproste.

Dobrišen del zaposlenih – v vsej Jugoslaviji pa tudi Sloveniji – se je v resnici znašel v izjemno hudih kleščah, kajti pičli osebni dohodki mnogim ne omogočajo več normalnega preživetja. Kupno moč bi bilo, v izogib rastočim stiskam, nujno treba zviševati, kar pa ne gre, če ne bomo delali in naredili in vnovčili, doma in na tujem, več, kot naredimo in vnovčimo zdaj. Delati več in bolje pa je v teh okoliščinah, ob iztrošenih strojih in ob prevelikem številu zaposlenih ter nenazadnje v proizvodnih obratih, katerih program in organizacijsko shemo bi bilo treba popolnoma spremeniti, prenoviti in posodobiti, domala nemogoče.

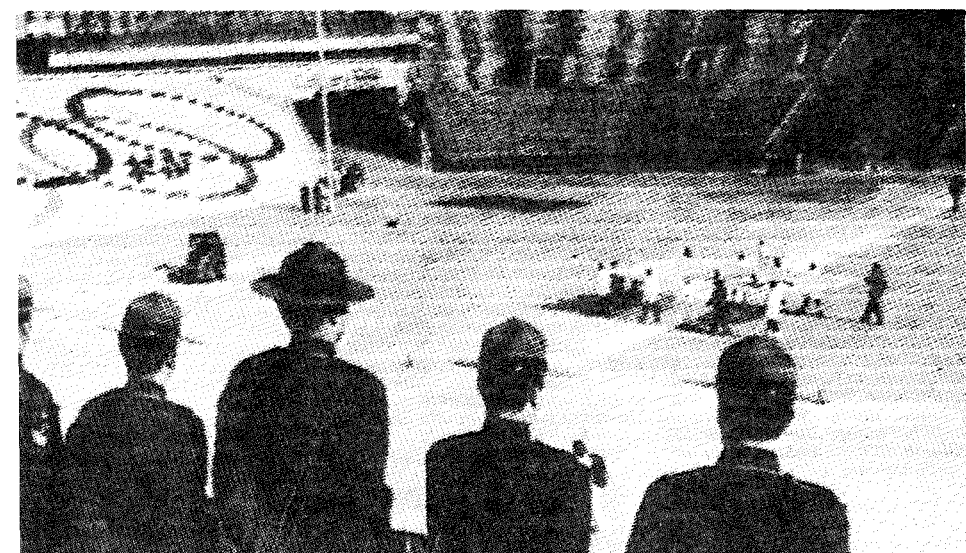
Štrajki so potemtakem znanilci teh neizogibnih premen, do katerih mora priti karseda kmalu, kajti napetosti, zavoljo katerih iz dneva v dan pokajo šivi, ne moremo zdržati.

Pa vendar dejanj, tistih pravih, prelomnih ni in ni. Vse je povedano, vse je – v miselnih spoznanjih in besedah – kristalno jasno, do dejanj, ki bi začela sekati gordijski voz, pa vseeno ne pride.

Tudi februarska pričakovanja so nas glede tega zapustila na cedilu.

★ ★ ★

Pokati so začeli tudi šivi človeške potrpežljivosti v slovenskem zamejstvu. »Sloviti« februarski dogodek, ki ga je s svojo protestno gesto insceniral tržaški Slovenec prof. Samo Pahor, čigar upor je potegnil za seboj tamkajšnjo slovensko mladež, je oznanjevalec dolgo

Zima nas pušča na cedilu, tako kot nas je letos, v najhujšem primeru vsakih dvanajst let. Kot narod zagrelih smučarjev se v letošnjih februarjskih dneh zlepa nismo mogli razživeti in si dati duška s smučarskim gibanjem v naravi. Večine predvidenih tekaških prireditev ni bilo mogoče spraviti pod streho.

Uspešno izpeljani Tek treh dežel je bil dobrodošel napoj, ki pa le ni mogel potešiti žeje.

Za nadomestek so poskrbeli dramatično dražljivi prenosi tekmovalij na olimpijskem ledu in snegu, čeprav umetnem, kajti tudi v Kanadi februar ni pričaral pravega, avtentičnega zimskega vzdušja.

Vse potrebno, kar se je moralo zgoditi, je postorila sodobna televizijsko-satelitska tehnika, ki nam je z ene strani poloble pošiljala povsem čisto, neposredno in do skrajnosti nazorno sliko vseh dogajanj, tako da smo se med junaki olimpijskih aren v resnici počutili kot doma. Ni bilo prvič, zagotovo pa je bilo vse, kar sodi v domeno prenosa na velike daljave, enako in še bolj izpopolnjeno kot doslej.

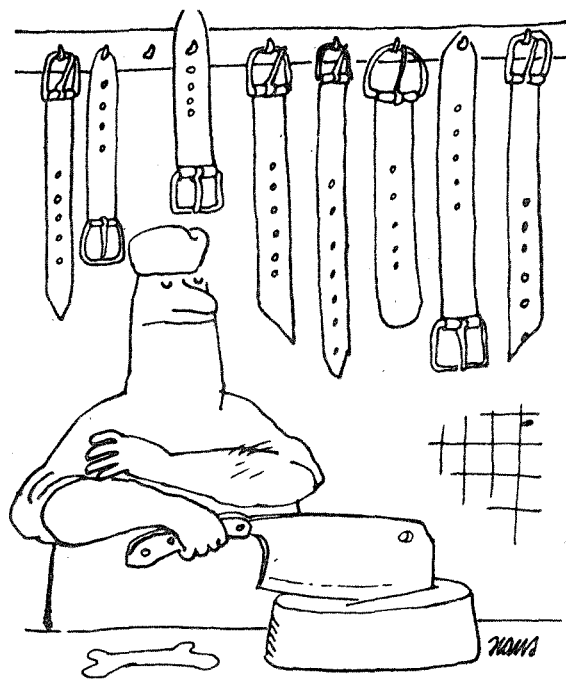
Navijanje za naše »bojevnike« v tekmovalnih arenah se je, kljub nekaterim spodrslijajem, ki nas vznemirjajo in žalostijo v naši že kar pretirani želji, da bi se uveljavili pri samih vrhovih svetovne športne elite, obrestovalo, kajti nekaj pravih športnih asov, katerih sloves gre po vsem svetu, je zraslo tudi v teh naših dolinah.

Tudi oni nam vlivajo novo zaupanje vase.

Slavili smo pusta – kot laufarji, kurenti, v maskah te ali one vrste, z nekaj sprevedo, na plesih, prizadevaje si, da bi ohranili kontinuiteto, zdi pa se, da nam šemljenje in sproščenost ob počutjih, ki nas prevzemajo spričo vsega, kar nam je doživljati v teh mučnih in negotovih dneh padajočih krivulj, nista vrela iz srca. Časi so resni in pustni radoživosti ne dajejo možnosti, da bi razprla krila in se razživela.

Naši pogledi so vse preveč srepro zazrti v velika, pa nemara preveč abstraktna vprašanja sistema: gospodarskega, družbenega, idejnega... vsakdanje življenje, ki bi se mu kazalo posvečati z veliko večjo zavzetostjo in osredotočenostjo, pa ostaja nekako ob strani. Včasih pomislimo: ali nam ni prav to v pogubo?

Iven HARAMIJA

Tako bogatega filmskega repertoarja, kot nam je bil ponujen v ogled v teh februarjskih dneh, se zlepa spet ne moremo nadejati. Festu, ki se je v prvih dneh februarja izteklo v Beogradu, so sledili minifestovski izbori in v njih vrsta filmskih del, ki sodijo v sam vrh trenutnega zanimanja svetovne kinematografske pozornosti. Tudi tu pri nas si je bilo mogoče ogledati filme, kot so Louisa Malla »Nasvidenje, otroci«, Bertoluccijev »Poslednji (kitajski) cesar«, Abuladžev »Kesanje«, Wendersovo »Nebo nad Berlinom« in še nekatere, ki jih poznavalci po vsem svetu – tudi ameriška filmska akademija, podeljevalka oscarjev – uvrščajo med najboljše dosežke lanskega leta.

Žal pa je v našem rednem kinematografskem sporedu le malo filmov prvega ali drugega ranga. Naš spored je tretjerazreden.

Malo je verjetno, da je bil kdo v teh letošnjih februarjskih dneh s svojim imenom in sliko večkrat v časopisih kot dr. Kurt Waldheim. Kot večni refren se je ponavljalo vprašanje: Je ali ni kriv? Pa ni šlo za kdove kakšno osebno hudodelstvo. Šlo je, tembolj, za njegovo moralno držo – za izmikanje odgovoru na vprašanja o tem, kaj je bil, kaj je počel in kaj pomenil kot zvesti vojak v štabu okupacijske Hitlerjeve armade na jugoslovanskih tleh, kjer je potekal nacionalsocialistični genocid, ali krajše povedano: kaj je o vsem tem vedel. On pa se je zapletal v sprenevedške izgovore in zamolčevanja, ki so do te mere okrnili njegovo politično avtoriteto, da kljub vztrajanju na avstrijskem predsedniškem položaju ni več deležen zaupanja in spoštovanja.

atajevanega in zgolj v deklarativnost odetega zavzevanja slovenske manjšine na Tržaškem, da si izbojuje voj enakovredni prostor pod soncem in se scela izkoplje iz pokorščine italijanskim uradom, ki slovenske zahteve že kar do onemoglosti izigravajo in se z njimi atežajo.

Pahorjevo dejanje, ki je očitno več kot samo medijski ogoček, opozarja na vrelišče »slovenskega narodnega prašanja«, to pa samo po sebi ne more in ne sme biti očeno na dvoje: na problem gospodarske in družbene uverenosti Slovenije kot jugoslovanske republike na ni in na problem slovenskih ljudi v sosednjih tujih ržavah na drugi strani. Oboje je in ostaja povezano. Ter pa naša ravnanja v svoji praktični izpeljavi niso dove kako skladna s tem načelnim spoznanjem, nas je februarjsko dogajanje v Trstu znova in z vso močjo oporilo na naš dolg do »slovenšne cele«.

Obiskal nas je partizanski humorist Igor

V ponedeljek, 8. februarja, smo tudi v naši šoli slovesno praznovali slovenski kulturni praznik.

Praznovanje smo začeli s kulturnim programom. Po uglasbeni Zdravljici smo si ogledali krajši film o Vrbi. Nato so učenci z razredne stopnje recitali Lipico in zapeli Od železne ceste. Učenci s predmetne stopnje pa smo nastopili z recitalom o življenju in delu Franceta Prešerna. Po krajšem odmoru smo imeli občni zbor ŠKUD. Pogovorili smo se o nalogah, ki smo jih uspešno izpolnili v minulem šolskem letu, in sprejeli nov program dela za tekoče šolsko leto.

Potem je nastopila Tina, ki nam je prebrala odlomek iz knjige Komisarstvo črnogledga humorisa ter predala besedo njenemu avtorju – našemu gostu, tovarišu Olegu Križanovskemu-Igorju. Njegov nastop smo vsi nestrpnost pričakovali. Čeprav je komaj stopil pred nas in nam povedal nekaj stavkov v pozdrav, smo že pla-

nili v smeh. Govoril je veselo in hkrati smešno, svoj nastop pa je še popestril s smešnimi gibi obraza in celega telesa. Najprej nam je pripovedoval,

kako je ravno na dan Prešerno-ve smrti med partizani organiziral svoj prvi miting. Nato je govoril o svojem življenju v času narodnoosvobodilnega

boja.

Tovariš Igor nam je veliko pripovedoval tudi o svojem otroštvu in nam povedal, da bo o tem pripovedovala njegova četrta knjiga, ki jo že piše. Učenci smo ga tudi veliko spraševali. Zelo lepo nam je odgovarjal. Najbolj sem si zapomnila njegov odgovor na moje vprašanje: »Kaj sporočate nam mladim?« Odgovoril je, naj ohranimo in čuvamo to, kar imamo – svobodo, domovino in mir in naj vsak dan živimo za danes. Čas je vse prehitro mineval. Za slovo smo se slikali na šolskem dvorišču.

Kulturnega dne na naši šoli so se udeležili tudi učenci iz podružnične šole v Osilnici ter iz sosedne hrvaške šole Zdenko Petranović-Jastrebo iz Broda na Kolpi. Domov smo vsi odhajali nasmejani in zadovoljni. Tovariš Igor je obiskal našo šolo že drugič, pričrpani pa smo, da bo še rad prišel.

ANDREJKA PRIMOŽIČ, 8. razred
literarno-dopisniški krožek
v OŠ Vas Fara

Glavni junaki 4 knjige: Mladostne norčije črnogledga humorista

Srečanje z borci 1. proletarske brigade

Vipavske vojake so obiskali borci 1. proletarske brigade. Prišli so iz raznih krajev Jugoslavije. Z vsako skupino vojakov se je pogovarjal nekaj borcev.

Vojaki iz kasarne Martina Greifa-Rudija so ob tej priložnosti povabili tja tudi nekaj učencev naše šole. Povabili smo se z veseljem odzvali. Borci smo pozdravili s prirsčnim aplavzom, nato pa je vojaški starešina nadaljeval s kratkim nagovorom. Dva borca sta se kar sama predstavila: Voja Abramović, komandant 1. proletarske brigade, in profesor oziroma doktor Milutin Mijatović. Pripovedovala sta predvsem o svojih doživetjih in o tovarištvu med vojno. Začel je tovariš Abramović.

»Med vojno ni bilo važno, ali si bil Srb ali Slovenec;

narodnost ni bila pomembna, saj smo si bili kot bratje. Med boji smo videli umirati borci. To je čisto drugače, kot če v časopisu prebereš o nekaj mrtvih.« Omenil je tudi drugo zasedanje Avnoja. Med pripravami na odhod v Jajce so dobili ukaz, da mora mesto ostati svobodno, zato ga morajo braniti. Če bi Hitler ali Mussolini vedela za zasedanje, bi vse svoje orožje porabila za uničenje tega kraja.

V spomin se mu je še posebej vtisnila podoba mladega, dvajsetletnega komisarja. »Bilo je po eni številnih hudih bitk. Komisar je, težko ranjen, ležal na tleh, jaz pa sem kot komandant stal zraven. Ranjenec je težko spre- govoril: »Sporočite domov, da nisem bil strahopetec in izdajalec, ampak hraber,«

Stal sem ob njem in nisem vedel, kaj naj rečem. Mladenič je umrl z nasmehom na ustih.«

Pripovedovanje je nadaljeval dr. Milutin Mijatović. Začel je s šaljivo zgodbo o svojem prihodu v četo. »Bilo je leta 1941, jaz pa sem bil mlad osemnajstleten skojevec. V četi so me najprej naučili ravnanja s puško. Dolgo sem moral vaditi, dokler nisem znal. Ko se je komandirju zdelo, da sem že dovolj izurjen, so me postavili na nočno stražo, od enajstih do polnoči. Edina navodila so bila: če zaslišiš šum, zakriči: 'Stoj!' Po tretjem klicu streljaj! Bil je mesec avgust. Stražil sem v gozdu. Nenadoma sem zaslišal šum in začel kričati strogo po navodilih. Ko šumenje le ni prenehalo, sem nekajkrat ustrelil. Tišina.

Streljanje pa je priklicalo tudi druge borci in komandirja. Takoj je vprašal, kdo je bil. Priznal sem, da sem bil 'heroj' jaz in da sem delal le po njegovih navodilih. Komandant pa mi je pojasnil: »Jež gre vsako noč na lov; tako tudi nocoj.« Po tem ne- ljubem dogodku me je bilo kar nekaj časa sram.«

Ob poslušanju zanimivih zgodb nam je čas kar hitro minil. Tovariš Voja Abramović nas je že na začetku opomnil, da ga, če se bomo dolgočasili, lahko prekine- mo z dvigom roke. Vendar tega ni bilo treba storiti.

Na koncu sta borca poudarila, da niso ne makedonska ne srbska ne črnogorska, ampak jugoslovanska armada. Obisk sta naša gosta končala z mislijo: »Ni vojske brez podpore naroda!«

ERNA ANDLOVEC in
MOJCA KREČIČ, 8. r
OŠ Drago Bajc, Vipava

Spominski dan na OŠ Tone Okrogar

Dvanajstega februarja 1988 smo organizirali v naši šoli spominski dan. Trinajstega februarja je namreč minilo 33 let od smrti narodnega heroja Toneta Okrogarja – Nestla, po katerem se imenuje naša šola. Tone Okrogar – Nestl je bil neustrašen bорец in komunist, ki je v najhujših vojnih okoliščinah vedno našel izhod; človek, ki je imel ljudi rad,

oni pa so mu vračali isto ljubezen.

Spominski dan smo obeležili s kulturno prireditvijo v Delavskem domu. Udeležili so se je poleg učencev in učiteljev naše šole še družina Toneta Okrogarja, predstavniki družbeno-političnih organizacij občine in predstavniki koroških partizanov Rudi Hohkraut – Dolf, Franci Flach – Jaro in Olga Kastelic.

Marjetka, ki je v prvem delu prireditve prebrala nekaj odlomkov iz knjige o Tonetu Okrogarju, ki sta jo napisala skupaj s pokojnim Ivanom Uraničem – Dragom. Knjiga še ni natisnjena, rokopis je v Revirskem muzeju Ljudske revolucije v Trbovljah.

V drugem delu se je predstavilo šolsko kulturno društvo s programom o koroških Slovencih, saj je bil To-

ne Okrogar – Nestl eden izmed legendarnih koroških partizanov.

Kulturni program z naslovom »Rož, Podjuna, Zila« je bil bežen zgodovinski pregled dogajanja na Koroškem od naselitve pa do današnjih dni in je v pesmi in besedi zrcalil življenje Korošcev, kot nam ga ohranjata prvobitna ljudska izpoved in umetniška beseda starejših in sodobnih koroških avtorjev.

Učenci in učitelji
OŠ Tone Okrogar

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pust, pust – širokih ust

Pa objavimo nekaj paberkov letošnjega pusta: kako smo se šemili in veselili, kako smo pustovali, preden smo pusta pokopali.

Iz osnovne šole v Stanicah nam je Urška Krajšek iz 4. razreda poslala nekoliko starejšo fotografijo pustnih šem, zraven pa je napisala, da so letos na pustni dan spet sedeli na klopih pastirji, sneguljčice, rožice itd. V straniški šoli se za pusta vsi našemijo, pravi.

Petra Kodre iz osnovne šole Drago Bajc v Vipavi pa si je domislila, da bi našemila svojega psa. (Seveda očka in mame ni bilo doma!) Tako le piše: »Rekla sem si – naj bo klovn. Iz omare sem vzela blago, ki ga je mama dan prej kupila za sestrično. Malo sem se bala rezati blago, ker sem si mislila, da ga bo mama morda še rabila. Ker pa ima vedno kak kos blaga na zalogi, sem si mislila, da ni nič takega, če sešijem psu primer- no oblačilo za klovna.

Kar se je dalo hitro, sem se lotila dela. Zdelo se mi je, da je pes v novem oblačilu kar smešno podoben klovnju, in videti je bilo, da se tudi njemu to zdi imenitno.

Skoraj sem že končala svoje delo, a ko sem psu ponovno pomerila klovnsko oblačilce, sta se nenadoma vrnila mama in tata. Že po maminem obrazu sem ugotovila, da sem ga polomila. Samo čakala sem, da bo zagrmelo. Na moje prese- nečenje pa tokrat ni bilo tako, saj se je mama tako zgrozila, da je morala sesti.

Z maskarado mojega psa tako ni bilo nič, saj je mama obleko razdrla, ker pa je bilo blago neko- liko poškodovano, je sestrični kupila novega.«

Maja Batagelj iz 6. d razreda osnovne šole v Ajdovščini se na pustni dan vedno spomni veselega dogodka, izpred let ko so se morali našemiti in našemljeni priti v šolo. »Zadnji trenutek sem se spomnila na to,« pripoveduje. »Zgrabila me je panika. Kaj naj si oblečem? Odprla sem očetovo omaro. Predme je padla njegova delavska tuta (naj prevedem: pajac). Tedaj se mi je utrnila misel: Mehanik bom! Oblekla sem tuto, na glavo pa sem si poveznila še delavsko kapo. Malo sem se s »šmirom« pomazala po rokah in postala sem »izrezan mehanik«.

Ravno še pravočasno sem prisopihala v šolo. Seveda sem si mislila, da med vsem ostalimi lepimi maskami nimam niti malo možnosti za zmago. Toda... ocenjevanje se je začelo in... dobila sem največ točk. Zmagala sem.«

Za konec tega našega letošnjega pustovanja zapišemo še nekaj verzov, ki nam jih je poslala Simona Semenič iz 6. č razreda ajdovske osnovne šole:

Zimo radi bi pregnali,
zato smo se »omaškari«.
Pust je danes, pust,
umazani smo okrog ust.
Danes dosti jemo,
krofe in bombone – smemo.
Je za pusta vse narobe,
so čarovnice brez zlobe.
Vsi čez dan norimo,
da zvečer sladko zaspimo.

Dragi mladi prijatelji, upam, da ste se vsi naveselili in dodobra napustovali in da ste s svojimi maskami tudi zimo pregnali, čeprav je letos tako mila in dobra z nami, da nam lahko zameri, ker jo preganjamo, pa nam bo zato prihodnjič pokazala svoje ostre zobe, da nas bo mraz grizel kar do kosti. Brrrrr!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zraslo je na našem pesniškem zelniku

Kaj je ljubezen?

Ljubezen je droben ptiček,
ki iz srca v srce zleti
in v obeh glavah
pravo zmešnjavo naredi.

Ljubezen je lepa stvar,
ki se nenadoma rodi,
a ko pride na dan,
se dogajajo čudne stvari.

Kadar se dva zaljubljenca,
ki še ne vesta zase,
srečata,
do ušes zardita
in se niti ne pogledata.

Sitnarita, tečnarita,
drug drugega se izogibata,
dokler končno ne spoznata,
da je ljubezen »tata-mata«.

MOJCA VUČAJNIK, 7. b
novinarski krožek
OŠ Artiče

Moj dom

V soncu Storžič se blešči,
pod njim pa vasica leži.
Vasica prijazna in mala
meni prijazen domek je dala.

Čeprav večkrat me ni,
domek moj vedno mi v srcu leži.
Vedno se vračam nazaj,
saj to moj rodni je kraj.

DAMJANA BUKOVNIK
OŠ Preddvor

Samotna hiša

Samotna hiša sredi jase
sama zase
gleda v dolino,
od spominov živi,
želi,
da kdo mimo pride
in vanjo zaide.

Strohnela vrata so odprta
na stečaj;
za vsak slučaj.

Razbita okna hiše,
v notranjosti vse tiše,
odkar nikogar ni.

Drevesa samotno stoje,
skozi suhe veje
veter veje.

Zemlja čaka seme,
ker zemlja je kot mati
in hoče svoj sad darovati.
Vendar vse mine:
vsak dan je manj sadov.

Strohnela vrata so odprta
v temno hišo sredi pustega vrta.

PETRA LAZNIK
OŠ Stranice

23. zimski pohod na Stol

Rekreativnega spominskega pohoda na Stol, v spomin na bitke Jeseniške čete 20. februarja dvainštiridesetega pred Prešernovo kočo na Malem Stolu, se je minulo soboto in nedeljo udeležilo 3.540 ljubiteljev gora iz domovine in zamejstva.

Zaradi varnosti, ker so pod vrhom Stola ledene plošče, je bila pohodna pot tudi letos speljana po planinah pod goro. Mnogi kar niso mogli verjeti, da v tako lepem in sončnem vremenu, kot je bilo sobotno, ne smejo na vrh, kajti doslej je pohodnike ovirala le nevarnost snežnih plazov, kar so vedno vsi z razumevanjem sprejemali. Tokrat pa so mnogi prinesli dereze in cepine le na izlet do Valvazorjevega doma in na krožno pot po planinah pod Stolum. Požrtvovalni organizatorji (ZZB NOV in PD Jesenice ter gorski reševalci iz Jesenic in Radovljice pa delavci postaje milice z Jesenic) pač niso smeli tvegati. Morda bi v prihodnje, če bodo še takšne razmere, kot so letos, le razmislili o morebitni selekciji pohodnikov: sposobnejši in ustrezno opremljeni naj bi šli na vrh, ostali pa po krožni poti pod njim, s čimer bi ustregli vsem.

Te misli in želje je bilo slišati tudi med zbiranjem pohodnikov na sobotni slovesnosti, kateri slavnostni govornik je bil predsednik Planinske zveze Slovenije Marjan Oblak. Med drugim je dejal: »Na današnji dan pred 46 leti je Jeseniška četa bojevala neenak boj z okupatorjem na strmih pobočjih Stola. Ta

bitka je eden številnih mejnikov naše revolucionarne preteklosti za osvoboditev domovine. Danes teden bomo praznovali 95-letnico ustanovitve prvega slovenskega planinskega društva, torej tudi enega mejnikov narodnega osveščanja in organiziranega delovanja

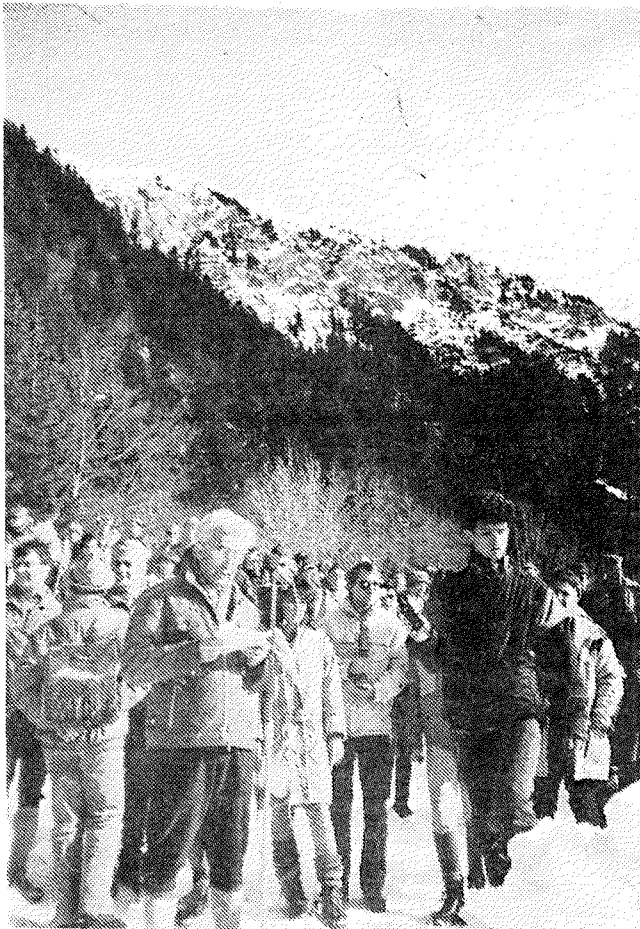
v prostoru, ki ga že toliko let napolnjujemo Slovenci, saj nas je prav gorska narava združevala v velikem narodnostnem boju, ki je bil povezan z velikimi dejanji tako na kulturnem kot na narodnostno obrambnem področju...» V nadaljevanju je še poudaril: »PZS se kot zveza dru-

štev aktivno vključuje v družbeno politično življenje v Sloveniji in znotraj delovnih ter vseh drugih organizmov v sistem zavestnega samoupravljanja, to je pridobivanje, razporejanje in delitve dohodka. Družba v najširšem pomenu besede pa išče pota, načine in oblike, da pomaga naši organizaciji: vzdrževanje visokogorskih planinskih objektov in potov, pri izvajanju naših izobraževalnih programov za najmlajše in mladino, za gorske reševalce, inštruktorje in nenazadnje za vzgojo alpinistov in program osvajanja svetovnih vrhov in prvenstvenih smeri, kamor so pred letom 1950 posegali le bogati narodi s tradicijo v alpinizmu.«

Novost letošnjega Stola je bil tekmovalni pohod ekip pionirjev-planincev in tabornikov pod mentorstvom rezervnih vojaških starešin Jesenic. Mladi pohodniki so na poti iz doline do Valvazorjevega doma reševali teste iz orientacije in zgodovine ter streljali z zračno puško. Planinsko štafeto so iz rok mladitve iz Svilaunca (občine pobračene z Radovljico) prevzeli planinci iz Celja.

Zbrani planinci so prisrčno pozdravili udeležence bitke na Stolu Franca Konobla-Slovenka ter dobitnike spominskih plaket: dva za dvajsetkratno in 140 za desetkratno udeležbo na teh spominskih pohodih. Jože Bernard in avtor tega zapisa Stane Škrabar pa sta sodelovala na vseh 23 pohodih.

Tekst in foto: Staš

Slavnostni govornik predsednik PZS Marjan Oblak, desno od njega nosilci planinske štafete iz z Radovljico pobratenega Svilaunca iz Srbije. Foto: Staš

Štirideset let Pionirskega lista

Še na mnoga leta!!!

Prav danes, 25. februarja praznujejo »pilovci« štirideset let svojega obstoja. Z njimi seveda praznujemo tudi mi. Kolegi v muji in nuji – pa bodimo še kolegi v praznovanju in veseljačenju! Resnično, na Pionirskem listu nam niso nikoli odrekli pomoči, če smo jih poprosili, naj napišejo tudi kaj za našo mladinsko stran v TV-15 in priložijo »pošteno« fotografijo.

Lahko bi rekli, da Pionirski list praznuje svoj štirideseti rojstni dan, saj je takrat, 18. februarja leta 1948, glavni odbor Ljudske mladine Slovenije izdal prvo številko tega časopisa, glasila slovenskih pionirjev. Kmalu zatem je vlogo izdajatelja in založnika prevzela Mladinska knjiga, TOZD Založba. Časopisa, smo zapisali. Pač zato, ker je bil že od vsega začetka zasnovan kot časopis in se je v tem tudi razlikoval od literarnih in poljudnoznanstvenih revij, namenjenih otrokom. Še danes je to edini tedenski časopis za osnovnošolsko mladino od 4. do 8. razreda; ni pa noben greh, če vanj pokuka tudi kdo od odraslih, in priznati je treba, da je takih odraslih kar precej.

Če bi danes zbrali vse v štiridesetih letih izpisane liste, bi nastala obsežna knjiga velikega formata s 46000 stranmi. Si to predstavljate? Koliko je bilo vloženega truda, koliko življenja med pionirji, koliko novosti je prinesel čas, kajti Pionirski list zvesto sledi toku življenja. V obliki obširnega mozaika vesti, poročil, zapisov, reportaž, fotoreportaž, intervjujev, komentarjev, potopisov, feljtonov in literarnih del prihaja iz tedna v teden, iz leta v leto med svoje bralce. Naklada je od začetnih 16000 izvodov leta 1948 hitro naraščala in dosegla najvišjo točko leta 1961 – 75000 izvodov. V zadnjih letih pa se giblje od 62000 do 65000 izvodov.

S svojo informativno, izobraževalno in zabavno vsebino poskuša Pionirski list animirati ustvarjalnost svojih bralcev na vseh področjih, predstavlja aktivno vez med šolskim in prostim časom, obenem pa nudi tudi dovolj sproščene zabave.

Težko bi naštel vse, kar je list v teh dolgih letih prinašal. Morda samo nekaj zanimivosti:

Po vojni je bil eden prvih časopisov, ki je spet začel uvajati slikanice za mladino. Prve so začele izhajati leta 1951. Kdo se ne spomni

Pipca in Rdeče pese, ki še danes kar vztrajno potujeta in brskata po preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Če slišite »Vesela šola« (tudi ta letos praznuje 20-letnico obstoja), jo takoj povežite s Pionirskim listom. Z njo je namreč list uresničil poskus, da bi s to svojo izobraževalno prilogo v sproščeni obliki pridobil tako učence kakor pedagoge za sistematično, prostovoljno in trajno sodelovanje pri razširjanju in poglobljanju znanja. Natečaji in igre so se v Pilu pojavili že zelo zgodaj; prvi leta 1951. »Mi mladi« je dobil stalno ime šele pozneje, naloge pa so bile ves čas zelo raznolike: od proučevanja domačega kraja, turističnih-kulturnih zanimivosti, krajevne skupnosti do spoznavanja narodnoosvobodilnega boja, samoupravljanja, bratstva in enotnosti, prijateljstva, mednarodnih tem pa do humorističnih prispevkov iz življenja v šoli. Velika pozornost je bila namenjena tudi ekološkim temam, saj je bil Pil leta 1977 pobudnik in usmerjevalec ekoloških skupin v osnovnih šolah – »zelenih straž«. Te so danes že skoraj v vseh šolah nosilke akcij za varstvo okolja.

Zadnja leta je vedno več raziskovalnih nalog. Sodelovanje bralcev je zelo veliko. Zanimanje raste ob priljubljenih rubrikah: »Ti in jaz« je namenjena osebnim vprašanjem; »Kje me čevlji žuli« postaja že prava mala tribuna šolarjev – samoupravljalcev, ki tu lahko tožijo o vseh svojih šolskih in drugih problemih.

Skratka, Pionirski list uveljavlja svojo vlogo med bralci na dva načina: neposredno kot časopis z vsemi rubrikami in posredno še z dodatnimi akcijami, natečaji in igrami. Prislužil si je vrsto priznanj in odlikovanj, med njimi je prejel Red zaslug za narod s srebrnimi žarki, nagrado Pionir, nagrado vstaje, zvezno nagrado Kurir Jovica, Bevkov kipec, tako ali drugače pa so bili nagradi tudi posamezni delavci in sodelavci Pionirskega lista. Zato – naj zares in scela praznujejo svojih štirideset let!

Ob tej priložnosti so pripravili večmedijsko prireditev Mladih za mlade. Ta je obenem zahvala odraslim, ki so s Pionirskim listom dolga leta sodelovali, zanj ustvarjali in pomagali, da je zrasel v eno najpomembnejših revij za otroke.

Lahko samo še nazdravimo z njimi: »Še na mnoga leta, pilovci!«

Živa Drole

Zbornik o koncentracijskem taborišču Dora

»V 6. letošnji številki TV-15 ste lahko prebrali sestavek »Resnica, imenovana Dora!« Pisec je seznanil bralce z osnovnimi podatki o taborišču Dora, ki je v dolgi verigi nemških koncentracijskih taborišč razmeroma manj znano; razlogov je več, o njih se bodo lahko bralci seznanili ob izidu Zbornika o taborišču Dora, ki je že na poti v tiskarno.

Vsa leta po osvoboditvi nosijo preživeli interniranci koncentracijskega taborišča Dora v sebi željo, da seznanijo svet z resnico o peklju pod gorovjem Harz.

Taborišče Dora je bilo pred osamosvojitvijo podružnica koncentracijskega taborišča Buchenwald, zato so Doraši še vedno povezani v taboriščnem odboru Buchenwald, ki zelo uspešno deluje v okviru komisije za bivše politične zapor-nike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije.

Gradivo za Zbornik Dora zbirajo že desetletja, tako da je zbranih skoraj tisoč strani podatkov, opisov, pričevanj preživelih internirancev, časopisnih člankov iz raznih evropskih držav, dokumentov iz raznih arhivov, fotografij, zemljevidov itd. Uredniški odbor, ki ga vodi bivši interniraneec Milan Filipčič, je s sodelovanjem Stojana Trošta pripravil iz bogatega gradiva rokopis za Zbornik.

Založba Borec je Zbornik uvrstila v svoj program za leto 1988, a Kulturna skupnost Slovenije ni imela posluha za delo, ki je nastajalo desetletja in ima svojevrsten zgodovinski pomen. Knjiga ni bila deležna subvencije, čeprav vemo, da se subvencionirajo nemalo krat knjige z revno vsebino in vprašljive vrednosti. Vse države, ki so imele svoje državljane v tem taborišču, so že zdavnaj izdale zbornike in druga literarna dela o Dori.

Skozi podzemlje Dore je šlo okrog 800 Jugoslovancev, največ Slovencev. Malo jih je preživelo. Interniranci, ki so izdelovali povračilno orožje V-2 (zadnje Hitlerjevo upanje za zmago) so bili uradni nosilci največje državne skrivnosti. Nemci so nenehno ponavljali, da je edini možni izhod iz taborišča skozi dimnik krematorija.

Interniranci so sabotirali izdelavo raketnega orožja, kjer-koli je bilo mogoče, čeprav so se zavedali, da s tem žrtvujejo svoje življenje. O, tem so pred nekaj leti pisali nemški časopisi, trdeč, da bi se brez samopožrtvovanja internirancev lahko druga svetovna vojna drugače končala. Raketa V-2 je začetnica raketnega orožja, ki so ga pozneje isti konstruktorji izpopolnjevali (v ZDA in SZ).

Iz opisov internirancev ter iz izvirnih nemških dokumentov bo tudi slovenski bralec izvedel vse o Dori, ki je bila dolga leta skrivnost druge svetovne vojne.

Pričevanja več kot 30 preživelih internirancev so svetli literarni utrinki na črnem nebu Dore. Opisujejo boj za svobodo na prostosti, trpljenje v ječah in raznih fašističnih zaporih, boj za preživetje v internaciji, pomoč sotovaršem in ponosno držo pred hudodelci. V vseh pripovedovanjih se zrcalijo resnične moralne vrednote, ki so jih imeli tedanji borci-interniranci. Jugoslovani v Dori so bili, kot v vseh koncentracijskih taboriščih, vzor internirancem drugih narodnosti. Med njimi ni bilo političnih nasprotij, ker so se vsi borili za iste cilje.

Zbornik Dora se bo upravičeno uvrstil med najboljše zgodovinsko dokumentarna dela te vrste.

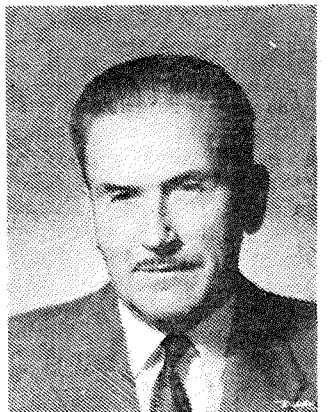
Ivanka Milovanović

80 let Albina Simončiča

Albin Simončič praznuje 1. marca osemdesetletnico. Rodil se je v Bistrici pri Mokronogu. Ze kot otrok je občutil vse tegobe prve svetovne vojne. Po končani osnovni šoli je odšel leta 1922. v podoficirsko artilerijsko šolo. Do leta 1928 je kot podoficir služboval v artilerijskih enotah kraljeve vojske. Zaradi razmer v vojski, s katerimi se ni strinjal, se je demobiliziral in se vrnil domov. Delal je pri elektrifikaciji po Dolenjskem in Posavju. Pozneje se je zaposlil v Brestaniški elektrarni. Tu ga je zatekla 2. svetovna vojna na delovnem mestu rajonskega elektromonterja.

Nemci so takoj pričeli izseljevati obmejni pas. Brestaniški grad so preuredili v zbirno taborišče. Za preureditev so potrebovali obrtnike in delavce. Mobilizirali so tudi elektromonterja Simončiča. Ker je delal električne inštalacije v prostorih, kjer so Nemci uradovali, mu je uspelo izmakniti nekaj dokumentov o izseljevanju in jih predati OF. Povezal se je z drugimi simpatizerji upora.

Iz gradu so nosili material in hrano. V gozdu nad cesto za Senovo so skrivali vreče in jih ponoči prenašali proti Bohorju. Nemci so začeli v Simončiča sumiti. Bil je pravočasno opozorjen in se je umaknil. Delal je na terenu kot aktivist, bil pozneje borec v Kozjanskem odredu, ob formiranju III. brigade VDV pa se je znašel v 2. bataljonu. Kmalu je bil imenovan za deseterja in koman-dirja voda. Večkrat se je izkazal v borbenih akcijah. S skupino borcev je bil določen za izvajanje nalog OZN-e

na območju Sevnice in krškega.

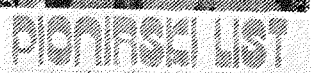
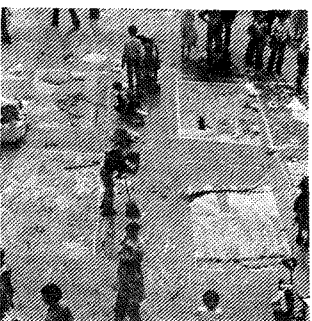
Po osvoboditvi se je demobiliziral in se vrnil na svoje delovno mesto v Brestaniško elektrarno. Tu se je upokojil. Z ženo sta si zgradila dom in si ustvarila družino.

Stika s svojo bojno enoto ni prekinil. ko so kozjanske občine podelile domicilne pravice 2. bataljonu III. brigade VDV, se je aktivno vključil in sodeloval v vseh aktivnostih bataljona.

Skupnost borcev bataljona ga je izvolila v odbor in v delegacijo v brigadni skupnosti III. brigade VDV, ki ima domicil v Trbovljah. Kljub letom je lani sodeloval v bojni patrulji. Obiskali smo kraje, kjer je imel bataljon boje z Nemci in ustaši.

Albin je še vedno čil in zdrav. Pri svojih letih je nemara starosta slovenskih VDV-jevcev. Vsem borcem skupnosti 2. bataljona III. brigade VDV je za zgled, zato mu iz srca vzklikajo: še na mnoga leta.

Soborci

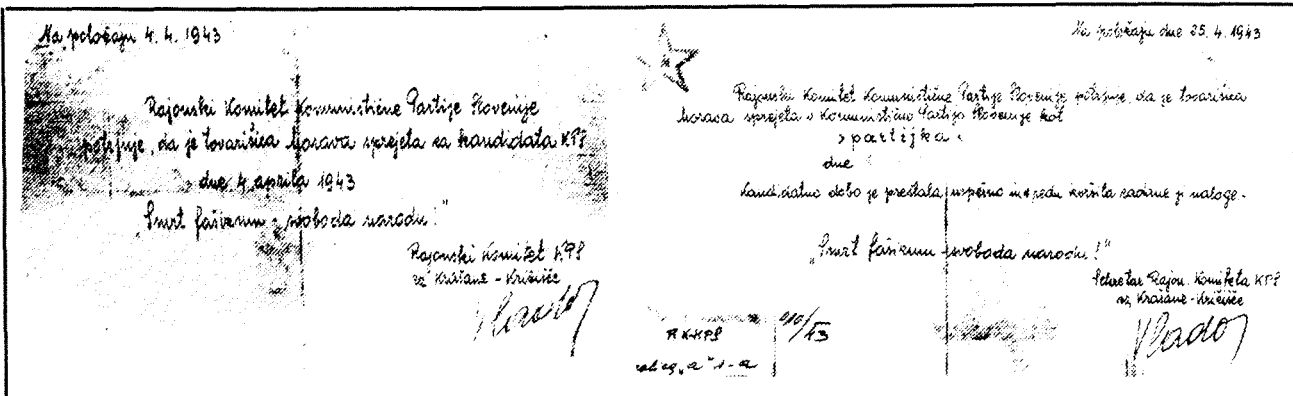

Ohranjeni »spominki«

V Portorožu pri Surinativih na Sončni cesti hranijo potrdilo, da je bila terenka Morava 4. aprila 1943 sprejeta kot kandidatka za partijo, in potrdilo, da je bila sprejeta v komunistično partijo Slovenije 23. aprila 1943, ker je izpolnila vse zadane naloge in uspešno prestala kandidatsko dobo. Priložene so fotokopije obeh potrdil, ki jih je izdal rajonski komite KPS za Krašane in Križišče v Brkinih. Tovarišica Morava je bila doma iz Rodika in se je imenovala Silvana Rance. Padla je 22. julija 1944 na Artvižah v Brkinih skupaj s štirimi tovariši oziroma tovarišicami. Vseh pet so

Nemci kruto mučili in zločinsko umorili. Ko so mi pripovedovali o teh potrdilih, ki so ju po smrti tovarišice Morave domači našli skriti za ogledalom, nisem verjel, da bi bili pravi, saj nikdar nismo izdajali potrdil o sprejemu med partijce. Dvomil sem tudi zato, ker se mi je zdelo, da o Rodiku na Krasu in v Brkinih govore, kot smo bili vajeni govoriti naprimer o Ribničanih, o ljudeh, ki so dobre volje in vedno pripravljeni na šalo ali na kako posebnost.

Zanima me, če so med vojno še kje drugje izdajali taka potrdila.

Rdeča zastava iz leta 1945

V naselju Lončan nad Portorožem pri hiši številka 28 še vedno čuvajo rdečo zastavo s pršitimi srpom in kladi-
vom, ki so jo leta 1945 razobesili na drevo, da se je vide-
la daleč naokoli, saj so pričakovali, da pridejo partizani. Nekateri sosedje so sicer bili proti temu, da bi zastava visela tu na hribu nad Portorožem, češ – saj še ni gotovo, ali bodo partizani tudi ostali v teh krajih. Ostali so in žena Marija Valič, zdaj Vatovecova,

ki čuva to zastavo kot drag spomin na takratne dogodke, pravi, da je zastavo sešila njena skrbnica Gizela Demarki. Ko jo je razobesila, je njo, takrat mlado dekle, poslala v dolino proti Piranu gledat, če prihajajo partizani. Marija je oblekla črno obleko (druge ni imela), v lase pa je dala »rdečo mašenco« ter šla v copatah gledat patizane. Te zastave ni nihče pogle-

dal več let; ko so mi jo pokazali, je bila nažrta od moljev, a Marija in njen mož Remo Vatovec sta dejala, da bodo zastavo čuvali še naprej.

Mala skromna hiša v Lončanu! Kdo bi si mislil, da bodo toliko zavedni in navdušeni nad tem, da je prišla svoboda, in bodo čuvali to zastavo kot svetinjo v spomin na tiste čase.

Milan Cirk

Materina pisma sinu – partizanu

Objavljamo še zadnja pisma, ki jih ima izza zimskih dni leta 1945, shranjena Z. Gabrič.

Stari trg, 27. 1. 1945

Težko mi je bilo oddati pismo. Sama sem šla na Rajon, ki se je začasno preselil v Iga vas. Tja sem prišla prepozno, ker se je en dan preje premaknil bolj na varno. Potem sem izročila moje in Silvino pismo nekemu nepoznanemu tovarišu, ki mi je obljubil, da ga bo oddal naprej. Meni je prinesla tvoje pismo na dom ena oseba, katera ni ravno zanesljiva. Zato mene in Silvo zelo skrbi, da bi si pismo pridržala in prečitala, kar bi znalo škoditi Silvii, če bi bila vsebina politična. Moram te tozadevno opozoriti, da pišeš zaenkrat samo vsakdanje stvari, ker je opasno, da pride v roke kakemu nasprotniku. Danes sem naročila na merodajnem mestu, da želim, da bi se tudi za civile dostavljala pošta na zanesljive hiše. Razumljivo je, da kurir ne more izmučen in premražen obiskati vsako hišo, za katero ima pošto. Dokler je bil Rajon v naši dolini, je bilo bolj sigurno, ker sem šla sama iskati pisma ali pa jih je prinesel oče. Sedaj pa je vse otežkočeno. Neredno in z veliko zakasnitvijo prihaja literatura ali radio vestnik. Ne morem ti opisati, kako nesrečno preživljamo dneve brez naše partizanske vojske, brez lepih mitingov in brez krasnih partizanskih pesmi, ki smo jih tako radi poslušali ob letnih večerih. Upajmo pač na boljše dni.

Ravno v petek dopoldne sem ti pisala obširno pismo, smo na enkrat izvedeli, da gredo Nemci proti Nadlesku, jaz pa hitro pismo v ogenj. Prišli so samo do Pudoba, do Starega trga pa niso prišli. Ne vem, kakšen namen je imela to pot hajka. Izgleda, da se jim je šlo samo za dobro malico, posebno jim diši suho meso. To pot žrtev ni bilo, hvala Bogu. Še isti dan so šli nazaj.

Stari trg, 5. 2. 1945

Naši nasprotniki širijo propagando, da bodo naredili domobranci postojanko v Loški dolini. Tega pa se ni za veseliti. Zivimo pač v takih časih, da moramo tudi mi doma misliti na smrt, čeravno so to neprijetni občutki. Opažamo pa, da so začeli domobranci precej popuščati in to šele zadnje čase, odkar so iz vseh front za nas ugodna poročila. Tudi njihovi svojci nosijo zelo povešene glave. Kar na obrazu jim lahko bereš, da jih nekaj teži. Takrat ko so tretjič vdrl v našo dolino domobranci, se je proti meni ena nasprotnica izrazila: »Tako je, kdor se zadnji smeje, se sladko smeje«. Bomo kmalu videli, kdo se bo zadnji smejal.

Stari trg, 26. 2. 1945

Pretekli petek sem obiskala očeta. Sama sebi sem se čudila, da sem imela toliko poguma, da sem šla na tako dolgo pot. Kmalu ga nebi spoznala, ker je imel kompletno angleško uniformo. Danes že itak vidimo vso našo vojsko dobro oblečeno. V resnici je bilo človeku hudo pri srcu, če smo videli naše borce slabo oblečene, a jim nismo mogli pomagati, edino s kakimi nogavicami. Tudi jaz sem se že utrdila in privadila na velike spremembe. Težko mi je bilo verjeti, da zopet hodi sovražnikova noga po naši otožni dolini. Trudim se sama biti močna in ne gledam več današnje težkoče samo iz črne strani. Tolažim se, da se naše trpljenje bliža hitremu koncu. Bomo pa potem bolj srečni in mirni, ko bomo svobodno zadihali. Samo treba je znati čakati. Nekaterikrat sem obupala sama nad seboj, moje živce nisem več obvladala, vsako razburjenje je strašno vplivalo namene. Nešteto noči sem prebujala, nisem mogla dočakati dneva. Take neprespanske noči so bile za mene cela večnost. Zadnje čase pa opažam, da se mi je zdravje izboljšalo. Sedaj imam pa že več upanja, da bom dočkala dan svobode. Samo to še želim dočakati, da praznujemo skupno ta praznik, za katerega smo že vsi veliko gorja doprinesli.

Jubilej Nežke Štajner

Dne 15. 1. 1988 smo partizanski tiskarji proslavili življenjski jubilej nadvse priljubljene tovarišice Nežke Štajner. Kljub njenim osemdesetim letom je še vedno pokončna, vedra in tudi dobrega spomina. Med triletnim partizanstvom se ni izkazala samo kot hrabra borka in prava tovarišica, temveč je nam, mlajšim borcem in borkam izkazovala pravo materinstvo. Njene dobrote nismo bili deležni samo nešteti partizani, temveč po osvoboditvi tudi brigadirji v mladinskih brigadah, za katere je skrbela kot za svoje otroke. Njene vrline so bile znane tudi našim vodilnim funkcionarjem. Zato ni prav nič presenetljivo, da je bila po osvoboditvi tudi štiri leta med osebjem, ki je skrbelo za dobro počutje tovariša Tita. Za tovarišico Nežko so nepozabne prisrčne Titove besede, ko se je vrnil s potovanja po prijateljski državi: »Nežka, povsod je lepo, najlepše je pa doma.«

Nežka je znala nuditi drugim veliko dobrega, česar pa sama ni bila deležna. Ker ji je umrla mama, doma je bilo deset otrok, je morala že kot trinajstletno dekle služiti kruh. Tudi vojna je bila zanj še posebno kruta. Padel je njen mož Tone Štajner in brat Janko Povše, bоре Tomšičeve brigade. Štajnerjeva smrt ni bila pretresljiva samo za Nežko, temveč tudi za vse partizanske tehnike, ker je izgubil življenje na poti, ko je za nas vozil hrano. Čeprav je minilo že 44 let, se Nežki zarosijo oči, če se pogovarjamo o tragični smrti moža Toneta. Ostala mu je zvesta kot pred dvainpetdesetimi leti, ko se je z njim poročila.

Nežka Štajner, maj 1945

Nežki smo podarili sliko partizanskega slikarja Iveta Šubica, ki jo je bila še posebej vesela, ker je Šubica spoznala v NOB in tudi slika prikazuje partizana ob partizanki (Toneta in Nežko). Nežki želimo še veliko zdravja in še veliko prisrčnih srečanj. V imenu vseh partizanskih tiskarjev se tovarišu Šubicu lepo zahvaljujemo za podarjeno sliko.

Zvone Gabrič

Rdeča Bela krajina

(zadnje nadaljevanje)

Skupina v dragomeljskem gozdu se je premaknila in se utaborila na mestu »Srednji deli«. Tam je dr. Mihelčič ugotavljal, ali so novi borci zdravi. Vodstvo čete se je z Mihelčičem dogovorilo, da bo začelo okupatorje napadati. Ukaz se je glasil: najprej obračunati z domačimi izdajalci in organizatorji bele garde, potem pa udariti po okupatorju.

Za prvo akcijo se je četa iz 13. na 14. maj razdelila v štiri skupine. Prva je šla v Bušnje vas, da ujame Petra Kolarja, ki je bil takrat kot nemški vojak doma na dopustu. Ko so ga pozvali, naj se vda, je pobegnil na podstrešje in začel streljati. Namesto njega je izgubil življenje njegov oče. Naslednji dan ga je ista skupina čakala v zasedi, ko je šel v spremstvu karabinerjev v Metliko. Tudi takrat je pobegnil. Padel je le karabiner, ki ga je spremljal. Druga skupina je šla v Dole in likvidirala izdajalca Ivana Lojka. Tretja skupina je šla v Stransko iskat organizatorja bele garde profesorja Ovna in ga pripeljala

v taborišče, četrta pa na Strekljavec po učitelja Ahačiča, ki ga ni našla.

14. maj je bil pomemben za belokranjske partizane. Na ta dan je prišla skupina 23 partizanov iz Gorjanskega bataljona; poslali so ga, da bi z belokranjskimi partizani oživel razvoj partizanstva v Beli krajini. Med njimi so bili tudi Janez Jezeršek-Sokol, Stanko Kocipec-Kosta, Dušan Pirjavec in Ivan Galič-Jovo. V Belo krajino so jih poslali kot politične aktiviste. Skupina se je utaborila na »Popovi štuli« in dobila zvezo z belokranjsko četo. V noči od 14. maja na 15. maj so belokranjski partizani priredili v Dragomlji vasi miting, se poslovili od gostoljubnih vaščanov in se vrnili v staro taborišče na »Popovo štulo«, kjer so jih čakali Gorjanci.

V tabor je 25. maja prišla organizirana skupina iz Drag: Drago Reba in njegov brat Marko (Markan), Niko Famjanovič (Ničo) in njegov brat Marko, Pero Damjanovič (Frčko) in Janko Radkovič (Pavlišin), 18. maja pa še

Dušan Čalič, Jože Marinčič in Milan Živkovič.

Že 15. maja so ti partizani obvestili Gorjanski bataljon in komandanta Dolenjskega odreda, da imajo zvezo z Belokranjci. 16. ali 17. maja je prišel na »Popovo štulo« komandant odreda dr. Marjan Dermastja, ki je med 17. in 20. majem ustanovil prvi belokranjski bataljon z dvema četama. Prva se je utaborila na Peščeniku in dobila operativno območje vzhodne, druga pri Leču in dobila operativno območje zahodne Bele krajine. Komandant bataljona je postal Alojz Grčar-Mitja, komisar pa Ivan Galič-Jovo.

V maju in juniju je prišlo veliko prostovoljcev. Prihajali so v skupinah iz vseh predelov Bele krajine in zahodnega Žumberka. Odbori OF pa so zbirali potrebne stvari. Zaradi velikega priliva novih prostovoljcev se je prva četa v začetku junija premaknila v novi tabor »Beleže« pri Brezovi rebri. Tam je postal iz prve čete in novih prostovoljcev prvi bataljon, najprej z dvema četama, pozneje pa še s tretjo četo. Iz druge čete in novih prostovoljcev pa so ustanovili drugi bataljon. 26. junija je bil ustanovljen Belokranjski odred z dvema bataljono-

ma. Ob ustanovitvi je imel okrog 350 borcev.

Partizanstvo v Beli krajini je naglo naraščalo, vendar ni bilo zanj dovolj orožja. Nekaj časa je bila skoraj polovica partizanov neoboroženih. Zato je »Belokranjski odred« prosil za orožje »Gorjanski bataljon«. Večina tretje čete »Gorjanskega bataljona« se je priključila »Belokranjskemu odredu«. Povelevala sta mu komandant Dušan Majcen-Nedeljko in komisar Jože Borštner; prvemu bataljonu komandant Ivan Majnik-Đems in komisar Ivan Galič-Jovo; drugemu pa komandant Ivan Pezdirc-Slavo in komisar Anton Iveč-Ziga.

Belokranjski partizani so začeli napadati sovražnika in prometne zveze. 31. maja je prva četa z 24 partizani napadla finančno in orožniško postajo NDR v Sošicah. V krajšem boju je ujela vseh 12 sovražnih vojakov in zaplenila poleg drugega 12 pušk in 750 nabojev. Partizanom se je pridružil finančar Selihar, ki je po napadu v Sošicah pripeljal z obmejnimi postajama na Ostrižu še dva financirja, oba je četa razorožila.

20. junija je prvi bataljon napadel italijansko posadko, ki je branila železniški predor in vodno črpalko pri

Rošnem dolu. V kratkem boju so borci uničili celo posadko. Dva italijanska vojaka so zajeli, dva sta pobegnila v predor, ostali pa so padli. Bataljon je dobil dva puškomitraljeza, 17 pušk, okrog 12 tisoč nabojev in preko 100 ročnih bomb.

Po uspešnem napadu na železniški predor je »Belokranjski odred« napadel 28. junija dobro utrjeno italijansko postojanko pri »Zajcu«, kjer je bil vod fašistične obmejene milice (okrog 40 vojakov s tremi psi). Napadel je predvsem prvi bataljon. Partizani so napadli iznenadno in silovito. Boj je trajal dobri dve uri. Pred svitlom so se morali napadalci umakniti, da ne bi imeli preveč izgub. Postojanke partizani niso zavzeli. Obe strani sta imeli po dva mrtva in več ranjenih. Okoli osme ure je prišla močna pomoč Italijanov iz Novega mesta in z njimi se je posadke umaknila.

Ze ob napadu na postojanko pri »Zajcu« so se belokranjski partizani govorili o beli gardi, ki se je skrivala pod imenom »Štajarski bataljon«. Ta enota je taborila v gozdu pri vasi Orehek. Dalj časa je »sodelovala« z gorjanskimi partizani in aktivisti OF. 2. ali 3. julija je prvi bataljon »Belokranjskega odreda« dobil nalogo, da

ugotovi, kakšni so pravzaprav ti partizani, ki so se skrivali pod imenom »Štajarski bataljon«. V vasi Dolž so se neopričakovano spopadli »Belokranjci« in »Štajarci«. Ena skupina »Štajercev« se je pomešala s partizani in zajela dva partizana, ki pa sta zvečer pobegnili. Ugotovili smo, da se je bataljon spopadel z belo gardo. Bataljon je imel enega mrtvega in tri ranjene. Čez nekaj dni je »Belokranjski odred« ponovno napadel »Štajarski bataljon«, ki se je utaboril v gozdu pri St. Joštu. Napad se ni posrečil, ker so belogardisti zvedeli zanj pravočasno in so se mimo Novega mesta umaknili proti Ljubnu.

V nedeljo 22. julija zvečer so belokranjski partizani napadli tudi italijansko posadko na Hrastu, kjer je bilo 39 Italijanov. V napadu je sodelovala tudi druga četa »Gorjanskega bataljona« in skupina hrvaških partizanov, ki je šla proti Žumberku. Napadalci so iznenadili sovražnika in že v prvem naskoku zajeli tri in ubili štiri sovražne vojake, zaplenili pa so puškomitraljez in 5 pušk, vendar niso imeli izkušenj in niso zavzeli postojanke. Naslednji dan so Italijani požgali in porušili vas.

Janez Kramarič

Boj na Prelogovi domačiji

Petega januarja letos je preteklo triinštirideset let od junaškega boja štajerskih kurirjev z zloglasnimi kozaki na domačiji Janka Preloga na Grlavi. V boju je padlo prek dvajset kozakov, v plamenih domačije pa so našli smrt trije partizanski kurirji ter gospodar Janko in gospodinja Emilija Prelog. Prebivalci Murskega polja se neradi spominjajo tega zločinskega dogodka, ki je odmeval po vsej severovzhodni Sloveniji.

Partizanska postojanka na Prelogovi domačiji že leta 1942

Oče Janko Prelog je bil na preden kmet. Ljudje so ga cenili in spoštovali. Bil je Maistrov borec. V stari Jugoslaviji je bil član Sokola. Ob vdoru okupatorja je vedel, kje je njegovo mesto. S partizani je prišel v stik že leta 1942. Na postojanko, ki so jo partizani imenovali Pri treh mladenkah, je začel zahajati prvoborec Janko Jurkovič iz Turjančev. Poslej je domačija odpirala vrata mnogim borcev proti fašizmu. Ko je jeseni leta 1942 prišel v Slovenske gorice Ivan Nemec – Vojko, se je ta prav tako povezal z Jankom Prelogom, mu dal navodila za delo in mu razložil cilje in naloge OF. Naročil mu je, naj prične zbirati okrog sebe zanesljive kmete. Poleti 1943 je bil tako v vasi ustanovljen vaški odbor OF, katerega sekretar je postal Janko Prelog.

Zelo aktivne so bile tudi hčerke Stana, Milica in Dana (po njih so partizani imenovali postojanko Pri treh mladenkah). Na Grlavi sta delovala aktiva ZSM in SKOJ.

Vanj so bile vključene Prelogove hčerke. Na domačiji je bilo več sestankov ZSM in SKOJ. Tu so kovali načrte za akcije, zbirali orožje, sanitetni material in hrano za partizane.

Od Prelogove domačije so odhajali borci na Pohorje in Kozjak

Ko so poleti 1944. leta ustanovili TV postaje tudi po Slovenskih goricah, so na Prelogovo domačijo prihajali partizanski kurirji in od tukaj vodili novince v partizane na Pohorje in Kozjak. Novince je ponavadi vodil Nande Magdič-Nabor, domačin, doma iz Cvena, ki je bil v Lackovem odredu. Novinci so se na tej domačiji ponavadi zadrževali nekaj dni, nato pa krenili na pot. Na tej postojanki je nekaj časa prebival tudi Miško Kranjec iz Prekmurja, nato pa so ga kurirji odvedli na Dolenjsko. Več kot tri tedne so se tukaj zadrževali tudi trije ameriški padalci, nato pa so jih kurirji odvedli v partizane. Dne 19. septembra 1944 se je zopet v gozdu pred Prelogovo domačijo zbralo okrog 30 no-

vincev. Domačini so poskrbeli za hrano, nato pa so jih kurirji odvedli na postojanko Ivana Križana (Markova postojanka) na Sp. Ščavnico, od tam pa na Kozjak.

Prihod kozakov je bil hud udarec narodnoosvobodilnemu gibanju

Narodnoosvobodilno gibanje na območju Prlekije se je v jeseni 1944. leta tako razmahnilo, da nacisti niso bili kos maloštevilnim aktivistom. Prav zaradi tega je politično in policijsko vodstvo za Spodnjo Štajersko na predlog deželnega svetnika iz Radgone in ljutomerskega župana poslalo na območje Prlekije zloglasne kozake, ki naj bi z vso silo zatrli narodnoosvobodilno gibanje še pred ustalitvijo fronte ob Muri. Tako že prve dni oktobra leta 1944 zasledimo na ljutomersko-radgonskem območju čez 350 kozakov. Imeli so lahke, nizke konje, oboroženi pa so bili z avtomatskim orožjem. Kakor nam poročajo partizanska poročila, so kozaki izvajali strahovit teror nad prebivalstvom, delovanje aktivistov pa je postalo izredno težko. Ponoči so v zasedah čakali na partizane. Nacisti so jim dali vsa pooblastila, češ naj ljudje vidijo, kakšni so Rusi. S prihodom kozakov se je pričelo najhujše obdobje v narodnoosvobodilnem gibanju na desni strani Mure.

Kozaki zajamejo Dorča Babiča-Doreta iz Veržeja

Kakor navajajo nemška poročila, so se na domačiji Jožka Babiča, mlinarja iz Veržeja, oglašali v partizane preoblečeni gestapovci že v letu 1944. Domače so sprševali po sinu Dorču in »iskali« povezavo s partizani. Babičevi so bili zelo previdni in od njih raztrganci niso zvedeli ničesar. Prve dni novembra 1. 1944 je njihov sin Dorč pobegnil iz Lackovega odreda in se zadrževal doma. Dne 16. nov. 1944 pa so verjetno po izdaji Babičeve domačije kar naenkrat obkolili kozaki. V Veržej so pridrveli na konjih in spraševali po mlinarju Jožku Babiču. Kozaki so pri premetavanju hiše zajeli sina Dorča, vkleli gospodarja in gospodinjjo, odnesli mnoge dragocenosti in vse tri odvedli v ljutomerske zapore. Tu so Dorča pretepali in mučili in tako se je vdal. Prišel je izdajati. Starše so odvedli v taborišče. Po vojni sta se vsa izčrpana vrnila domov.

Usodni 5. januar 1945 za Prelogovo domačijo

Proti jutru 5. januarja 1945 so se na postojanki Pri treh mladenkah Janku Prelogu zopet oglašili kurirji Jurij Dobrotinšek-Džuro, Janez Viher-Oskar, Nande Magdič-Nabor in Zvonko Turk-Aleks. Ustavili so se na tej domačiji, čeprav jim je bilo izrecno povedano, naj se ne

oglasijo, ker je postojanka bila že preveč kompromitirana. Utrujeni od napore pot so se najedli, nato pa legli na seniku. Bili so dobro oboroženi, saj so imeli celo mitraljez. Poleg borcev so bili takrat doma še gospodar Janko, žena Emilija (bila je bolna in je ležala na postelji) in hčerka Stana, ostali hčerki in sin Janko pa so bili zdoma. Okrog osme ure zjutraj so v vas iznenada pridrveli kozaki. S seboj so imeli zategata partizana Dorča Babiča iz Veržeja (ki je verjetno postojanko izdal). Naglo so obkolili domačijo. Kozake je najprej zagledala hčerka Stana, ki je o tem takoj obvestila partizane. Gospodar Janko Prelog se je umaknil na podstrešje, odkoder je lahko streljal na kozake. Partizani so takoj odprli ogenj. Ugotovili so, da so izdani. Prišel se je boj, ki je trajal več kot dve uri. Partizani so nudili močan odpor. Vrste kozakov so se redčile, zato so pozivali partizane k predaji in z raketami klicali pomoč. Niso računali na tako močan odpor. Ko so ugotovili, da so neuspešni, so zabrenkali na zadnjo struno. Zažgali so domačijo in gospodarsko poslopje. Dvignil se je črni dim. Partizane je pričelo dušiti. Ko je bil ogenj že visoko, je hčerka Stana zadnji hip skočila k bolni materi, da bi jo rešila. Mama pa ji je s poslednjimi močmi rekla: »Beži, Stana, reši se, zame tako ni važno.« Stani je nato še zadnji trenutek uspelo pobegniti, saj so ji partizani ščitili umik. Močan dim je partiza-

ne vedno bolj dušil. Drugega izhoda ni bilo, kot boriti se do zadnjega naboja. Ali so si trije kurirji sami vzeli življenje, ali so jih ubile sovražni kove krogle, ni bilo moč ugotoviti. Vsi trije, razen Alojza Turka-Aleksa, so zgoreli kot žive bakle v plamenih Prelogove domačije. Alojz Turk-Aleks se je predal kozakom, pozneje je postal celo izdajalec. Kozaki so vrgli v ogenj tudi ranjenega gospodarja Preloga, ki je junaško posegel v boj. V plamenih je našla smrt tudi dobra Prelogova mama. Kozaki so imeli okrog 20 mrtvih in več ranjenih. Naložili so jih na voz in odpeljali.

Spopad je močno odmeval po Prlekiji

Spopad med partizani in kozaki na Prelogovi domačiji je močno odmeval po Murskem polju in Slovenskih goricah. Dvignil je ugled partizanom. Ljudje so spoznali, da so maloštevilni partizani kos še tako oboroženim kozakom.

Po vojni je bila Prelogova domačija obnovljena. Občinski odbor ŽZB NOV Ljutomer je s krajevnim odborom ŽB NOV Grlava dal 1. 6. 1959 vzditi na domačijo spominsko ploščo, ki bo večno spominjala mimoidoče na nenehak, toda hraber boj, ki so ga izbojevali partizanski kurirji. Domačijo vsako leto obišče precej ljudi, ki se poklonijo spominu na usodne dni, ko je slovenskemu narodu pretel pogin.

Mag. Drago Novak

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

Hiša se je spremenila v bolnišnico. Dva hudo ranjena partizana so bolničarke spravile na peč, da bi se prej ogrela, da vsaj mraza ne bi čutila. Začele so jim pregledovati rane in jih čistiti. Marija je najprej pogrela mleka in jim ga prinesla, saj so bili žejni. K sreči ga je imela dovolj za vse ranjence, pa še za bolničarke in tudi ostali so ga dobili. Nato je pomagala previjati rane.

Na peči je ležal in stokal partizan s krogli v telesu. Bolničarka si je ogledovala zateklo rano; ena krogla je tičala za ledvenimi rebri, druga v stegnu, v mesu; odstraniti ju je bilo treba, sicer bi lahko prišlo do zastrupitve. Odločila se je, da ga bo kar tam na peči operirala in krogli izvlekla iz telesa. Na pomoč je poklicala še enega tovariša in tovarišico. Prijeli so ranjenca za glavo, za roke in za noge. Bolničarka je najprej razprla rano na stegnu in segla s pinceto vanjo. Ranjenec je zatulil od bolečine.

Umaknila je pinceto. Pomignila je sodelavcema in znova segla v rano.

Z močnim in hitrim gibom je potegnila kroglo iz tkiva in jo dvignila v višino oči, da so jo vsi videli. Ranjenec se je zvil in močno zavpil. Z obvezo je pritisnila rano, da bi zmanjšala krvavitev, ter položila svinčenko ob rob peči. Ko se je operirane malo umiril, so mu stegno obvezali. Pustili so ga nekaj časa pri miru. Lotili so se drugega, ki je ležal na tleh. Ta je bil ranjen v roko. Zadet je bil vanjo tako, da so prsti nemočno viseli na tanki koži. Bolničarka jih je na hitro nekako obrezala in rano povila.

Spet so se pripravili, da bodo borcu na peči izrezali drugo kroglo, tisto izza rebra. Za to pa so potrebovali veliko povojev, ki pa jih je že primanjkovalo. Marija je prinesla ruho, ki so jo zrezali po dolgem, ter pripravili povoje. Tudi to kroglo je bolni-

čarka s skupnimi močmi odstranila in ranjenca povila. Kri je tekla, tekla... Na peči se ni sproti sušila in strjevala. Tekla je čez rob in po ploščah na tla. Hišo je zajel vonj po sveži krvi.

Požegov hlapec je kmalu zatem pripeljal nove ranjence. Za sanmi je prišlo še več borcev. V hiši ni bilo prostora, zato so ranjence znosili v vežo in jih položili na tla. Iz hiše so začeli nositi ranjence, ki so jih malo prej prevezali. Nalagali so jih na sani. Požegov hlapec jih je peljal nekam na Glažutsko planino. Kam so jih peljali, Marija ni vedela.

V hišo so znosili nove ranjence in jih začeli previjati. Tudi ti so trpeli žejo. Marija mleka ni imela več, zato je pristavila vodo in začela kuhati čaj.

K Zlodejevi bajti pa so kar naprej prihajali onemogli in

ranjeni borci. Precej se jih je nabralo, tako da v hiši zanje ni bilo več prostora, pa so si nekateri poiskali zavetje v hlevu, nekaj pa se jih je na skednju zarilo v seno.

Bolničarkam je zmanjkalo povojev. Marija je dala svojo zadnjo ruho za povoje. Pa tudi kruliti je partizanom začelo v želodcih. S pogledi so prosili, če ima kaj za ublažitev te neusmiljene in pekoče bolečine. Marija je ponudila kruh, kolikor ga je bilo pri hiši. Niti otrokom ga ta dan ni dala, čeprav so tudi oni z lačnimi očmi gledali poslednji krajec kruha, ki so si ga razrezali partizani. Otroci bodo že počakali, si je mislila, saj bodo ostali doma. Nепrestano je kuhala čaj in ga v loncih nosila v hišo. Kuhali so krompir. Dala je zabelo in slanino, da so jo talili, v mast namakali krompir in ga jedli z ocvirki. A za toliko ljudi

Marija s sedanjim možem Antonom Javašnikom in otroki iz prvega zakona. Od leve proti desni so: Zinka, Marija, Jože, mati in oči, Danica in Slavko. Slika je nastala lani avgusta ob Slavkovi petdesetletnici.

Zlodejevih offerjih ni bilo dovolj hrane. Vsega jim je zmanjkalo.

Na drugi strani, po Javorju navzgor, pa ves dan ni prene-

halo pokati. Iz doline, tudi iz Vitanja sem, so streljali s topovi. Granate so padale tudi na to stran na Pohorje.

(se bo nadaljevalo)

Odmev

Kdaj naj bi bili pripravljali atentat?

Jože Simšič-Jelen je v prejšnji številki TV-15 objavil članek »Priprava atentata na generala Robottija.«

Z njim pravzaprav dopolnjuje zapis Ivana Lovriča iz Planine, stanujočega v Izoli, napisan 3. marca 1983 pod istim naslovom.

Tako Lovrič kot Simšič sta v svojih navedbah zapisala, da se je to dogajalo spomladi 1942. Vendar to ne drži. Ker že več let raziskujem zgodovino NOB na logaškem, rovtarskem in planinskem območju, sem se dokopal tudi do podatkov o tem, kdaj – natanko – je imel XI. armadni zbor svoj sedež v tem ali onem kraju. Najtežje je bilo ugotoviti čas bivanja armadnega zbora v Planini. Pri tem mi je po naključju pomagal prizadevni tržaški profesor Samo Pahor, ki že več let sistematično raziskuje zgodovino italijanske zasedbene vojaške oblasti v Jugoslaviji. Z njegovo pomočjo sem ugotovil, da je bil štab XI. armadnega zbora najprej v Ljubljani, nato se je 16. julija 1941 preselil v Planino, od tam 16. oktobra istega leta na Vrhniko in marca 1942 spet nazaj v Ljubljano. Seveda se je z vojaškim štabom premikal tudi njegov poveljnik general Mario Robotti, ki je bil na tem mestu do 15. decembra 1942, ko ga je nasledil Gastone Gambaro.

Vzporejanje teh navedb se ne sklada z navajanjem kakršnihkoli priprav za atentat v pomladnem času 1942. Po partizanski akciji na Bezuljak in Lož 19. oktobra 1941 ter vrsti akcij, ki so sledile v Ljubljanski pokrajini, so bili varnostni ukrepi za zaščito štabov močno okrepljeni. Zato ni nobene verjetnosti, da bi general Robotti pol leta po izselitvi svojega štaba iz Planine še nadalje zahajal tja in bi bili planinski aktivisti pripravljali atentat nanj.

Raziskovalcem medvojnih dogodkov v Planini pa se še naprej zastavlja vprašanje, ali ni šlo za priprave na atentat v času od 16. julija do 16. oktobra 1941. Kdo bi bil lahko tisti, ki naj bi bil poskušal narediti atentat v tistih treh mesecih?

Takrat so v Planini delovale v glavnem le tri trojke, in sicer: trojka Francija Benčana, trojka Bojana Držaja in trojka Rajka Kiaute. Benčan ne more pričati, ker je padel pri Drvarju, Kiauta tega dogodka ne omenja, prav tako ne Držaj. Nasprotno dr. Bojan Držaj (njegovo izjavo z dne 25. avgusta 1984 hrani podpisani T. K.) trdi, da so imeli aktivisti takrat v Planini celo prepoved kakršnihkoli akcij, ki bi jim sledile represalije s strani okupatorja. Na sestanku na Orleku nad Uncem, ki ga je proti jeseni 1941 vodil Ivan Novak-Očka, je bilo rečeno, naj pridobivajo nove člane upora, razširjajo trojke in obveščajo svoja vodstva o vsem, kar zadeva številčnost in premike italijanske vojske. Držaja je že od vsega začetka zasledovala italijanska vvestura, saj so ga imeli za nevarnega komunisto in so napovedovali njegovo aretacijo. Aretirali so ga v novembru 1941, torej po izselitvi italijanskega zbora odnosno njegovega štaba iz Planine na Vrhniko. Čeprav je Držaj tesno sodeloval z Milanom Grudnom, ki je bil zaposlen v Logatcu, pa tudi z logaškimi aktivisti, ne ve povedati ničesar o pripravah na atentat v tistem času.

Vprašanje o atentatu na Robottija ostaja odprto. Objavljen članek J. Simšiča ne podaja objektivnega odgovora. Je pa morda priložnost, da prav zdaj razčistimo to zadevo do take mere, da jo bomo lahko z navedbo virov upoštevali pri pisanju zgodovine Logatca z okolico. Prav bi bilo, da bi tako Ivan Lovrič kot Jože Simšič-Jelen poiskala ljudi, ki bi o tem vedeli kaj zanesljivega. Je odveč, če pozovemo vse tiste Planince, ki morda zadevo bolj podrobno poznajo, da bi dodali svoje ugotovitve?

Tone Kebe

Lušenčeva družina iz Pake. Alojz Pogorevc je tretji z leve, na glavi pa ima črn klobuk.

V spomin

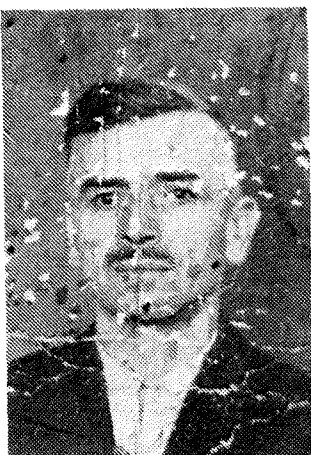
Franc Slobodnik

Umrli je človek, po svojih dejanjih daleč poznan. Poznan kot vojak in partizan, kmet in vaški tribun ter kmečki politik. Vse to je dosegal umirjeno, neopazno, toda tako odločno, da je bilo njegov vpliv in zdravo kmečko razsodnost čutiti marsikje.

Mladega fanta iz Slamne vasi, kadrova avstroogrsko vojske je prva svetovna vojna zatekla daleč od rojstnega kraja. Vojna vihra ga je odnašala z vzhodne na zahodno fronto pri Gorici na planino Sv. Mihael. Tam se je skoraj dve leti boril, skupaj z drugimi sorojaki junaško preprečeval italijanski prodor in oviral njihove namene, da bi se širili proti vzhodu. Slobodnik je večkrat s ponosom pripovedoval: »Mi, Jugoslovani, ki smo se borili na soški fronti, smo dali vse od

sebe, da bi preprečili vojaški in politični uspeh Italijanov na naši, slovenski zemlji. Borili smo se z zavestjo, da se bojujemo za Slovenijo, za Jugoslavijo, ne za avstroogrsko cesarstvo. S takšno zavestjo smo šli na preboj fronte na Soči in prišli na reko Piavo. Tam smo dosegli, kar smo želeli, razbili smo italijansko vojsko, ki je imela osvajalne želje po slovenskem ozemlju.

Na Piavi smo doživeli željeni konec I. svetovne vojne. Nismo pa doživeli krone našega boja; naši oficirji niso bili sposobni, niti niso hoteli razumeti naših zahtev, da na Soči postavimo mejno nacionalno obrambno fronto. Tako smo ostali v manjšini, ne sposobni in nemočni za vojaško akcijo. Del dogodkov na Piavi je Slobodnik štel za izdajstvo. To carsko izdaj-

stvo ga je do smrti bolelo. Nikoli ni oprostil avstrijskim, nemškim in oficirjem drugih narodnosti, ki niso imeli razumevanja za nacionalne interese Slovencev.

Na Soči in Piavi se je Slobodnik fizično in duhovno izoblikoval. Bil je mlad, močan, izrazito lep in postaven, nadarjen kmečki fant. Od nezrelega fantiča ob začetku I. svetovne vojne je po štirih letih vojevanja postal samostojna, svobodoljubna, razgledana osebnost. Na frontah se je med mnogimi vojaki

pa tudi v Slobodniku rojevala nova zavest o svobodi, socialnih pravicah in združitvi južnoslovanskih narodov. Tam, na fronti, se mu je izoblikovalo politično spoznanje o tem, kdo koga izkorišča, kdo je zapeljan in prevaran. Na svoja vojaška doživetja je Slobodnik gledal kot na en sam poraz, a je kljub temu ohranil upanje, da bitka ni izgubljena. Takšen se je vrnil domov, v brezovo in vinogradniško Belo krajino – bojno razpoložen, željan ustvarjanja nove družbe in nove države.

Ni se še dobro očedil in spočil ter se pozdravil z vsemi svojci, že je slišal poziv na boj za severno mejo Slovenije, za Koroško. Takoj, brez pomisleka je odšel na fronto. Dobil je desetino prostovoljcev in bojne naloge na fronti. Bojeval se je na Dravi in pozneje globlje v sedanji avstrijski Koroški. »Čeravno boj ni popolnoma uspel, brez njega Slovenija in Jugoslavija ne bi imeli Maribora in njegovega območja,« je govoril.

Vnovič se je vrnil domov na kmetijo in si ustvaril družino. Vključil se je v zadrugo kmečko zvezo, v skupnem delu in nastopanju

kmetov je videl priložnost in moč revnih.

Klerikalizem je sovražil že iz carskih časov, tudi v kraljevini Karadjordjevičev ni videl prave rešitve. Iskal je nove možnosti. Pridružil se je idejam levih politikov – socializem mu je bil blizu, teoretično si ga ni znal razlagati. Znal je prepričevati ljudi, sebi enake v svoji vasi in v okolici in postal znan kot preudaren in pravičen mož. Kaj hitro po I. svetovni vojni je postal odbornik. Kot pravičen in razgledan človek je reševal vaške spore, postal je nezakoniti razsodnik, čigar odločitve so ljudje upoštevali. Franca Slobodnika, naprednega človeka, umnega kmetovalca in vinogradnika so kaj kmalu spoznali daleč naokoli.

Druga svetovna vojna, razpad države, italijanska okupacija Bele krajine so bili za njega novi udarci. Svojim zapnim prijateljem je odkrito izjavljal, da je fašizem zlo, da vojne ne bo dobil, da je okupatorja treba prezirati. Napredno misleči so v njem videli moža, ki s svojimi pogledi in svojo avtoriteto lahko odločilno vpliva na mišljenje in opredelitev kmetov v va-

seh metliške občine. Tako je tudi bilo. V njegovi hiši so brali in hranili partizansko literaturo.

Slobodnik je hitro postal aktivist Osvobodilne fronte v svojem kraju. Bil je odbornik nove ljudske oblasti, udeležil se je kočevskega zbora, ostal je zvest zagovornik razvoja in demokracije tudi vsa dolga povojna leta.

Krajani so mu pripravili slovesen pogreb. Gasilci so ga počastili kot soustanovitelja in častnega predsednika svojega društva. Govornik, pevski zbor in metliška godba so se dostojno poslovali od svojega v častitljivi starosti umrlega, spoštovanega in uglednega sovaščana.

S smrtjo dvaindevetdesetletnega Franca Slobodnika je Bela krajina izgubila zanjega borca za severno mejo, borca generala Maistra in enega redkih iz te stare garde, ki so bili tudi Titovi borci.

»Hvala ti za vse, kar si do brega storil soljudem, tega pa je mnogo. Vse, kar si naredil, je vredno spomina...« je dejal govornik nad odprtim grobom.

Franč Črnugelj-Zorko

Slavko Ivanjšič-Boris

Prlekija žaluje za enim svojih neumornih aktivistov – komunistom, prvoborcem, rezervnim majorjem, zvestim prijateljem. 28. januarja so ga pokopali na ljutomerskem pokopališču.

Rodil se je v maloposelstniški družini 24. septembra 1922. leta v Železnih dverih – osrčju ljutomerskih gor. Leta 1937 je končal osnovno šolo v Ljutomeru ter nadaljeval šolanje v sadjarsko-vinarsko-kletarski šoli na Kapeli, ki jo je končal leta 1939 in se nato zaposlil.

Že v drugi polovici leta 1941 je postal aktivist OF na območju Ljutomer. V marcu 1942 je navezal stike s partizanskimi enotami. Ko so se oglasili na Pohorju prvi partizani, je že 24. marca 1942 postal borec ruške čete, ki je kljubovala sovražniku prav na robu samega Maribora, nato pa član družine slavnega pohorskega bataljona. Le za las je manjkalo, da ni ostal za vedno na Pohorju. V novembru 1942. je postal

spremljevalec člana IO OF Slovenije Ivana Vojka Nemca, ki je prišel kot politični aktivist v Prlekijo. V juniju 1943 ga je okrožni odbor OF in KPS za ljutomersko-radgonsko območje poslal na območje sedanje občine Ormož, kjer je ustanavljal odbore OF in postojanke za terence. Po vrnitvi v Ljutomer je julija 1944 ustanovil kurirsko postajo na Kogu in kasneje v Ilovcih, nato pa 27. oktobra 1944 vodil napad borcev iz Ljutomer na orožniško postajo v Radencih. Na poti nazaj v Ljutomer so borci padli v nemško zasedo pri Vučji vasi, kjer je bil Boris težje ranjen. Zdravil se je pri Marku Slaviču v Ključarovicah.

V narodnoosvobodilnem gibanju in boju je ostal vse

do osvoboditve. Sredi leta 1942 je postal član SKOJ v maju 1943 pa ga je okrožni komite KPS sprejel za člana KPS. Konec leta 1943 je postal sekretar novo ustanovljenega okrožnega komiteja KPS in odbora OF za ljutomersko okrožje. To funkcijo je opravljal do aprila 1944. V tem času je obiskoval različne partijske konference in posvete aktivistov OF v številnih krajih območja Slovenskih gor in Koreni, Veliki Nedelji in drugod. V decembru 1944 je postal član

mestnega odbora OF za Ljutomer. Kmalu po osvoboditvi se je Boris poročil in si ustvaril družino, nekaj let živel v Cubru in se nato preselil v Lača vas. V zakonu se mu je rodilo šest otrok; tri hčerke in trije sinovi. Kasneje se je vrnil v svoj rodni kraj in si ustvaril dom v Radomerju.

Borisova politična in društvena aktivnost se je nadaljevala tudi po vojni, vse do nedavna. Postal je član okrajnega komiteja KPS in okrajnega odbora OF Ljutomer. Služboval je najprej v Negovi, nato pa je bil decembra 1945 premeščen na kmetijski odsek v Ptuj. Kasneje je bil v službi v Mariboru, nazadnja pa kot vodja krajevnega urada in matičar v Ljutomeru, Ivanjkovcih in na Kogu vse do upokojitve.

Veliko zadovoljstvo mu je bilo dolgoletno delo v predsedstvu občinskega odbora ZZZB NOV Ljutomer ter v zvezi rezervnih vojaških starešin.

Vse življenje je bil zvest in zgleden komunist, zato je deloval v različnih organih na nivoju okraja, občine Ljutomer in KS Železne dveri, kjer je bil več mandатов sekretar osnovne organizacije ZK, predsednik krajevnega organizacije ZZZB NOV Železne dveri in delegat v zboru krajevnih skupnosti. Bil je organizator različnih komunalnih akcij v kraju, kjer si je prizadeval za razvoj in napredek. Užival je velik ugled in spoštovanje med borci, komunisti in vsemi občani. Na mlajše aktiviste je imel velik vpliv, vplival jim je optimizem tudi v najtežjih situacijah.

Za svojo revolucionarno in politično delovanje je bil deležen številnih družbenih priznanj in odlikovanj. Najbolj dragocena mu je bila medalja za hrabrost, red za slug za narod druge in tretje stopnje. Leta 1982 ga je predsedstvo SFRJ odlikovalo z redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem. Kot

aktivist je prejel znak OF in v organizaciji rezervnih vojaških starešin zlati znak ZRVS Jugoslavije.

Velika množica iz Prlekije in od drugod se je v žalnem spredu poslednjč poslovi la od Borisa z najvišjimi častmi: častno stražo, spremstvom častne enote JLA z nosilci odlikovanj, z žalostinkami in izstrelitvijo salv. Poslovilne besede so mu ob odprtem grobu izrekli predstavniki krajevnih skupnosti, občine in zveze rezervnih starešin, v imenu njegovih soborcev pa mu je Danijel Hojs-Ljubo svojo besedo slovesa sklenil z zahvalo:

»Boris, hvaležni smo ti za tvoja plemenita dejanja, za tvoje veliko delo, ki si ga opravil. Bil si zvest sin Prlekije. O tebi govori zgodovina Prlekije, bodoči rodovi bodo še dolgo govorili o borcu, ki je kljub strelni rani v nogi še naprej opravljal politično delo kot glasnik OF slovenskega ljudstva. Prlekija ti veliko dolguje.« **Stane Ferš**

Anton Črnugelj

(Ob 105-letnici rojstva in 35-letnici smrti)

Izšel je iz številne napredne družinske skupnosti iz Bele krajine. Njegovi sorodniki so bili znani vinogradniki in živinorejci. Veliko jih je šlo v beli svet s trebuhom za kruhom.

Tudi on, rojen leta 1883 v Gabrovcu pri Metliki, je šel po poti drugih Črnugeljev: prišel kot kaplan v Loško dolino – v Stari trg, postal leta 1927 župnik v Babnem polju, tam ostareel in umrl z željo, da njegove kosti za vedno ostanejo na pokopališču s pokojniki, katerih pastir je bil.

Še danes so poznana njegova dela in rodoljubnost: ljudje se ga spominjajo najprej kot človeka, šele potem kot duhovnika.

Za čas narodnoosvobodilnega boja so skoraj vsi Babnopoljčani bili aktivno na strani naroda – Osvobodilne fronte, skupaj z njimi pa tudi njihov duhovni pastir – župnik Črnugelj. Z njimi je delil vse dobro in slabo, bil je tudi kmet, svetovalec pri obdelavi zemlje, sadjarstvu in vzreji živine. Svoj čas ni preživljal samo pri križu in v cerkvi, živel je med ljudmi – povsod

tam, kjer so delovali ljudje njegove župnije. Bil je misionar novega, kulturnega, ne samo verskega in cerkvenega življenja ter krščanske milosti. Živel je za ljudi in jim pomagal, tako kot to dela dober človek človeku. Razlikoval se je od mnogih drugih dušnih pastirjev. Na to je bil ponosen, govoril je: »Jaz nisem in nočem biti samo duhovnik, hočem biti popoln človek, enak med enakimi.«

Jože Janež se ga spominja: »Obstal sem pred gomilo sredi pokopališča, pred grobom, nad katerim se dviga skromen nagrobnik. Tihota vlada na tem mestu; tišina, ki pa jo moti utrip vaškega življenja. Moje misli, misli babnopoljskega rojaka pa so usmerjene v preteklost. Prikažejo se mi podobe iz nekdanih let in med njimi svetli lik moža, ki je tu našel svoj poslednji, tihi dom v krogu svojih mrtvih faranov.

Nisem daleč od resnice, če zapišem, da je župnik Črnugelj kmalu po svojem prihodu v Babno polje, v svoji župniji »ločil cerkev od države«.

Prizadeval si je, da bi se versko življenje usmerilo samo v cerkev in župnišče. Zaman so bili poskusi agitatorjev SLS in poznejše JRZ, da bi ga pridobili za strankarske cilje. Propadli so vsi poskusi učitelja Milana Groma, ki je bil tedaj v Babnem polju poglaviti steber JRZ, da bi svojega sosedu, kateheta Črnuglja vpregel v voz nazadnjaške jugoslovanske radikalne zajednice. Duhovnik Anton je bil povsem indiferenten do strankarskih bojev.

Z vso močjo oživijo spomini:

»Vstanite iz groba, gospod Črnugelj. Vsaj za nekaj ur bi se sprehodila po vasi in prisluhnila dihu preteklosti. Glejte, še stoji farovž, v katerem ste preživeli dobršen del svojega življenja. Bili ste izvrsten pevovodja. V župnišču ste se klanjali nad harmonijem in učili žene in dekleta cerkvenih in narodnih pesmi. Pa ne samo v župnišču. Prisluhnila, ali se iz sosednje šole ne oglašajo zanosne partizanske in narodne pesmi? O da! Tam ste za klavirjem, okrog vas pa mladinski pevski zbor, ki ga sestavljajo žene in dekleta iz trpečega Babnega polja. Dan za dnem vadite. Od jeseni 1943. pa do osvoboditve in še po njej

z največjo ljubeznijo, potrpežljivostjo in vztrajnostjo vodite pevski zbor. Vaše pevke z velikim uspehom nastopajo na šolskih odrih osvobojenega ozemlja. Vi, gospod Anton, ste znani daleč naokrog kot pravi ljudski duhovnik, ki je ostal zvest svojemu narodu v njegovih najhujših časih. Strahotni, mračni dnevi so bili v drugi

Župnik Anton Črnugelj septembra 1943 govori vaščanom Babnega polja in borcem že slavne 14. divizije Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

polovici leta 1942. Devetinštirideset domov je zahtelo v Babnem polju. Fašistična zver je izvedla okrutne represalije. In v tistih najtežjih časih ste gospod Črnugelj tolažili nesrečne žene, dekleta, matere, starce in otroke. Tolažili ste jih in jim vliвали zaupanje v zmago Osvobodilne fronte. Babnopoljsko župnišče je po vaši zaslugi postalo partizanska postojanka. Velikokrat smo v pozni noči potrkali na vaša vrata. In ne zaman. Kmalu je vaša sestra Barica zakurila v štedilniku in nam skuhalo žganec z mlekom. Kako je to teknilo premraženemu partizanom. Pa niso samo borci trkali na vrata župnišča. K vam so prihajali tudi žene, starci in otroci iz begunskega taborišča pod Snežnikom. Oglašali so se ljudje, ki so bili odgovorni za partizanske bolnišnice v snežniških gozdovih.

In potem jesenski dnevi 1942. Kako grozotni so bili za partizanske svojce. Dan za dnem so se morali javljati poveljniku sovražne posadke v Prezidu. Dan za dnem so jim grozili, da jih postrelijo, če se njihovi sinovi ne vrnejo iz gozda. In da bi bila grožnja še bolj učinkovita, so jih nekega dne odpeljali v nekak hodnik in jih posta-

vili pred mitralješko cev. Začulo se je povelje v tujem jeziku, vojak je pritisnil na sprožilec in na desetine svinčenek je siknilo tik nad glavami do smrti prestrašenih ter se zarilo v steno. Prosili smo vas, da poskusite, če je le mogoče doseči, da bi naših ljudi ne klicali več v Prezid. Pa sta se dogovorila s prezidanskim župnikom Franjem Pošem, tudi sodelavcem OF, in nekega dne vstopila v pisarno laškega komandanta. Zaleglo je! Nesrečni ljudje so vama bili hvaležni.

V zavesti in v pogovorih ljudi Babnega polja in njegove okolice so še vedno močno navzoči in sveži spomini na dogodke pred 45 leti, na boj proti fašizmu, domobranstvu in belogardizmu, saj so v njem ti ljudje skupaj s svojim župnikom Črnugljem neprekinjeno delovali, trpeli in mnogi, premnogi tudi omahnil.

Tudi pokojni župnik Črnugelj, ki je umrl leta 1953. Še vedno živi med ljudmi Babnega polja in prezidskega kraja. Takole pravijo domačini: »Bil je človek vedrega obraza, poln optimizma in poguma, pravi zgled narodne zavesti.«

Bil je poštenjak – in tak ostaja ljudem v trajnem spominu.

Milena Štular

Odbor grupe Buchenwald-Dora sporoča

Bliza se 11. april, dan našega drugega rojstva. Letos bomo naše tradicionalno srečanje posvetili 43. letu osvoboditve. Odbor grupe Buchenwald-Dora se je s tovariši iz Hrvaške dogovoril, da bi to srečanje potekalo v Brežicah – ob meji med republikama, s čimer bomo omogočili srečanje številnih tovarišev iz obeh republik.

Letošnje srečanje bo v **soboto, 9. aprila ob 10. uri v domu JLA v Brežicah.**

Program:

1. Zbor udeležencev (ob 10. uri v domu JLA Brežice)
2. Polaganje vencev pred spomenikom padlih borcev
3. Ogled muzeja
4. Tovariško srečanje v domu JLA, kjer nas bosta pozdravila predsednik OO ZZB

NOV Brežice Marjan Seliškar in Rudi Sipek, še živeči član Mednarodnega ilegalnega komiteja Buchenwald-Dora.

Srečanja se bo udeležil tudi sedanjí predsednik Mednarodnega komiteja Buchenwald-Dora Francoz Pierre Dorand, ki je kot nekdanji taboriščnik tudi velik prijatelj Jugoslavije.

V Brežice bomo potovali z avtobusom. Odhod avtobusa iz Ljubljane bo ob 6.30.

Prijave pošljite na Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11 z oznako »za grupo Buchenwald-Dora«.

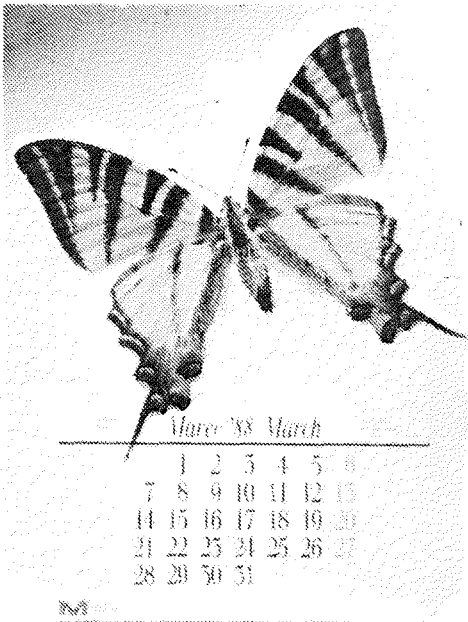
Za stroške potovanja in prehrane bodo udeleženci spotoma prispevali po 6.000 din. Priloženo glavnico pošljite najkasneje do 15. marca t. l.

Na svidenje v Brežicah.

Najlepši jugoslovanski koledarji

Združenje grafičnih delovnih organizacij Jugoslavije je tudi letos – že deseto leto zapored – ocenjevalo in nagradilo najboljše svaritve med stenski koledarji, ki jih leto za letom išče nove likovne, fotografske, grafične in rešitve izdajajo takorekoč vse jugoslovanske založbe pa tudi drugi – v skupni nakladi 4 milijonov izvodov.

Na takratni natečaj je prispelo 159 vzorcev. Zlatega zmaja za najboljšo stvaritev je Grafoimpexova žirija prisodila Aerovemu koledarju »Abeceda«, izdelku Radovana Jenka in Dragana Ariglerja. Slovenski avtorji in grafiki so se nasploh spet imenitno odrezali, saj je med desetimi najbolj opaznimi jugoslovanskimi stenski koledarji kar šest slovenskih, posebej pa lahko v tej zvezi opozorimo tudi na prvo mesto »Metuljev« ki jih je ekskluzivno za Mercator v nakladi 10.700 izvodov izdala Založba Borec, svoje delo in znanje pa sta v ta uspeh prispevala fotograf Cveto Sonc in oblikovalka Irena Mandelj.

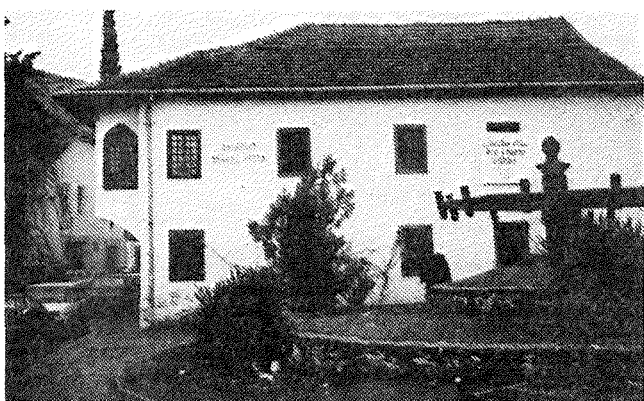

102 leti

Pred dnevi, 21. februarja, je v Ljubljani, v domu upokojencev na Poljanah praznovala svoj 102. rojstni dan Marija Prochazska, rojena v Klemenčevi kmečki družini v Planini pri Rakeku, danes leta 1886. V Ljubljani se je izučila za šiviljo, se poročila, rodila leta 1912, hčerko in 1915. sina (Jože, sin, je padel v partizanih, ki se jim je, diplomirani pravnik, pridružil po pobegu iz nemškega taborišča; Minka, hčerka, je bila prav tako pregnana v taborišče, kasneje pa za posledicami težkih dni prezgodaj umrla), bila med eno bremen aktivistka OF in po osvoboditvi vsa predana delu pri obnovi domovine.

Razstava v Stolcu

Spomladi 1945. so pri osvoboditvi Postojne sodelovali tudi hercegovski partizani. Od tod pobratimljenje Postojne in Stolca, kjer se tudi šolski otroci učijo slovenščine.

Ob letošnjem slovenskem kulturnem prazniku sta v takmkašnji Umetniški galeriji Branko Sotra odprti slikarski razstavi Postojnčanov Lea in Maria L. Vilharja. Slikar in muzealec Leo Vilhar je umrl leta 1971. V Stolcu so pripravili njegovo memorialno razstavo 18. in 19. obdobja 1950–1961. Njegov sin razstavlja 24. in 25. obdobja.

Kdo bi pojasnil?

Pred nedavnim sem pregledoval stare časopise. Lital sem Delo iz leta 1973. Pogled mi je obstal na 16. strani časopisa z dne 21. aprila. Delavec Janez Drvarič iz Murske Sobotne sprašuje republiškega sekretarja za urbanizem in stanovanjsko gospodarstvo Borisa Mikoša (citiram):

»V Sloveniji so nekateri dobivali posojila pod zelo ugodnimi pogoji. Nekateri so dobili kredite za dolgo dobo, drugi v velikih zneskih. Ponekod so stanovanjske kredite porabili tudi nenamensko, za nakup hišic ali avtomobilov. Zanima me, ali je bilo proti takim pojavom kaj ukrenjeno in če ni bilo – zakaj ne?«

Boris Mikoš je med drugim odgovoril (citiram): »...Ko smo pregledovali posojila z najdaljšimi roki vračanja, na primer po letu 2000 za prvo anuiteto, smo videli, da tu niso udeležene banke, marveč organizacije združenega dela. Mislim, da je treba v delovnih kolektivih pogledati, kdo je komu dal, za koliko časa in v kakšne namene.«

Tu sem se ustavil. Nekateri naše OZD so torej odobrile svojim posojiljemalcem stanovanjske kredite, ki jih bodo začeli izplačevati šele po letu 2000.

Rad bi odgovoril, kdo je omogočal takšna posojila?

Se bo našel kak upokojeni funkcionar, ki mi bo pojasnil, da so krivi delavci, ki so pristali na tak sklep?

Smo res krivi vsi, ker smo dopuščali takšne anomalije v naši stanovanjski politiki?

Morda sedi kak posojiljemalec še danes v delegatskih klopih in resno ter preudarno obravnava pereča vprašanja našega stanovanjskega gospodarstva.

Kdo mi bo pojasnil, koliko je med temi posojiljemalci članov ZK, ki so (si) dopuščali takšne privilegije.

Vinko Bevcon

Partizanske smučine – Cerklno '45

Spominske smučarske tekme Partizanske smučine Cerklno 88 bodo 13. 3. 1988 po naslednjem programu:

ob 9.30 TEK – borke in borci NOB
ob 11.00 VSL – borke in borci NOB
ob 14.00 – tovariško srečanje v hotelu ETA Cerklno

Za borke je predvideno tekmovalanje v eni kategoriji, za borce za tek v dveh kategorijah (A – 1922. l. in mlajši, B – 1922. l. in starejši), za VSL pa v treh kategorijah (C – 1921. l. in starejši, B – 1921-27. l., A – 1928 l. in mlajši).

Zaključna slovesnost z razglasitvijo rezultatov bo ob 16. uri v hotelu ETA Cerklno.

Vabimo vas k sodelovanju na tekmah.

Prijavite se na vašem občinskem odboru ZB NOV ali pa direktno na naš naslov.

Prijave sprejemamo do 10. 3. 1988. Pri prijavi navedite za katero tekmo se prijavljate (tek – VSL), letnico rojstva in točen naslov.

Pričakujemo vas in vas lepo pozdravljamo!

Organizacijski odbor

Obisk muzejske celice v Ravensbrücku

Obveščamo bivše internirance koncentracijskega taborišča Ravensbrück in njihove sorce, da bo slovesno odprtje nove muzejske celice sredi maja 1988.

Odbor za ureditev muzejske celice si prizadeva, da bi organiziral potovanje v Ravensbrück pod najugodnejšimi pogoji.

Potovanje z avtobusom bo trajalo 5 dni. Pot bo vodila iz Ljubljane prek Celovca in Lienz na mejni prehod Wulovitz in dalje do Prage, od koder se bomo odpeljali proti vzhodnemu Berlinu (prenočitve) in dalje v nekdanje taborišče Ravensbrück.

V muzeju bo spominska svečanost z odprtjem muzejske celice.

Po končani slovesnosti se bomo vrnili v zahodni Berlin in si ogledali tudi zahodni del tega mesta. Ogledali si bomo tudi Weimar. V njegovi bližini je koncentracijsko taborišče Buchenwald. Skozi Leipzig bomo odpotovali v Nürnberg, prenočili v zgodovinskem mestu Regensburg, nadaljevali pot proti Münchnu in se mimo Salzburga vračali v Ljubljano. Med potjo bodo še razni drugi zanimivi ogledi.

To je le okvirni program potovanja. Program po dne-

vih bo prejel vsak prijavljenec takoj po prejemu prijave. Potovanje bo, če bo prijavljenih najmanj 45 udeležencev.

Prijave pošljite (z navedbo priimka in imena, rojstnih podatkov ter naslova) na RO ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11 do 15. marca 1988.

Cena potovanja s prenočevanjem in gostinskimi storitvami (polpenzion) bo po osebi 350.000 din.

Prosimo vse občinske komisije za bivše politične zapornike, internirance in izgnance, da svoje člane opozorijo na to spominsko pot.

Poizvedba

Podpisani Milan Ivanuša-Vencelj, komandir 2. čete 3. bataljona 3. brigade VDV bi rad zvedel za naslov nekdanjega kurirja v 2. četi s partizanskim imenom Zorko, po rodu Dolenc. Poslednjikrat sva se srečala na zboru brigade na Ostrožnem, kjer je bil v oficirski uniformi s činom kapetana. Kdor o njem kaj ve, naj mi sporoči na naslov: Milan Ivanuša-Vencelj, Čadram 1, 62317 Oplotnica.

Obvestili

Skupnost borcev V. SNOUB Simon Gregorčič vabi borce svoje enote (V. SNOUB), ki še niso odposlali lansko leto navedenega prispevka za nabavo praporja in za pomoč pri kritju stroškov za delovanje skupnosti, da to storijo. Svoje prispevke lahko ponovijo

(zaželjeno je) tudi borci, ki so se takemu vabilu odzvali že lani, saj bodo tudi to leto stroški za organizacijo zbora enot, ustanovljenih pred razpadom Italije, ki bo predvidoma v maju v Tolminu, kar precejšnji.

V pričakovanju vaše odločitve vas tovariško pozdravljamo. Vaš prispevek pa nakažite na žiro račun: 52000-678-80165-00 ZZB NOV Nova Gorica.

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana obvešča vse svoje člane, koroške borce, da bo 16. marca pripravil ogled grobnice Doberdob in taborišča Gonars v Italiji. Vabimo borce, njihove sorce ter vse prijatelje Koroške, da se prijavijo do 5. 3. na naslov Področni odbor koroških partizanov Ljubljana, Litijska c. 179 in vplačajo znesek 10.000 din na žiro račun zbora 50102-678-77472. (Možna je tudi prijava na telefonsko številko 559-967 – Cvetko)

Prešernove nagrade Gorenjske zaslužnim kulturnim delavcem

V domala vseh krajih na Gorenjskem so se pred slovenskim kulturnim praznikom in na sam Prešernov dan zvrstile številne kulturne prireditve in proslave. Mnogim literarnim srečanjem, recitalom, zborovskim in glasbenim koncertom, likovnim razstavam, so se pri proslavljanju pridružile tudi knjižnice, ki so organizirale ogled svojih zbirk, ponekod pa so brezplačno vpisale nove člane za celoletno izposajo. Tudi v muzejih so tega dne odprli vrata skupinam obiskovalcev iz šol in drugih ustanov.

Osrednja proslava Gorenjske je bila letos v soboto, 6. februarja zvečer, v Prešernovem gledališču v Kranju. (Vsako leto je Prešernova

proslava v drugi gorenjski občini.) Na kranjski proslavi je bil slavnostni govornik predsednik skupščine občine Kranj Ivan Torkar, v kulturnem programu pa so nastopili Akademski pevski zbor France Prešeren ter plesna in igralska skupina ZKO Kranj.

Na proslavi so svečano podelili letošnje Prešernove nagrade Gorenjske zaslužnim in uspešnim kulturnim delavcem iz vseh petih gorenjskih občin. Letošnji nagradenci so pesnik Veno Dolenc iz Tržiča, muzikolog in dirigent Akademskega pevskega zbora France Prešeren Tomaž Faganel iz Kranja, slikar in grafik Črtomir Frelih iz Nornja v Bohinju, violončelist in izredni profesor na

Ljubljanski Akademiji za glasbo Miloš Mlejnik iz Skofje Loke, akademski slikar Dušan Premrl iz Tržiča, lutkar, mentor in režiser Vladimir Rooss iz Kranja, pisateljica ljudskih romanov Polona Škrinjar iz Zg. Lipnice pri Radovljici in Zenski pevski zbor Milko Škoberne z Jesenic.

Velja omeniti tudi zelo odmevno vsakoletno srečanje pesnikov in pisateljev – začetnikov 5. februarja v hotelu Grajski dvor v Radovljici, na katerem so brali dela osmih pesnikov in enega prozaista. Štirje od teh bodo sodelovali na republiškem srečanju, kjer bodo predstavili svoja dela.

JR

Naročnikom TV-15

Večina vseh, ki ste v januarju prejeli položnice za vplačilo letošnje naročnine, je svoj »dolg« že poravnala. Vse, ki ste misli na to morda potisnili malce stran, pa bi radi opozorili, da se bliža 29. februar, rok, ki smo ga predvideli za dokončanje letošnje obnove naročnine za TV-15.

Prijateljski pozdrav

Uredništvo in uprava

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.

V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-lektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598.

Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA SKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za 1. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: CGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).